

SKRIVELSE

2020-09-25 Ärendenr:
NV-05496-19

Konventionen om biologisk mångfald

Redovisning av regeringsuppdrag

Innehåll

1.	SAMMANFATTNING	3
2.	INLEDNING	6
2.1	Uppdraget	6
2.2	Konventionen om biologisk mångfald	6
2.3	Genomförande	8
2.4	Avgränsningar	9
3.	AKTIVITETER FÖR ETT AKTIVT DELTAGANDE	10
3.1	Strategi för ett aktivt deltagande	10
3.2	Genomförda aktiviteter	10
4.	FÖRSLAG FÖR ATT UPPNÅ DE NYA CBD-MÅLEN	13
4.1	Förslag om regeringsuppdrag för ökad kunskap och ökat deltagande	13
4.2	Förslag om incitament	17
4.3	Styrning och uppföljning av statens egna verksamheter	20
4.4	Förslag från bransch- och civilsamhällsorganisationer	23
5.	BAKGRUND TILL FÖRSLAGEN	24
5.1	Vad Sverige har åtagit sig med koppling till förslagen	24
5.2	Utmaningar med att nå CBD målen	31
5.3	Tidigare utredningar med förslag kopplat till CBD	36
6.	KÄLLFÖRTECKNING	44
	BILAGA 1: SAMMANSTÄLLNING AV DIALOGMÖTEN	49
	Summary of Swedish youth workshop on biodiversity and ecosystem services	49
	Sammanställning av dialogmöte med civilsamhällsorganisationer	54
	Sammanställning av dialogmöte med skogsnäringen	65
	Sammanställning av dialogmöte med gruv-, täkt- och stålnäringen	72
	Sammanställning av dialogmöte med jordbruksnäringen	79
	Sammanställning från webinarium med kommuner	89

1. Sammanfattning

Regeringsuppdraget Konventionen om biologisk mångfald har syftat till att samordna arbetet mellan myndigheter, bransch- och civilsamhällsorganisationer för att säkerställa ett aktivt deltagande i framtagandet av det nya ramverket för konventionen om biologisk mångfald (CBD). I uppdraget har även ingått att redovisa förslag på vad staten kan göra för att uppnå de nya CBD-målen och vad andra aktörer säger sig kunna göra.

CBD och det nya ramverket

Konventionen om biologisk mångfald trädde i kraft 1993. År 2010 antog världens länder en strategisk plan för biologisk mångfald fram till 2020, innehållande de så kallade Aichimålen. Eftersom Aichimålen går ut 2020 pågår nu processen mot att ta fram ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald, ”post 2020”. I nuläget (augusti 2020) planeras beslut gällande det nya ramverket under maj 2021 eller senare.

Aktiviteter för ett aktivt deltagande

För att samordna myndigheter, bransch- och civilsamhällsorganisationer och för att få förslag på vad staten och andra aktörer kan göra för att uppnå de nya målen har dialogmöten genomförts med ett flertal statliga myndigheter, kommuner, ungdomar, civilsamhällsorganisationer och aktörer kopplade till de areella näringarna.

För att nå ut till en större grupp med information om CBD och de pågående förhandlingarna, genomfördes även informationsinsatser i samband med befintliga möten med relevanta målgrupper.

Förslag på vad staten kan göra för att uppnå de nya CBD målen

Sex förslag på vad staten kan göra har tagits fram, med utgångspunkt i en analys av de viktigaste faktorerna för ett genomförande av de nya målen, vad som redan föreslagits i tidigare sammanhang och inspel från genomförda dialoger. Förslagen har stämts av med de myndigheter som medverkat i regeringsuppdraget och samtliga myndigheter är positiva till förslagen.

- *Kommunikationssatsning om biologisk mångfald, konventionen om biologisk mångfald och Agenda 2030*
Naturvårdsverket föreslår att Naturvårdsverket får i uppdrag att, i samverkan med SLU, Naturhistoriska riksmuseet, Havs- och vattenmyndigheten, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, SGU och Sametinget samt efter samråd med relevanta myndigheter, genomföra en målgruppsanpassad kommunikationssatsning om biologisk mångfald, konventionen om biologisk mångfald och dess kopplingar till de svenska miljömålen och Agenda 2030.

- *Förslag till regeringsuppdrag om implementering av nya mål inom konventionen om biologisk mångfald*
Naturvårdsverket föreslår att Naturvårdsverket får i uppdrag att ta fram ett förslag på hur ett fortsatt arbete med att säkerställa ett aktivt deltagande i implementering av nya mål inom konventionen om biologisk mångfald bland alla samhällssektorer kan utformas.
- *Utred och reformera negativa incitament för biologisk mångfald*
Naturvårdsverket föreslår att en särskild utredare får i uppdrag att utföra ett samlat och sektorsövergripande analysarbete kring incitament som kan verka negativt för biologisk mångfald, där både indirekta och direkta effekter på biologisk mångfald ingår. Det förväntade resultatet av förslaget är identifiering av vilka styrmedel som uppskattas ha allra störst direkt eller indirekt negativ effekt på biologisk mångfald samt en strategi och handlingsplan för hur dessa styrmedel kan förändras för att minska dessa effekter.
- *Utred och förstärk positiva incitament för biologisk mångfald*
Naturvårdsverket föreslår att en särskild utredare får i uppdrag att utforma ett samlat och sektorsövergripande analysarbete kring positiva incitament, där både indirekta och direkta positiva effekter på biologisk mångfald beaktas. I uppdraget ingår en strategi och en handlingsplan för hur identifierade positiva incitament för biologisk mångfald kan införas eller stärkas i Sverige.
- *Uppdrag till myndigheter gällande styrning och uppföljning av statens egna verksamheter*
Naturvårdsverket föreslår att myndigheter med påverkan på frågor kopplat till konventionen om biologisk mångfald, i regleringsbrev, ges i uppdrag att redovisa hur de arbetar för att integrera konventionen i sin verksamhet samt att återrapportera genomförda åtgärder för att nå gällande mål inom konventionen. För de myndigheter som hanterar frågor som rör traditionell kunskap bör även detta ingå i redovisningen. Uppdraget bör ges i en vidare krets än de traditionella miljömålsmyndigheterna och bör samordnas med övrig rapportering som redan sker för respektive myndighet.
Naturvårdsverket föreslår även att de myndigheter som äger och förvaltar mark och vatten ges i uppdrag att aktivt delta i arbetet med bevarande av biologisk mångfald, fungerande grön infrastruktur och robusta ekosystem.
- *Styrning av statligt ägda bolag*
Naturvårdsverket anser att regeringen bör fortsätta arbetet med att styra statligt ägda bolag i en miljömässigt hållbar riktning genom att kräva att bolagen är föregångare i omställningen till ett hållbart samhälle.

Förslagen ovan bedöms ha särskilt stor effekt på möjligheten att uppnå de nya CBD målen då de bidrar till en större samhällsomställning. En sådan omställning har bland annat av IPBES bedömts som nödvändig för att stoppa förlusten av biologisk mångfald. Förslagen ovan bidrar också till att uppnå Agenda 2030 och de svenska miljö kvalitetsmålen.

Utöver dessa förslag vill Naturvårdsverket understryka vikten av att genomföra förslag som tidigare tagits fram, till exempel i tidigare regeringsuppdrag och fördjupade utvärderingar av miljömålen.

Förslag på vad bransch- och civilsamhällsorganisationer kan göra för att uppnå de nya CBD-målen

Vid genomförda dialogmöten diskuterades vad deltagande aktörer gör i nuläget kopplat till naturvård och biologisk mångfald samt vilka planer de har inom de närmsta åren. Ingen vidare bearbetning av dessa förslag tillsammans med aktörerna har varit möjlig inom uppdragets tidsramar, varför förslag som andra aktörer säger sig kunna göra inte redovisas som förslag i denna rapport. Sammanställningar från dialogmötena finns redovisade i bilaga 1.

2. Inledning

2.1 Uppdraget

Naturvårdsverket fick i 2019 års regleringsbrev, ändringsbeslut 2019-06-27, följande regeringsuppdrag:

Naturvårdsverket ska samordna arbetet mellan myndigheter, bransch- och civilsamhällsorganisationer för att säkerställa ett aktivt deltagande i framtagandet av det nya ramverket för Konventionen om biologisk mångfald (CBD). En redovisning ska göras av vidtagna och planerade åtgärder för att säkerställa detta aktiva deltagande. Naturvårdsverket ska även redovisa förslag på svenska bidrag för att nå de CBD-mål som är relaterade till förhandlingarna om ett nytt ramverk som både beaktar miljömålen och en växande cirkulär bioekonomi. Det kan vara sådana som staten skulle kunna stå för och sådana som andra aktörer säger sig kunna göra. Naturvårdsverket ska i detta uppdrag särskilt samarbeta med Havs- och vattenmyndigheten, Statens jordbruksverk, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Folkhälsomyndigheten och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. I arbetet ska också hänsyn tas till Sveriges genomförande av de globala hållbarhetsmålen. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet (Miljödepartementet) senast den 1 oktober 2020. En delredovisning ska göras den 1 mars 2020.

2.2 Konventionen om biologisk mångfald

2.2.1. Konventionens historia

Konventionens formella namn är Convention on Biological Diversity (CBD), på svenska konventionen om biologisk mångfald, ibland kallad Mångfaldskonventionen. Den omfattar de tre dimensionerna av biologisk mångfald, ekosystem, arter och genetisk mångfald, i såväl land- som vattenmiljöer, både marint och i sötvatten.

Konventionen har arbetats fram inom FN-systemet. Den undertecknades vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio, 1992, och trädde i kraft 1993, då även Sverige undertecknade den. Målen för arbetet inom konventionen är bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden samt att nyttan av att använda genetiska resurser ska fördelas rättvist.

Två protokoll är kopplade till CBD. I Cartagena-protokollet specificeras hur man ska skydda den biologiska mångfalden från tänkbara risker med att levande modifierade organismer, som utvecklats med modern bioteknik, kommer ut i den naturliga miljön. Protokollet trädde i kraft 2003. Nagoyaprotokollet reglerar tillträde till genetiska resurser och rättvis fördelning av vinster som kan uppstå då de används. Protokollet trädde i kraft 2014.

2.2.2. Aichimålen 2011–2020

År 2010 antog världens länder en strategisk plan för biologisk mångfald fram till 2020. Planen innehåller en vision, samt målsättningar och arbetsprogram för att rädda den biologiska mångfalden och därigenom säkra fungerande ekosystem. I fokus för arbetet står de 20 Aichimålen som beslutats gemensamt av CBD:s parter.¹ Målen i planen ska nås genom att varje land sätter upp egna mål, anpassade efter sina nationella förutsättningar. Resultatet från FN-mötet ledde år 2011 även fram till en EU-strategi för biologisk mångfald². Sveriges arbete utgår från de nationella miljökvalitetsmålen och beskrivs i regeringens proposition 2013/14:141 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.³

Uppföljning mot Aichimålen har genomförts på alla nivåer under innevarande period och resultaten visar entydigt att målen inte har uppnåtts, vare sig globalt, regionalt eller nationellt.⁴

2.2.3. Nya mål för perioden 2021–2030

Vid partsmötet COP 14 i Egypten november 2018 startade processen mot att ta fram ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald, ”post 2020”. Då togs ett beslut om hur processen ska genomföras. I beslutet beskrivs hur arbetet ska inkludera alla berörda, vilka underlag som ska ligga till grund för arbetet och hur konsultationer ska genomföras.⁵

Beslutet vid COP 14 etablerade en särskild arbetsgrupp, Open-ended Intersessional Working Group (OEWG), som under ledning av två ”co-chairs” och under överinseende av COP-byrån, ska leda arbetet för ett nytt ramverk. De två co-chairs arbetar nära ordföranden för den vetenskapliga undergruppen SBSTTA (Subsidiary Body for Scientific, Technical and Technological Advice) och ordföranden för undergruppen för genomförande SBI (Subsidiary Body for Implementation) eftersom dessa grupper kommer att ha fortsatt viktiga roller för att vägleda och genomföra förhandlingsarbetet inom CBD. En stor mängd tematiska och regionala möten mellan politiker, intressenter och experter kommer därutöver att genomföras.

Under det inledande arbetet inom OEWG diskuterades tidperiod och målstruktur för det nya ramverket, vilket efter det andra arbetsgruppsmötet i Rom i februari 2020 fortfarande var öppet. En huvudlinje i de inledande förhandlingarna har dock varit att övergripande tillståndsmål ska formuleras för både 2030 och 2050, där de senare också innebär en konkretisering av ”Att leva i harmoni med naturen”, vilket

¹ CBD (2011).

² Europeiska kommissionen (2011b).

³ Regeringen (2013).

⁴ CBD Secretariat (2018), IPBES (2019), Naturvårdsverket (2019b), m.fl.

⁵ CBD Secretariat (2019b).

är konventionens vision för 2050. De övergripande målen kompletteras med åtgärds mål som ska uppnås till 2030. Målet var att det nya ramverket i sin helhet skulle beslutats på COP 15, i oktober 2020. Tidplanen har dock förskjutits till följd av den pågående globala pandemin. I nuläget (augusti 2020) ser det ut som COP 15 om möjligt kommer att genomföras i maj 2021 annars senare.

2.2.4. Behov av ökat deltagande från hela samhället

Under det senaste decenniet har insikten om att hela samhället måste delta i arbetet med att bevara biologisk mångfald kommit i fokus alltmer. Det innebär att det blivit allt viktigare att uppnå förståelse och ansvarstagande hos alla samhällsaktörer för mänsklighetens påverkan på naturen. Det handlar om åtgärder för hållbar produktion och konsumtion av varor och tjänster likaväl som skydd och hänsyn till naturen. Hur man ska åstadkomma detta delade ansvarstagande och denna kunskaphöjning vad gäller värdet och betydelsen av biologisk mångfald har blivit en allt viktigare del av de uppdaterade arbetsprogrammen inom CBD.

Som en del i arbetet finns i beslutet från COP 14 bland annat en process där parter och andra regeringar inför nästa partsmöte, COP 15, kan presentera nya åtaganden, som går utöver redan beslutade planer.⁶ Som komplement till dessa särskilda åtaganden inbjuds övriga intressenter, såsom företag, att göra frivilliga åtaganden. I detta syfte har Egypten och Kina gemensamt lanserat en on-line-plattform där olika åtgärder för att främja biologisk mångfald ska kunna lanseras: Sharm El-Sheikh to Kunming Action Agenda for Nature and People.⁷

Det är mot denna bakgrund som Naturvårdsverket har fått regeringsuppdraget om konventionen om biologisk mångfald. Regeringen vill att myndigheter, branscher och civilsamhällsorganisationer ska ges möjlighet att aktivt bidra till diskussionen om vilka mål som kan vara aktuella för den kommande målperioden. Detta för att skapa engagemang och förutsättningar för ett bra svenskt genomförande. Myndigheter, branscher och civilsamhällsorganisationer ska också ges möjlighet att beskriva hur de själva vill bidra till att dessa mål uppnås.

2.3 Genomförande

Arbetet med regeringsuppdraget har genomförts mellan augusti 2019 och september 2020. Samarbete har i enlighet med uppdragsbeskrivningen skett med Havs- och vattenmyndigheten, Statens jordbruksverk, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Folkhälsomyndigheten och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). Därutöver har samverkan även skett med Sametinget, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Sveriges

⁶ CBD Sekretariat (2019a).

⁷ CBD Sekretariat (2019b).

lantbruksuniversitet (SLU), Kemikalieinspektionen, Trafikverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

Dialogmöten med aktörer inom skogs, jordbruks- samt gruv-, stål- och täktnäringen har genomförts tillsammans med Statens jordbruksverk, Skogsstyrelsen respektive Sveriges geologiska undersökning.

Förslag på hur man ska uppnå CBD:s mål har tagits fram av Naturvårdsverket efter workshops och dialogmöten med myndigheter samt bransch- och civilsamhällsorganisationer.

På Naturvårdsverket har följande personer huvudsakligen arbetat med uppdraget: Anki Grundelius, Anki Weibull, Eva Amnéus Mattisson, Johan Abenius, Britta Wedin, Kerstin Bly Joyce, Lena Svärd, Lisa Björk, Olle Höjer, Mikael Proos, Emma Granqvist, Cecilia Lindblad och Lena Brunsell (projektledare). Torbjörn Ebenhard, Sveriges Lantbruksuniversitet, har förstärkt arbetsgruppen.

2.4 Avgränsningar

Det finns en stor mängd myndigheter, bransch- och civilsamhällsorganisationer som berörs av CBD och som har en roll i genomförandet av de nya målen. Dialoger med ungdomar samt med civilsamhällsorganisationer har bedömts som särskilt viktiga. Flera branscher har varit intresserade av att delta och dialoger med branscher som bedömts ha en direkt påverkan på hur mark och vatten förvaltas har prioriterats. Dessa grupper har bedömts som särskilt viktiga att samordna eftersom de kan påverkas av genomförandet av de nya målen i Sverige i särskilt hög grad och eftersom de har en viktig roll i arbetet med att uppnå de nya målen. Samverkan och dialoger med andra myndigheter har utökats jämfört med uppdraget, dels med dem som visat intresse av att delta, dels med dem som är berörda av de frågor som diskuterats inom uppdraget.

Fokus har inriktats på direkt påverkan på biologisk mångfald och mindre på sociala aspekter respektive rättvis fördelning av resurser. En del av dessa frågor hanteras dock i regeringsuppdraget ”Traditionell kunskap”, som Naturvårdsverket och Sametinget redovisade 2018.

3. Aktiviteter för ett aktivt deltagande

3.1 Strategi för ett aktivt deltagande

Två parallella strategier valdes för att samordna myndigheter, bransch- och civilsamhällsorganisationer och för att få förslag på vad staten och andra aktörer kan göra för att uppnå de nya målen.

Den huvudsakliga strategin var att genomföra dialogmöten eftersom dessa gav möjlighet till att både informera om CBD och att få kunskap om aktörernas inspel till förhandlingarna samt förslag på vad staten eller andra aktörer skulle kunna göra för att bidra till de nya målen.

För att skapa intresse för dialogmötena och nå ut till en större grupp med information om CBD och de pågående förhandlingarna, genomfördes även informationsinsatser i samband med andra möten med relevanta målgrupper.

Dialoger och informationsmöten genomfördes inledningsvis främst genom fysiska möten. Från mars 2020 övergick mötena till digitala möten på grund av den pågående coronapandemin. Övergången till digitala möten bedöms främst ha påverkat möjligheten till deltagande positivt då fler aktörer, med en större spridning i landet, kunde finna tid att delta när resor inte blev nödvändiga. Deltagarna i de digitala dialogmötena gavs också möjlighet till skriftliga inspel i anslutning till mötet. Detta för att säkerställa möjligheten för alla deltagare att bidra med sin kunskap, om detta begränsats av mötesformatet.

3.2 Genomförda aktiviteter

3.2.1. Dialogmöten för myndigheter

UPPSTARTSMÖTE MED EN UTÖKAD MYNDIGHETSGRUPP

Inledningsvis hölls en workshop där följande myndigheter var representerade: Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Statens jordbruksverk, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Folkhälsomyndigheten, SMHI, Sametinget, SGU, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Kemikalieinspektionen, Trafikverket och SVA. Syftet med workshopen var att skapa engagemang i myndighetsgruppen för arbetet med CBD:s nya ramverk och att diskutera vilka statliga åtaganden som är viktiga för att uppnå CBD.

BILATERALA DIALOGER MED MYNDIGHETER

Bilaterala dialogmöten genomfördes mellan Naturvårdsverket och Sametinget, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, SGU och Skogsstyrelsen. Syftet med dessa möten var att fördjupa kunskapen om vad respektive myndighet såg som

de största hindren för genomförandet av CBD:s mål i Sverige, samt att diskutera förslag på vad staten kan göra för att uppnå CBD:s mål.

WEBBINARIUM MED DIALOG FÖR KOMMUNER

Syftet med webinariet för kommuner var att både informera deltagarna om CBD och att föra dialog om kommunernas möjlighet att bidra till genomförandet av de nya målen. Ett 70-tal deltagare från nästan lika många kommuner deltog.

Sammanställning från webinariet finns redovisad i bilaga 1.

3.2.2. Dialogmöten för bransch- och civilsamhällsorganisationer

Fem dialogmöten med bransch- och civilsamhällsorganisationer har genomförts inom uppdraget. Syftet med dessa möten har varit att:

- Öka kunskapen hos deltagarna om CBD och den pågående processen med att utforma ett nytt ramverk.
- Få inspel till förhandlingarna om nya globala mål för biologisk mångfald.
- Få kunskap om vad aktörerna redan gör med koppling till CBD och biologisk mångfald, och vad de planerar att göra framöver.
- Ta reda på vilka förutsättningar aktörerna anser som viktiga för att de ska kunna bidra i arbetet med CBD och biologisk mångfald.

Sammanställningar av dialogerna och deltagarlistor finns redovisade i bilaga 1.

NATIONELL WORKSHOP FÖR UNGDOMAR OM BIOLOGISK MÅNGFALD OCH EKOSYSTEMTJÄNSTER

För att nå ut till ungdomar hölls en nationell workshop för ungdomar om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Workshopen organiserades av ungdomar med kopplingar till Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet och stöddes av Naturvårdsverket. Vid workshopen träffades över 50 ungdomar, bland annat från flera ungdomsorganisationer, för att lära sig mer om CBD och diskutera synpunkter inom för dem relevanta ämnesområden.

DIALOGMÖTE FÖR CIVILSAMHÄLLSORGANISATIONER

Dialogmötet för civilsamhällsorganisationer arrangerades av Naturvårdsverket och 19 organisationer och 6 myndigheter deltog.

DIALOGMÖTEN FÖR BRANSCHER

Tre dialogmöten för branscher genomfördes inom regeringsuppdraget:

- *Dialogmöte med skogsnäringen* arrangerades av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen. Totalt deltog 18 aktörer, varav 11 från näringslivet och 7 från myndigheter.

- *Dialogmöte med gruv-, stål och täktnäringen* arrangerades av Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning. Totalt deltog 16 aktörer, varav 13 från näringslivet och 3 från myndigheter.
- *Dialogmöte för jordbruksnäringen* arrangerades av Naturvårdsverket och Jordbruksverket. Totalt deltog 31 aktörer, varav 20 från näringslivet och civilsamhällsorganisationer och 7 från myndigheter.

3.2.3. Informationsinsatser

De informationsinsatser som genomförts för att skapa intresse för dialogmötena, och för att nå ut till en större grupp med information om CBD och de pågående förhandlingarna inom uppdraget, är:

- Presentation om CBD och uppdraget på Jernkontoret.
- Presentation om CBD och uppdraget på Skogliga sektorsrådet.
- Presentation om CBD och uppdraget för Naturvårdsverkets Ekosystemtjänstnätverk i samband med webinarium.
- Presentation om CBD och uppdraget med efterföljande samtal för branschorganisationer på Svenskt Näringsliv.
- Presentation av, och dialog kring, regeringsuppdraget, på generaldirektörs och generalsekreterares avstämning, mellan Naturvårdsverket och SNF, WWF, LRF med flera.
- Presentation om CBD och uppdraget för pelagiska och demersala fiskeorganisationer (SPF PO och SFPO) i samband med informations- och samrådsmöten. Genomfördes av Havs- och vattenmyndigheten.
- Presentation om CBD och uppdraget för fiskbranschens riksförbund, SVJ och SLU Aqua på samrådsmöte Genomfördes av Havs- och vattenmyndigheten.
- Presentation om CBD och uppdraget för Vattenkraftens miljöfond. Genomfördes av Havs- och vattenmyndigheten.

4. Förslag för att uppnå de nya CBD-målen

I regeringsuppdraget ingår att redovisa förslag på svenska bidrag för att nå de CBD-mål som är relaterade till förhandlingarna om ett nytt ramverk som både beaktar miljömålen och en växande cirkulär bioekonomi. Förslagen kan vara sådana som staten skulle kunna stå för och sådana som andra aktörer säger sig kunna åta sig.

Baserat på en analys av de viktigaste faktorerna för ett genomförande av de nya målen, vad som redan föreslagits i tidigare sammanhang och inspel från genomförda dialoger har förslag på vad staten kan göra tagits fram inom tre områden enligt nedan.

Utöver dessa förslag vill Naturvårdsverket understryka vikten av att genomföra förslag som tidigare tagits fram, till exempel i tidigare regeringsuppdrag kopplade till CBD och fördjupade utvärderingar av miljömålen.

Myndigheter som medverkat vid uppstartsmöte med en utökad myndighetsgrupp (se 3.2.1.) har haft möjlighet att komma med synpunkter på förslagen. Samtliga myndigheter ställde sig positiva till förslagen. En särskild förankring har skett med SLU, Naturhistoriska riksmuseet, Havs- och vattenmyndigheten, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, SGU och Sametinget gällande deras omnämnande i förslag 4.1.1.

I anslutning till förslagen finns en kortare motivering till dem. En fördjupad bakgrund till förslagen finns att läsa i kapitel 5.

4.1 Förslag om regeringsuppdrag för ökad kunskap och ökat deltagande

4.1.1. Kommunikationssatsning om biologisk mångfald, konventionen om biologisk mångfald och Agenda 2030

FÖRSLAG

Naturvårdsverket föreslår att Naturvårdsverket får i uppdrag att, i samverkan med SLU, Naturhistoriska riksmuseet, Havs- och vattenmyndigheten, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, SGU och Sametinget samt efter samråd med relevanta myndigheter, genomföra en målgruppsanpassad kommunikationssatsning om biologisk mångfald, konventionen om biologisk mångfald och dess kopplingar till de svenska miljömålen och Agenda 2030.

Kommunikationssatsningen bör syfta till att skapa förståelse bland samhällets aktörer gällande:

- Vad biologisk mångfald är och vilken roll den spelar för ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet.
- Hur aktörerna påverkar, och påverkas av, biologisk mångfald.
- Konventionen om biologisk mångfald och de nya målen för perioden 2021–2030.
- Konventionens kopplingar till Agenda 2030, de svenska miljömålen, den europeiska Gröna given och Sveriges klimatarbete.
- Hur regering och myndigheter arbetar med att genomföra konventionen.
- Hur olika aktörer kan bidra till, och vara delaktiga i, det nationella genomförandearbetet.

Arbetet bör innehålla följande delar:

- 1) Förstudie: Identifiera relevanta aktörsgrupper för kommunikationssatsning bland myndigheter, civilsamhällsorganisationer och i näringslivet.
 - a) Identifiera aktörer med stor direkt eller indirekt påverkan på biologisk mångfald där en kommunikationssatsning kan vara viktig.
 - b) Identifiera och dra lärdom från genomförda och pågående kommunikationssatsningar för att identifiera kunskapsluckor, målgrupper, möjliga effekter från tidigare satsningar, möjliga avgränsningar samt befintliga samarbetspartner. Här ingår att samverka med pågående uppdrag och instruktioner, såsom Jordbruksverkets och Skogsstyrelsens instruktioner om att gynna biologisk mångfald och en konkurrenskraftig och hållbar produktion.
 - c) Utifrån resultatet av steg a och b besluta vilka aktörsgrupper som det fortsatta arbetet ska fokusera på.
- 2) Genomförande: Identifiera representanter från respektive aktörsgrupp som vill delta i en kommunikationssatsning och tillsammans med dessa:
 - a) Fördjupa bilden av aktörernas drivkrafter eller behov för att bidra till att målen för konventionen för biologisk mångfald uppnås.
 - b) Utforma målgruppsanpassat kunskapsunderlag för respektive aktörsgrupp.
 - c) Identifiera relevanta kommunikationskanaler för respektive aktörsgrupp.
 - d) Sprida kunskapsunderlaget till respektive aktörsgrupp.
- 3) Uppföljning: Utvärdera kommunikationssatsningen och föreslå nya eller förändrade insatser för fortsatt arbete.

Efter kommunikationssatsningen ska nyckelaktörer veta vad de kan göra i sin verksamhet för att bidra till att målen för konventionen för biologisk mångfald uppnås. Uppdraget bör vara långsiktigt för att kommunikationen ska nå fram till aktörerna.

MOTIVERING

En nyckelfaktor för arbetet med biologisk mångfald, som identifierats i uppdragets dialogmöten och i CBD-sammanhang, är att hela samhället behöver delta för att vända den negativa utvecklingen. Flera aktörer har begränsad kunskap om hur

deras verksamhet påverkas av att den biologiska mångfalden minskar eller förloras helt. Få vet också vad de kan göra för att minska sin negativa påverkan och öka sin positiva påverkan. Detta riskerar att höja tröskeln för aktörerna att involvera sig i arbetet med biologisk mångfald.

Kopplingen mellan CBD, de nationella miljömålen och till exempel Agenda 2030 och klimatarbetet är otydlig för många aktörsgrupper. Detta kan ge en upplevelse av att arbetet med frågor kopplat till CBD är något tillkommande som det är svårt att mäta med. Ökad kunskap om hur CBD kopplar till Agenda 2030, den europeiska Gröna given, Sveriges miljömål och det svenska klimatarbetet samt synergier och målkonflikter mellan dessa kan underlätta för aktörer att bidra i arbetet med CBD inom sina befintliga processer.

Tidigare kommunikationssatsningar, såsom Kommunikationssatsning om ekosystemtjänster⁸, visar på värdet av att kommunikationen tas fram och sker i samarbete med representanter från de aktörsgrupper som kommunikationen riktar sig till. Genom att kommunikationen tas fram och förmedlas tillsammans med representanter från aktörsgruppen ökar sannolikheten att kunskapen blir relevant för målgruppen. Det finns också ofta representanter inom de olika aktörsgrupperna med stort engagemang och erfarenhet av att arbeta med naturvård och biologisk mångfald. Deras erfarenheter kan inspirera och underlätta för flera aktörer att bidra i arbetet med att genomföra CBD.

Flera myndigheter, både på nationell, regional, läns- och kommunal nivå, kan ha en viktig roll i en kommunikationssatsning både som förmedlare och mottagare av kunskap. Naturvårdsverket, SLU, Naturhistoriska riksmuseet, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Sametinget och SGU bör dock ges särskilt ansvar för att driva uppdraget. Hos dessa myndigheter pågår redan idag samarbeten i form av informationsutbyte och dialoger mellan myndigheter och bransch- och civilsamhällsorganisationer som kan utgöra viktiga utgångspunkter för fortsatt kommunikation kopplat till CBD. Dessa myndigheter har också i olika omfattning ett särskilt ansvar för biologisk mångfald och frågor kopplade till Sveriges areella näringar.

Den ovan föreslagna kommunikationssatsningen skulle i en förlängning kunna utgöra underlag till en större satsning, som den som föreslås nedan under 4.1.2. En kommunikationssatsning som ger aktörerna kunskap om hur de kan bidra till genomförandet av CBD kan skapa ökat intresse bland aktörerna för att delta i ett fortsatt arbete med genomförandet. Genom kommunikationssatsningen kan också viktiga kontakter och kunskap för att utforma ett sådant fortsatt arbete uppstå.

⁸ Naturvårdsverket (2018b).

4.1.2. Förslag till regeringsuppdrag om implementering av nya mål inom konventionen om biologisk mångfald

Förslaget redovisades första gången i Delredovisning av regeringsuppdraget Konventionen om biologisk mångfald, 2020-02-14⁹.

FÖRSLAG

Naturvårdsverket föreslår att Naturvårdsverket får i uppdrag att ta fram ett förslag på hur ett fortsatt arbete med att säkerställa ett aktivt deltagande i implementeringen av nya mål inom konventionen om biologisk mångfald bland alla samhällssektorer kan utformas.

Uppdraget ska svara på i vilken form ett sådant arbete kan bedrivas och vilka förutsättningar som är av vikt för att få igång ett deltagande, till exempel vad gäller politiska beslut och tillgång till kunskapsunderlag.

I arbetet med att ta fram förslaget ska en referensgrupp med aktörer från ett brett spektrum av samhällssektorer användas.

MOTIV

För att de nya målen inom CBD ska nås behöver flera samhällssektorer delta i en ökad omfattning. För att detta ska ske bedömer Naturvårdsverket att flera insatser som berör företag, kommuner och andra typer av aktörer behöver genomföras under en längre period, till exempel via en plattform för biologisk mångfald.

Inom regeringsuppdraget Konventionen om biologisk mångfald har ett första steg tagits. Inom uppdraget kommer ett urval av samhällsaktörer att nås, främst inom branscher med markinnehav inom Sverige. Det finns flera samhällssektorer som har påverkan på biologisk mångfald, bland annat genom sina inköp och finansiella placeringar. Dessa sektorer skulle också behöva engageras för att uppnå de nya målen. En fortsatt dialog med de aktörer som har involverats inom befintligt regeringsuppdrag är också relevant för att upprätthålla och utveckla arbetet och för att nå fram till konkreta åtgärder.

⁹ Naturvårdsverket (2020a).

4.2 Förslag om incitament

4.2.1. Utred och reformera negativa incitament för biologisk mångfald

FÖRSLAG

Naturvårdsverket föreslår att en särskild utredare får i uppdrag att utföra ett samlat och sektorsövergripande analysarbete kring incitament¹⁰ som kan verka negativt för biologisk mångfald, där både indirekta och direkta effekter på biologisk mångfald ingår. Det förväntade resultatet av förslaget är identifiering av vilka styrmedel som uppskattas ha allra störst direkt eller indirekt negativ effekt på biologisk mångfald samt en strategi och handlingsplan för hur dessa styrmedel kan förändras för att minska dessa effekter. Arbetet bör innehålla följande delar:

- 1) En nulägesanalys av styrmedel som potentiellt kan vara negativa för biologisk mångfald (vilka mål som är satta, när de införts, vilka befintliga styrmedel som är i fokus för målen och hur dessa styrmedel förändrar incitament). Analysen bör bygga vidare på det arbete om miljöskadliga subventioner som redan genomförts nationellt, men bör breddas till att även innefatta andra styrmedel än subventioner, såsom skatter och regleringar. Resultatet av nulägesanalysen ska ge en inriktning/avgränsning av vilka styrmedel som bör analyseras vidare vad gäller incitament som kan verka negativt för biologisk mångfald.
- 2) Utifrån nulägesanalysen och valda styrmedel görs en identifiering av vilka incitament dessa styrmedel innehåller som verkar negativt för biologisk mångfald. Målet är att i detta steg ha gjort en uppskattning av de potentiella direkta och indirekta effekterna på biologisk mångfald som sker till följd av dessa incitament. Ett flertal vägledningar finns att utgå ifrån, både nationella och internationella.
- 3) En redovisning av vilka åtaganden som hittills gjorts för att minska eller fasa ut negativa incitament för biologisk mångfald som identifierats och uppskattats i tidigare steg 2.
- 4) Förslag på hur analysarbetet kan stärkas vid införande, reformering eller avskaffande av potentiellt negativa incitament för biologisk mångfald. Särskilt viktigt i detta steg är inkluderandet av en samhällsekonomisk konsekvensanalys. Detta är viktigt för att analysera hur olika aktörer i samhället kan komma att påverkas och bör även visa hur incitamenten för dessa aktörer ändras, om detta behöver beaktas och i så fall hur.
- 5) Förslag på en strategi inkluderat en handlingsplan för reformering av de identifierade negativa incitamenten för biologisk mångfald. Denna strategi bör

¹⁰ Incitament är något som stimulerar beteende. Ett incitament är alltså en anledning för någon att utföra en viss handling. Olika styrmedel (ekonomiska, juridiska, informativa) kan ge olika incitament för aktörer att agera på ett visst sätt. Med negativa incitament menar vi att *effekten av aktörens handling* blir negativ för biologisk mångfald, antingen direkt eller indirekt.

innehålla förslag på förändringar i befintliga styrmedel och/eller förslag på utfasning/borttagande av styrmedel.

Uppdraget bör vara långsiktigt, över flera år. En bred och tvärvetenskaplig referensgrupp bör knytas till uppdraget och inkludera forskare från olika discipliner.

MOTIVERING

Inom CBD lyfts miljöskadliga subventioner särskilt fram som ett område som behöver översyn. Enligt ett flertal beslut inom konventionen ska parterna redan ha tagit fram planer som identifierar incitament som är skadliga för biologisk mångfald samt ha en plan för deras borttagande, utfasning eller reformering. En sådan översyn har ännu inte gjorts i Sverige. En övergripande kartläggning av miljöskadliga subventioner har gjorts av Naturvårdsverket (senast uppdaterad 2017). Enligt denna kartläggning framgår att det framförallt är tre sektorer som har betydande potentiellt miljöskadliga subventioner. Dessa är transport-, energi- och jordbrukssektorn. Även fiskesektorn ingår, på grund av att denna sektor får betydande stöd. Någon enhetlig nationell genomgång av vilka subventioner som behöver reformeras finns dock inte, och inte specifikt utifrån perspektivet att uppnå nationella och internationella mål för biologisk mångfald.

I den senaste fördjupade utvärdering av miljömålen från 2019 lämnade Naturvårdsverket ett förslag om analys och utredning av miljöskadliga subventioner inriktat både på nya subventioners utformning samt analys av befintliga subventioner som är potentiellt miljöskadliga¹¹. Naturvårdsverket föreslår i detta uppdrag om CBD att det påbörjade arbetet med att kartlägga miljöskadliga subventioner behöver breddas och göras sektorsövergripande. Motivet är att även andra styrmedel än enbart subventioner, till exempel skatter och regleringar, kan ge aktörer incitament med oönskade sidoeffekter, i form av negativa effekter på biologisk mångfald. Hittills har dock fokus legat på subventioner, på direkta effekter samt även haft ett starkt fokus på effekter på klimatet. Direkta samt indirekta effekter för biologisk mångfald behöver inkluderas framöver.

Enligt ett flertal fördjupade utvärderingar av miljömålen finns ett genomförandeunderskott vad gäller implementering av nationella miljömål som rör biologisk mångfald och att många styrmedel (och åtgärder) brister i verkan och kostnadseffektivitet. För att det ska bli möjligt att nå målen krävs alltså att styrningen avsevärt förbättras. Den senaste fördjupade utvärderingen av

¹¹ Förslag om miljöskadliga subventioner i Fördjupade utvärderingen av miljömålen 2019: "Säkra att nya subventioners utformning granskas ur ett miljöperspektiv före beslut och analysera och utred de befintliga subventioner som är potentiellt miljöskadliga. Granska också genomförda konsekvensutredningar med fokus på miljöeffekter och se över de formella kraven på konsekvensutredning så att det tydligt framgår att miljöpåverkan ska utredas."

miljömålen, 2019, pekar vidare på att fler samhällsekonomiska konsekvensanalyser i ett tidigt skede skulle öka förutsättningar att styra mer effektivt mot miljömålen. Det är också viktigt att löpande och systematiskt utvärdera styrmedel och åtgärder för att på så sätt dra lärdomar för den fortsatta utvecklingen av miljöpolitiken.

Det finns dock målkonflikter mellan biologisk mångfald och andra samhällsmål vilka är svåra för myndigheter att hantera. Politiska beslut och vägledning krävs för att driva på en utveckling som innebär att negativa incitament för biologisk mångfald reformeras och fasas ut. Det är därför särskilt viktigt att uppdraget är sektorsövergripande och har en tydlig myndighetsövergripande hemvist.

Vissa befintliga styrmedel kan behöva förändras för att säkerställa att de inte ger incitament till aktörer som förstärker målkonflikterna. Korrigeringar kan behöva göras som istället ger incitament som underlättar bättre synergier mellan mål för biologisk mångfald och andra samhällsmål. Rätt utformade incitament kan leda till synergier mellan mål istället för konflikter.

4.2.2. Utred och förstärk positiva incitament för biologisk mångfald

FÖRSLAG

Naturvårdsverket föreslår att en särskild utredare får i uppdrag att utforma ett samlat och sektorsövergripande analysarbete kring positiva incitament¹², där både indirekta och direkta positiva effekter på biologisk mångfald beaktas. Arbetet bör innehålla följande delar:

- 1) En nulägesanalys över befintliga styrmedel i Sverige som ger positiva incitament för biologisk mångfald (fokus bör ligga på styrmedel som ger incitament att beakta positiva externa effekter¹³ (såsom ekosystemtjänster).
- 2) En internationell kartläggning av styrmedel som kan ge positiva incitament för biologisk mångfald och vad som kan vara applicerbart i Sverige.
- 3) Förslag på hur analysarbetet kan stärkas vid utformning och införande av styrmedel för att förstärka positiva incitament för biologisk mångfald, särskilt inkluderat en samhällsekonomisk konsekvensanalys. Det är, på samma sätt som i förslaget gällande negativa incitament, viktigt att analysera hur olika aktörer i samhället kan komma att påverkas. Den samhällsekonomiska konsekvensanalysen ska också visa hur incitamenten för dessa aktörer ändras, om detta behöver beaktas och i så fall hur.

¹² Incitament är något som stimulerar beteende. Ett incitament är alltså en anledning för någon att utföra en viss handling. Olika styrmedel (ekonomiska, juridiska, informativa) kan ge olika incitament för aktörer att agera på ett visst sätt. Med positiva incitament menar vi att *effekten av aktörens handling* blir positiv för biologisk mångfald, antingen direkt eller indirekt.

¹³ Externa effekter är positiva eller negativa effekter av val och beslut om konsumtion eller produktion, som påverkar andra än de som tog besluten. Det innebär att aktörerna inte tar hänsyn till de externa effekterna i sina beslut. Priserna på en oreglerad marknad inkluderar därför inte de externa effekterna trots att dessa kan vara betydande för samhället. Att individer och företag inte tar hänsyn till externa effekter i sina beslut, leder till att samhällets resurser inte används effektivt.

- 4) Förslag på en strategi och en handlingsplan för hur identifierade positiva incitament för biologisk mångfald kan införas eller stärkas i Sverige. Denna strategi bör innehålla förslag på förändringar i befintliga styrmedel eller införande av nya.

MOTIVERING

CBD uppmanar till att positiva incitament för bevarandet och restaurering av biologisk mångfald ska förstärkas eller införas. En sådan översyn har ännu inte gjorts i Sverige. Enligt beslut inom CBD ska parterna redan ha tagit fram planer med prioriterade initiativ som leder till introduktion eller förstärkning av positiva incitament för biologisk mångfald, inklusive tidplaner och delmål för implementeringen.

Det finns ett genomförandeunderskott när det gäller implementering av miljömål som rör biologisk mångfald. Det pågående arbetet med att integrera biologisk mångfald i politiska beslut behöver stärkas om miljömålen ska kunna uppnås. Även positiva incitament behöver därför analyseras närmare och potential i befintliga styrmedel eller nya styrmedel utnyttjas.

Det går även att hitta synergieffekter med andra samhällsmål beroende på utformning av styrmedel som även skulle kunna ge positiva effekter även på miljömålen. Sådana lösningar bör undersökas och utvecklas. För att driva på en sådan utveckling krävs dock politiska beslut och vägledning högre upp än nationell myndighetsnivå. Därför bör uppdraget vara sektorsövergripande och ha en myndighetsövergripande hemvist. Förslaget motiveras dessutom av det faktum att ett av de svenska etappmål som inte uppnåtts handlar om skydd av områden. Detta handlar bland annat om vilka styrmedel som finns för att skydda områden på privat mark.

4.3 Styrning och uppföljning av statens egna verksamheter

4.3.1. Uppdrag till myndigheter

FÖRSLAG

Naturvårdsverket föreslår att myndigheter med påverkan på frågor kopplat till konventionen om biologisk mångfald, i regleringsbrev, ges i uppdrag att redovisa hur de arbetar för att integrera konventionen i sin verksamhet samt att åiterrapportera genomförda åtgärder för att nå gällande mål inom konventionen. För de myndigheter som hanterar frågor som rör traditionell kunskap bör även detta ingå i redovisningen. Uppdraget bör ges i en vidare krets än de traditionella miljömålsmyndigheterna och bör samtidigt samordnas med övrig rapportering som redan sker för respektive myndighet.

Naturvårdsverket föreslår även att de myndigheter som äger och förvaltar mark och vatten ges i uppdrag att aktivt delta i arbetet med bevarande av biologisk mångfald, fungerande grön infrastruktur och robusta ekosystem.

MOTIVERING

Mycket av det som kommit upp som förslag till statliga åtaganden i samband med till exempel dialogmöten inom regeringsuppdraget pågår redan inom myndigheterna eller finns som förslag i tidigare regeringsuppdrag, utredningar eller i miljömålsuppföljningarnas underlag. Det finns dock ett stort genomförandeunderskott och en tydligare styrning skulle kunna vara en drivkraft för att minska detta underskott. Redan idag pågår arbete för bevarad och stärkt biologisk mångfald inom myndigheterna och i olika myndighetssamverkan samt genom Miljömålsrådet, arbeten som innebär att staten går före och i samverkan driver på arbetet för stärkt biologisk mångfald.

På samma sätt som myndigheter idag har ett uppdrag att återrapportera Agenda 2030 respektive miljö kvalitetsmålen bör krav på återrapportering av arbete för biologisk mångfald och CBD finnas. Återrapporteringskravet bör gälla samtliga myndigheter med påverkan på biologisk mångfald och måluppfyllelsen av CBD, inte bara de traditionella miljö mål myndigheterna. Genom återrapportering ges den egna myndigheten överblick över sina åtgärder och regeringen ges möjlighet till en nationell överblick. Förslag om krav på återrapportering gällande traditionell kunskap har även tidigare redovisats i regeringsuppdrag om traditionell kunskap¹⁴.

Påverkan på biologisk mångfald är både indirekt, till exempel genom upphandling, och direkt i verksamheten, men de myndigheter som äger och förvaltar mark- och vattenresurser, eller vars verksamhet har direkt påverkan på mark och vatten, bör ha ett särskilt ansvar för att arbeta med och bidra till att säkerställa biologisk mångfald. Det gäller till exempel Trafikverket, Fastighetsverket, Svenska kraftnät, Fortifikationsverket samt universitet med egna markinnehav.

Ett genomförande av miljömålen är också ett genomförande av målen för biologisk mångfald inom CBD, både de mål som Sverige redan åtagit sig att genomföra och de mål som kommer att förhandlas fram nu. I miljömålsuppföljningarna och särskilt i den senaste fördjupade utvärderingen (FU-19) och dess olika underlag anges en mångfald av åtgärder inom alla områden som behöver genomföras för att miljö kvalitetsmålen ska nås¹⁵.

Förslag om att staten är ett föredöme vad gäller miljömässig hållbarhet har även tidigare lämnats i samband med FU-19 och Förslag till regeringen från

¹⁴ Naturvårdsverket (2018c).

¹⁵ Naturvårdsverket (2019b).

myndigheter i samverkan 2019¹⁶. Förslaget ovan är en fördjupning av detta förslag kopplat till CBD och biologisk mångfald. Förslaget grundar sig även på att behovet av att staten går före lyftes i samband med flera av uppdragets dialoger med branscher.

4.3.2. Styrning av statligt ägda bolag

FÖRSLAG

Naturvårdsverket anser att regeringen bör fortsätta arbetet med att styra statligt ägda bolag i en miljömässigt hållbar riktning genom att kräva att bolagen är föregångare i omställningen till ett hållbart samhälle.

MOTIVERING

Förslaget ovan har tidigare lämnats i Fördjupad utvärdering och Förslag till regeringen från myndigheter i samverkan 2019¹⁷. Förslaget lyfts åter här då statligt ägda bolag bedöms kunna ha en viktig roll som föregångare i arbetet med biologisk mångfald och i att bidra till uppnåelsen av svenska och internationella miljömål. Behovet av att staten, och statligt ägda bolag, går före lyftes i samband med flera av uppdragets dialogmöten.

Genom statens eget markinnehav i skog, jordbruksmark och vatten finns stora möjligheter att påverka den biologiska mångfalden i hela landet eftersom markinnehaven är spridda i alla landskap och landskapstyper. Statligt ägda bolag bör gå före i genomförandet av målen för biologisk mångfald, globalt såväl som nationellt. Att vara föregångare innebär att skydda biologisk mångfald, använda alternativa brukningsformer som ger ökad biologisk mångfald samt att vara innovativ och utveckla nya brukningsformer. Med statligt ägda bolag som föregångare blir de modeller och sänker tröskeln för andra företag i samma branscher att ta egna initiativ. I regeringens ägarpolicy från 2020¹⁸ framgår att internationella riktlinjer, Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling ska vara vägledande för detta arbete. Den säger även att det är av särskild vikt att bolagen arbetar för en miljömässigt hållbar utveckling med minskad klimat- och miljöpåverkan. Vidare ska bolagen inom sin bransch vara föredömen på miljö- och klimatområdet och arbeta för att uppnå de av riksdagen beslutade nationella miljö- och klimatmålen. De nationella miljömålen är enligt ägarpolicyn en viktig del i genomförandet av Agenda 2030.

Genom tydlig styrning kan staten, även när det gäller bolag vars huvudsakliga uppdrag är att ge marknadsmässig avkastning, driva på arbetet för stärkt biologisk mångfald men också för cirkulär bioekonomi. Genom samverkan och aktiv

¹⁶ Naturvårdsverket (2019b).

¹⁷ Naturvårdsverket (2019b)

¹⁸ Regeringskansliet (2020a).

medverkan till exempel i de regionala arbetena för grön infrastruktur kan de statliga markägarna bidra till och stärka den biologiska mångfalden i alla delar av landet. Exempel på bolag som bedöms vara särskilt berörda är Sveaskog, LKAB, Vattenfall och Svevia.

4.4 Förslag från bransch- och civilsamhällsorganisationer

Vid genomförda dialogmöten diskuterades vad deltagande aktörer gör i nuläget kopplat till naturvård och biologisk mångfald samt vilka planer de har inom de närmsta åren. Sammanställningar från dessa samtal finns redovisade i bilaga 1.

Ingen vidare bearbetning av dessa förslag tillsammans med aktörerna har varit möjlig inom uppdragets tidsramar, varför förslag som andra aktörer säger sig kunna göra inte redovisas som förslag i denna rapport. Aktörerna har dock uppmuntrats att själva redovisa sina åtaganden till exempel på CBD:s on-line-plattform Sharm El-Sheikh to Kunming Action Agenda for Nature and People, där olika åtgärder för att främja biologisk mångfald ska kunna lanseras.

För att bibehålla och skapa momentum bland aktörerna i genomförandet av det nya ramverket för CBD bör regeringskansliet överväga att fortsatt hålla dialoger i egen regi gällande det nya ramverket och aktörernas roll i genomförandet av detta.

5. Bakgrund till förslagen

5.1 Vad Sverige har åtagit sig med koppling till förslagen

Sverige har gjort åtaganden som rör biologisk mångfald inom många olika fora, till exempel konventioner (UNFCCC, CMS, CITES, Bern), FN-organ (UNEP, FAO, WHO, WTO), och inom EU. I denna bakgrundsbeskrivning begränsas redovisningen till konventionen om biologisk mångfald (CBD), och dess relation till Agenda 2030 och FN:s globala hållbarhetsmål, samt tillämpningen inom EU och Sverige.

5.1.1. Mål med koppling till CBD

CBD:S AICHIMÅL

Sverige har signerat och ratificerat konventionens artiklar, och deltagit i de konsensusbeslut som antagit en lång rad arbetsprogram och två protokoll (Nagoyaprotokollet och Cartagenaprotokollet). Allt detta representerar bindande åtaganden. Sverige var också med och beslutade om CBD:s strategi och mål till år 2020, de så kallade Aichimålen. Dessa är formulerade som globala mål, men varje part har förbundit sig att bidra till målens uppfyllande.

Vid partsmötet (COP 14) i november 2018 antogs ett beslut¹⁹ där det konstaterades att de flesta Aichimålen inte skulle komma att uppnås till 2020. Den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES) presenterade i maj 2019 sin globala utvärdering om den biologiska mångfalden och konstaterade att bara fyra av de 20 Aichimålen skulle kunna uppnås till 2020. Dessa fyra mål handlar om att anta strategier, eller att göra formella områdesavsättningar.²⁰ Inga Aichimål som adresserar drivkrafterna bakom förlusten av, eller tillståndet för, biologisk mångfald bedömdes kunna nås.

När nya mål nu ska tas fram är Sveriges övergripande position att verka för ett ambitiöst och heltäckande ramverk som ger förutsättningar för ett stärkt genomförandearbete, och att förtydliga ambitionen i nuvarande strategi, utan att ambitionsnivån sänks.²¹ I EU:s rådsslutsatser från 19 december 2019²² bekräftas att ”EU och dess medlemsstater kommer att leda och intensifiera insatserna mot förlusten av biologisk mångfald och starkt bidra till antagandet av en ambitiös och

¹⁹ CBD (2018).

²⁰ IPBES (2019).

²¹ Regeringskansliet (2020a).

²² Europeiska unionens råd (2019).

realistisk global ram för biologisk mångfald efter 2020 i möjligaste mån med mätbara mål och indikatorer”.

AGENDA 2030

Agenda 2030 är det stora globala ramverket för arbetet för en hållbar utveckling, med 17 mål som tillsammans ska åstadkomma en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling. En vanlig uppfattning är att biologisk mångfald bara har att göra med mål 14 och 15 i Agenda 2030, vilka handlar om liv i vatten och på land. Detta är en missuppfattning. Praktiskt taget samtliga mål i Agenda 2030 är direkt eller indirekt kopplade till biologisk mångfald och ekosystemtjänster²³.

Det finns också inbyggda målkonflikter i Agenda 2030, och potentiella konflikter mellan olika styrmedel och åtgärder²⁴. Om sådana konflikter löses på fel sätt kommer biologisk mångfald att drabbas negativt. Författarna till IPBES globala utvärdering hävdar att målen som behandlar fattigdom, svält, städer, energiförsörjning, ekonomisk tillväxt, industri och infrastruktur, samt produktion och konsumtion kan, beroende på vilka åtgärder som vidtas, orsaka avsevärda positiva eller negativa effekter på naturen, och därmed på möjligheten att nå de övriga målen²⁵. I IPBES-rapporten sägs också att urvalet av delmål i Agenda 2030 och hur de är formulerade, döljer det faktum att måluppfyllelsen är beroende av naturen och den biologiska mångfalden.

I FN:s egen utvärdering av arbetet med Agenda 2030²⁶ har konstaterats att världen inte är på rätt spår för att nå majoriteten av de 169 delmålen i agendan. I många avseenden går inte utvecklingen ens åt rätt håll, till exempel när det gäller klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald. Utvärderarna fann att med dagens trender kommer naturens biofysiska system inte att kunna leverera det mänskliga välbefinnande som agendan syftar till. Detta budskap stöds av IPBES globala utvärdering²⁷, som fann att den pågående förlusten av biologisk mångfald hotar möjligheten att nå 35 av de 44 delmål som utvärderades av IPBES (mål 1, 2, 3, 6, 11, 13, 14, 15).

Även Agenda 2030-delegationen drar samma slutsatser. De konstaterar samtidigt att de svenska ambitionerna inom flera politikområden, och de riksdagsbundna målen, i de flesta fall är högre och ambitiösare än de som uttrycks i Agenda 2030.

²³ Schultz, M., Tyrrell, T. D. & Ebenhard, T. (2016).

²⁴ Independent group of scientists appointed by the Secretary-General (2019).

²⁵ IPBES (2019).

²⁶ Independent group of scientists appointed by the Secretary-General (2019).

²⁷ IPBES (2019).

Inom många politikområden når resultaten dock inte upp till de svenska målsättningarna och åtgärder behövs.²⁸

EUROPEISKA UNIONENS STRATEGI FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD

EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020²⁹ antogs genom rådsslutsatser i juni 2011. Strategin är EU:s redskap för att fullgöra sina globala åtaganden gentemot CBD:s strategiska plan till 2020, det vill säga Aichimålen. Måluppfyllelsen på EU-nivå för 2020-strategin är enligt Europeiska unionens råd inte tillfredsställande³⁰. I maj 2020 presenterade EU-kommissionen sitt förslag till en ny EU-strategi för biologisk mångfald till 2030³¹, som en del av den europeiska gröna given. I inledningen till den nya strategin skriver kommissionen att naturen befinner sig i kris.

Strategin är ännu inte antagen av Europeiska unionens ministerråd, men detta förväntas ske under hösten 2020. Målet för strategin är att Europas biologiska mångfald senast 2030 ska vara på väg att återhämta sig, och före 2050 ska alla världens ekosystem ha restaurerats, vara motståndskraftiga och ha skyddats i tillräcklig utsträckning. Skyddade områden är en viktig komponent i strategin, men framförallt betonas det som kommissionen kallar restaurering av ekosystem, vilket inkluderar bevarande av biologisk mångfald i brukade landskap och städer. För att möjliggöra de transformativa förändringar som behövs betonar kommissionen vikten av att integrera biologisk mångfald i hela samhället. Kommissionen vill att den nya strategin ska driva på och höja ambitionsnivån i arbetet med genomförande av CBD:s nya mål.

DE SVENSKA MILJÖMÅLEN

De svenska miljö kvalitetsmålen har tillkommit som en del i den nationella implementering av CBD, och etappmålen utgår från åtgärder som beskrivs i Aichimålen. Regeringen har i sin strategi för biologisk mångfald³² klarlagt att det finns direkta kopplingar mellan Aichimålen och de svenska miljö kvalitetsmålen, och att Aichimålen ska ses som underlag för de svenska etappmålen.

Bland miljö kvalitetsmålen listas i regeringens proposition sju mål som relevanta för genomförandet av CBD. Dessa beskriver främst tillståndet i naturmiljön: *Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen*

²⁸ Agenda 2030-delegationen (2019).

²⁹ Europeiska kommissionen (2011b).

³⁰ Europeiska unionens råd (2019).

³¹ Europeiska kommissionen (2020).

³² Regeringens proposition 2013/14:141.

ffällmiljö, Ett rikt växt- och djurliv. Alla miljö kvalitetsmål är dock relevanta för Aichimålen och Agenda 2030.

Det finns en klar koppling mellan Agenda 2030 och det svenska miljömålsarbetet. Detta har bland annat tydliggjorts i Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget till statliga myndigheter om att bidra med underlag för Sveriges genomförande av Agenda 2030³³. I den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2019³⁴ anges att ”miljömålen utgör Sveriges sätt att uppnå hållbarhetsmålen ekologiska dimension på det nationella planet. Att arbeta för att nå de svenska miljömålen bidrar därmed till att uppfylla Sveriges åtagande att nå de globala målen för hållbar utveckling.”

Måluppfyllelsen i det svenska miljömålssystemet är dålig. Enligt den årliga uppföljningen 2020³⁵ måste de 16 miljö kvalitetsmålen i huvudsak vara uppnådda för att man ska kunna bedöma att generationsmålet är nått. Sverige har långt kvar till att nå de flesta av miljömålen och Naturvårdsverket gör i den fördjupade utvärderingen 2019³⁶ bedömningen att miljömålen som helhet inte kommer att kunna nås med de styrmedel och åtgärder som finns på plats. På viktiga områden som miljö- och klimatpåverkan från konsumtion, samt ekosystemens återhämtning och bevarandet av biologisk mångfald, går utvecklingen i många avseenden åt fel håll.

5.1.2. Målens koppling till förslagen

FÖRSLAG OM REGERINGSUPPDRAG FÖR ÖKAD KUNSKAP OCH ÖKAT DELTAGANDE

Bland myndigheter, företag och civilsamhällsorganisationer är CBD:s globala mål för biologisk mångfald, Aichimålen betydligt mindre välkända än de globala hållbarhetsmålen. Kommunikationssatsningen och ett uppdrag till Naturvårdsverket att ta fram ett förslag på hur ett fortsatt arbete kan utformas för att öka deltagandet från alla samhällssektorer, skulle ge ökad kunskap om CBD:s mål, och bidra till att uppfylla minst fem Aichimål.

Satsningen skulle innebära en bred samverkan mellan myndigheter från olika sektorer, vilket skulle bidra till sektorsintegreringen (alltså en ”mainstreaming” av biologisk mångfald) och uppfyllandet av Aichimål 2 om integrering av den biologiska mångfaldens värden. Satsningen kan också öka kunskapsnivån och medvetenheten om biologisk mångfald och CBD i samhället, både bland myndigheter, näringsliv och civilsamhället, Aichimål 1. Den kan också öka det

³³ Naturvårdsverket (2016).

³⁴ Naturvårdsverket (2019b).

³⁵ Naturvårdsverket (2020d).

³⁶ Naturvårdsverket (2019b).

aktiva deltagandet och delaktigheten i beslut och genomförande av målen, till exempel genom att motivera ändrade konsumtionsvanor, vilket skulle bidra till uppfyllandet av Aichimål 4 om hållbar produktion och konsumtion.

Förslagen kan också bidra till att förstå olika aktörers drivkrafter, och vilka nya incitament som skulle kunna vara lämpliga, vilket berör Aichimål 3 om omställning av styrmedel. De kan också ta fram och dela kunskap om biologisk mångfald och dess bevarande och hållbara nyttjande, som kopplar till Aichimål 19 om bättre tillgång på kunskap.

I det textförslag som nu ligger på förhandlingsbordet³⁷ i CBD-förhandlingarna om ett nytt ramverk finns alla ovan nämnda komponenter från Aichimålen med, med särskild tonvikt på sektorsintegrering, allmänhetens medvetande, tillgång till kunskap och jämställt deltagande. Vid CBD:s partsmöte i mars 2019 beslutades³⁸ att uppmana alla parter att utveckla kommunikationsstrategier och redskap för utbildning och höjandet av det allmänna medvetandet om biologisk mångfald, att bättre integrera frågor om biologisk mångfald i hela samhället och att främja alla intressenters deltagande och delaktighet i beslutsprocesser.

Bland delmålen i Agenda 2030 finns flera som direkt motiverar förslaget om en kommunikationssatsning, däribland 4.7: alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling; 12.8: människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen; 15.9: integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser [...]; 16.7: ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer och 17.17: effektiva offentliga och offentlig-privata partnerskap[...].

EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020³⁹ betonar behovet av partnerskap med näringslivet och civilsamhället. I EU:s rådsslutsatser från december 2019⁴⁰ uppmanas alla medlemsstater att ”till fullo integrera biologisk mångfald i all relevant europeisk och nationell sektorspecifik, sektorsövergripande och global politik”. Rådet understryker också ”behovet av att införliva kostnaderna för och vinsterna med den biologiska mångfalden i hela värdekedjan och i nationalräkenskaperna, för att se till att företagen börjar ha positiv inverkan på den biologiska mångfalden och för att mobilisera den privata sektorn för att uppnå

³⁷ CBD Secretariat (2020).

³⁸ CBD (2018).

³⁹ Europeiska kommissionen (2011b).

⁴⁰ Europeiska unionens råd (2019).

resultat i fråga om den biologiska mångfalden”. Även detta adresseras i förslaget om en ny kommunikationssatsning.

Förslaget om uppdrag för ökad kunskap och ökat deltagande motiveras också av det faktum att ett av de svenska etappmål som inte uppnåtts handlar om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster. Det vill säga om integrering av biologisk mångfald och dess värden i olika sektorer, inklusive näringsliv och civilsamhälle, och i förlängningen om olika aktörers åtgärder och beteenden och om medvetenheten om biologisk mångfald.

FÖRSLAG OM INCITAMENT

Förslaget är ett direkt svar på det behov som lyfts fram i Aichimål 3, som säger att incitament som är skadliga för biologisk mångfald, inklusive subventioner, ska vara borttagna, utfasade eller reformerade till år 2020, i syfte att minimera eller undvika negativa effekter på biologisk mångfald. Därtill ska, också till 2020, positiva incitament för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald vara framtagna, utvecklade och applicerade. Enligt flera partsmötesbeslut inom konventionen har parterna kommit överens om att ta fram planer som identifierar skadliga incitament och tillhandahåller en prioriterad lista på åtgärder för att åstadkomma borttagande, utfasning eller reformering av dessa. Planerna ska även ge en prioriterad lista på åtgärder som leder till introduktion eller förstärkning av positiva incitament, med tidplaner och delmål för implementeringen.⁴¹ På grund av dålig efterlevnad upprepades detta vid det senaste partsmötet, som beslutade⁴² att uppmana alla parter att snarast genomföra Aichimål 3, och att särskilt beakta oavsiktliga negativa effekter på biologisk mångfald i allt beslutsfattande. I det textförslag som nu ligger på förhandlingsbordet⁴³ i CBD-förhandlingarna om ett nytt ramverk finns alla komponenter från Aichimål 3 med.

Även Agenda 2030 adresserar behovet av att reformera styrmedel. Enligt delmål 12.c ska stater ”rationalisera ineffektiva subventioner av fossila bränslen som uppmuntrar till slösaktig konsumtion” och ”avveckla eventuella skadliga subventioner för att avspegla deras effekter på miljön”. Även offentlig upphandling kan ses som ett styrmedel, och i delmål 12.7 anges att stater ska ”främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder”. Delmål 14.6 handlar om att ”förbjuda vissa former av fiskesubventioner som bidrar till överkapacitet och överfiske” och att ”avskaffa subventioner som bidrar till olagligt, orapporterat och oreglerat fiske”.

⁴¹ CBD Sekretariat (2011).

⁴² CBD (2018).

⁴³ CBD Sekretariat (2020).

EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020⁴⁴ anger att kommissionen och medlemsstaterna ska arbeta tillsammans för att ”ge de rätta marknadssignalerna om bevarande av den biologiska mångfalden, inbegripet insatser för att reformera, fasa ut och avveckla skadliga subventioner både på EU-nivå och i medlemsstaterna, och för att ge positiva incitament för bevarande av biologisk mångfald och hållbart nyttjande”. I kommissionens förslag till en ny EU-strategi för biologisk mångfald för 2030⁴⁵ anges att kommissionen: ”kommer att ytterligare främja skattesystem och prissättning som speglar miljökostnader, inklusive förlust av biologisk mångfald. Detta bör uppmuntra till ändringar i de nationella skattesystemen så att skattebördan förs över från arbete till utsläpp och föroreningar, underprissatta resurser och andra externa miljöeffekter. Principerna om att ’användaren betalar’ och ’förorenaren betalar’ måste tillämpas.” I detta perspektiv är det motiverat att reflektera över Sveriges ökande utsläppsreducerande subventioner, som 2018 var 2 314 miljoner kronor⁴⁶. Kommissionen kommer också att ge förslag till lagstiftning och vägledning om miljöanpassad offentlig upphandling för att främja naturbaserade lösningar.

STYRNING OCH UPPFÖLJNING AV STATENS EGNA VERKSAMHETER

Förslaget om att i regleringsbrevet ge myndigheter i uppdrag att redovisa hur de arbetar med CBD och återrapportera åtgärder, liksom förslaget att myndigheter som äger eller förvaltar mark aktivt ska delta i arbetet med bevarande av biologisk mångfald, handlar övergripande om sektorsintegrering av biologisk mångfald och dess värden. Detsamma gäller förslaget att styra statligt ägda bolag så att de bidrar till att Sverige når miljömålen för biologisk mångfald. Förslagen motiveras därmed av både Aichimål 1, medvetenhet om biologisk mångfald, och 2, integrering av värden.

På ett annat plan handlar förslaget om styrning och uppföljning av statens egna verksamheter om att staten, på samma sätt som förväntas av till exempel privata markägare, företag eller kommuner, ska implementera Aichimålen och Agenda 2030 på egen mark och i sin egen verksamhet. På mark och i verksamheter där staten har egen rådighet har staten möjlighet att gå före.

Detta förslag motiveras därför av behovet att nå samtliga Aichimål. För staten och dess myndigheter och bolag, i rollen som ägare och förvaltare av mark- och vattenområden gäller detta särskilt följande Aichimål; 5: stoppa förlusten av livsmiljöer; 7: uthålligt jord-, skogs- och vattenbruk; 8: stoppa föroreningar och övergödning; 9: invasiva främmande arter; 11: skydd av natur; 13: bevara genetisk

⁴⁴ Europeiska kommissionen (2011b).

⁴⁵ Europeiska kommissionen (2020).

⁴⁶ Naturvårdsverket (2020d).

variation i den nyttjade mångfalden; 14: ekosystemtjänster säkrade; 15: stärka ekosystemens resiliens och femton procent av förstörda ekosystem restaurerade, samt 18: traditionell kunskap. Samtliga dessa komponenter finns också med i det textförslag som nu ligger på förhandlingsbordet⁴⁷ i CBD-förhandlingarna om ett nytt ramverk.

Svenska statens eget generationsmål, de 16 miljökvalitetsmålen och etappmålen kräver också att samtliga statliga myndigheter och bolag är involverade i genomförandet, genom det egna markinnehavet och den egna verksamheten. De har alla till exempel möjlighet att bidra till preciseringarna i det 16:e miljökvalitetsmålet om biologisk mångfald om gynnsam bevarandestatus och genetisk variation, påverkan av klimatförändringar, ekosystemtjänster och resiliens, grön infrastruktur, främmande arter och genotyper, biologiskt kulturarv och tätortsnära natur. Förslaget om att staten ska gå före på egen mark och i egen verksamhet motiveras dessutom av det faktum att ett av de svenska etappmål som inte uppnåtts handlar om skydd av områden. Detta handlar bland annat om vad staten gör på sin egen mark.

Regeringen beslutade den 27 februari 2020 om en ny ägarpolicy för bolag med statligt ägande. Av policyn framgår att internationella riktlinjer, Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling ska vara vägledande för arbetet samt att det är av särskild vikt att bolagen arbetar för en miljömässigt hållbar utveckling med minskad klimat- och miljöpåverkan. Bolagen ska agera föredömligt inom området hållbart företagande.⁴⁸

Statskontoret gjorde 2013 en utvärdering av det miljöarbete som miljömålsmyndigheterna utför. Utvärderingen visar bland annat att det är svårt att få en samlad bild av det miljöarbete som myndigheterna bedriver liksom av vad miljöarbetet ger för resultat.⁴⁹

5.2 Utmaningar med att nå CBD målen

5.2.1. IPBES och faktorer bakom förlusten av biologisk mångfald

IPBES är en mellanstatlig och obunden plattform för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Plattformen bildades 2012 och 2020 är 136 av världens länder anslutna. IPBES är akronym för Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Termen ”science-policy” alltså vetenskapspolitik, betonar att det är en kunskapsplattform för utbyte mellan kunskapsbärare och beslutsfattare. IPBES kan ses som den biologiska mångfaldens motsvarighet

⁴⁷ CBD Sekretariat (2020).

⁴⁸ Regeringskansliet (2020a).

⁴⁹ Statskontoret (2013).

till den mer välkända klimatpanelen, IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change)

IPBES kunskapssammanställningar bygger på befintliga forskningsartiklar som sammanställs, analyseras och sätts i ett policyrelaterat sammanhang. Detta innebär att aktuell kunskap används för att belysa hur bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald kan uppnås. Syftet med kunskapssammanställningarna är att ge ett tillförlitligt underlag till dem som ska besluta om åtgärder för att förhindra försämringen av den biologiska mångfalden. Underlagen är relevanta på flera nivåer, från globala organ som CBD till regeringar, myndigheter, företag och enskilda.

IPBES har fram till 2020 producerat åtta rapporter som innehåller kunskapssammanställningar och bedömningar om tillstånd och trender för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, med olika geografiska och tematiska avgränsningar.

Våren 2019 publicerade IPBES *The Global Assessment of Biodiversity and Ecosystem Services*, som är den första globala rapporten om tillståndet för världens biologiska mångfald⁵⁰. Rapporten visade bland annat att en miljon arter hotas av utdöende under de närmaste årtiondena. Den fick bred uppmärksamhet och bidrar till att insikten ökar om den biologiska mångfaldens fundamentala betydelse för människans välmåga.

Rapporten pekar ut fem stora drivkrafter bakom förlusten av biologisk mångfald. Den starkaste drivkraften är förstörda livsmiljöer på grund av förändrad markanvändning på land och i sötvatten. Därefter kommer direkt överutnyttjande av arter genom fiske-, jord- och skogsbruk. Klimatförändringarna är den tredje största faktorn som driver förluster av biologisk mångfald, följt av spridning av föroreningar och invasiva arter.

IPBES bedömning är dock att det med genomgripande samhällsförändringar är möjligt att vända trenden i art- och habitatutrotningen och samtidigt uppnå samhällets övriga mål för välfärden. Rapporten lyfter några särskilt viktiga åtgärdsförslag för att hindra förlusten av biologisk mångfald. Dels behöver existerande globala och regionala miljörelaterade avtal och direktiv implementeras, såsom konventionen för biologisk mångfald och EU:s olika direktiv som direktiven för habitat, vatten respektive havsmiljö. Dels behöver miljöskadliga subventioner fasas ut och de ekonomiska incitamenten för beteenden med positiv inverkan på ekosystem öka.⁵¹

⁵⁰ IPBES (2019).

⁵¹ Naturvårdsverket (2020b).

5.2.2. Behovet av kommunikation för ökad kunskap och förändring

För att kunna nå en hållbar förändring på längre sikt, till år 2050, krävs en genomgripande samhällsomställning med en rad insatser. Att arbeta inkluderande med strävan att uppnå jämlikhet och social delaktighet är centralt, liksom att bygga insatserna på fakta som beaktar olika intressenters värderingar och erfarenheter.

Fler aktörer och branscher behöver också prata om biologisk mångfald, hur förändringar påverkar och vad olika aktörer kan göra för att stärka en biologisk mångfald. Enligt en ekonomisk analys från World Economic Forum är de miljömässiga förändringarna en av de största riskerna som världen har att möta under kommande år. Rapporten slår fast att hälften av världens BNP är måttligt eller mycket beroende av naturen, och kan drabbas hårt av förlusten av biologisk mångfald.⁵² Branscher som exempelvis bygg, jordbruk, livsmedel och drycker är starkt beroende av naturen och ekosystemtjänster. Dessutom finns en stor social ohållbarhet i förändringarna. Både klimatförändringar och förlusten av biologisk mångfald slår hårdast mot de länder och samhällsgrupper som är svagast redan idag⁵³.

Styrmedel måste också användas strategiskt för att främja naturvård och bidra till att ändra normer och värderingar⁵⁴. Att till den breda allmänheten kommunicera varför biologisk mångfald är viktig för mänsklighetens överlevnad är av stor betydelse för att nå uppsatta miljömål, på både nationell som global nivå. Agenda 2030-delegationen föreslår kommunikation som ett sätt för statliga myndigheter att tillgängliggöra den egna verksamhetens arbete så att andra aktörer kan förhålla sig till det. Öppen och saklig kommunikation bidrar till såväl ökad kunskap som delaktighet.⁵⁵

5.2.3. Styrning för att uppnå målen för biologisk mångfald

En utmaning med att nå målen för biologisk mångfald är att säkerställa att rätt styrmedel, som leder till en effektiv styrning för att nå målen, finns på plats. Det vill säga att styrmedel finns på plats som ger rätt incitament till aktörer att agera i önskad riktning. En ytterligare utmaning är att säkerställa att styrmedlen även är förenliga med andra samhällsmål.

Såväl nationella som globala studier visar att det finns styrmedel som har negativa effekter på biologisk mångfald och därmed till och med motverkar möjligheterna att nå uppsatta mål. Inom den svenska implementeringen av miljömålen finns ett systemgap som gör att vi inte når de nationella målen och det finns en hel del

⁵² World Economic Forum (2020).

⁵³ IPBES (2019).

⁵⁴ IPBES (2019).

⁵⁵ SOU 2019:13.

effektiviseringar att göra. Detta visar såväl tidigare utvärderingar av miljömålen som den senaste från 2019.

Inom den nationella styrningen finns också en bristande tillämpning av principen om att det är förorenaren som ska betala för miljöskadan. Regeringen angav därför i sin proposition om en svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster att lämpliga förändringar i styrmedel bör göras bland annat i syfte att utveckla principen om att förorenaren betalar⁵⁶.

Att målen för biologisk mångfald inte uppfyllts beror också på en avsaknad av rätt prissättning av kollektiva tillgångar, såsom våra gemensamma naturresurser. Detta leder till att det idag finns externa effekter⁵⁷ som inte tas hänsyn till i dagens styrmedel. Även CBD belyser detta genom att konstatera att naturresurser ofta är undervärderade då deras pris sällan inkluderar värdet av de ekosystemtjänster som de genererar⁵⁸. Om styrmedel bättre tar hänsyn till de externa effekterna skulle deras negativa effekter, här i form av negativ påverkan på biologisk mångfald, kunna minskas eller helt försvinna. Vi vet också att många ekosystemtjänster, vilka utgör positiva externa effekter, inte beaktas i tillräcklig utsträckning i dagens nationella styrmedelsmix.

Staten kan införa juridiska, ekonomiska eller informativa styrmedel för att ge aktörer incitament att agera i en viss riktning (se faktaruta på s.35). Statliga styrmedel som syftar till att ge incitament för att bidra till ett visst samhällsmål kan dock riskera att få negativa effekter på andra samhällsmål. Även om olika mål i sig är kompatibla kan beteenden och val av åtgärder för att nå ett visst mål stå i konflikt med ett annat. Till exempel kan vissa bidrag till förnybar energi, som syftar till att minska koldioxidutsläppen, även ge incitament till aktörer som i sin tur bidrar till negativa sidoeffekter i form av minskad biologisk mångfald. Ett

⁵⁶ Regeringens proposition 2013/14:141.

⁵⁷ Externa effekter är positiva eller negativa effekter av val och beslut om konsumtion eller produktion, som påverkar andra än de som tog besluten. Det innebär att aktörerna inte tar hänsyn till de externa effekterna i sina beslut. Priserna på en oreglerad marknad inkluderar därför inte de externa effekterna trots att dessa kan vara betydande för samhället. Att individer och företag inte tar hänsyn till externa effekter i sina beslut, leder till att samhällets resurser inte används effektivt.

⁵⁸ CBD (2011).

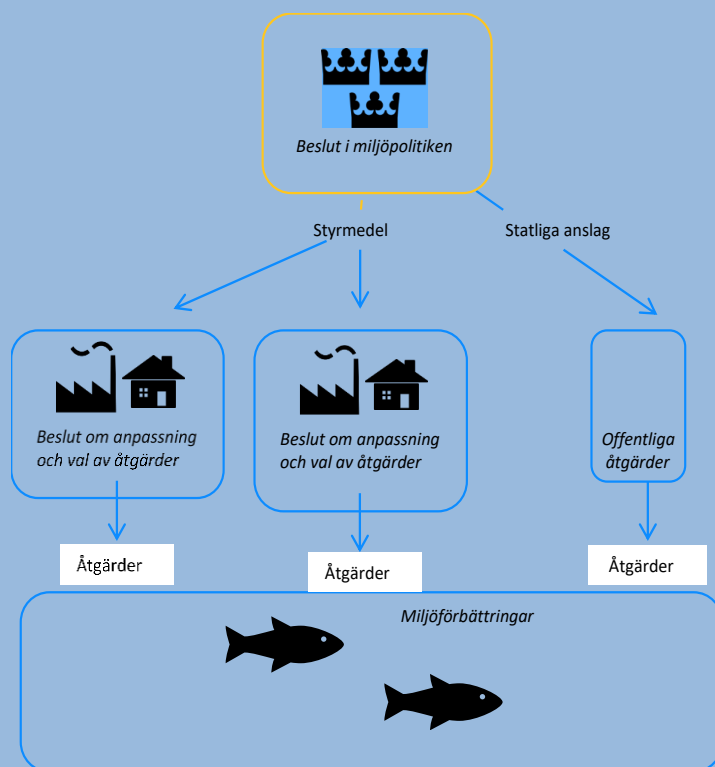
Statens sätt att styra för att uppnå miljöförbättringar

Staten använder styrmedel för att få individer och företag att ta större hänsyn till de oavsiktliga effekter, även kallade externa effekter, som deras val orsakar. Styrmedel syftar till att förändra hur aktörer väljer att fatta beslut, så att individer och företag gör åtgärder som förbättrar miljön.

Styrmedel kan delas in i marknadsbaserade och icke-marknadsbaserade styrmedel. Marknadsbaserade styrmedel använder sig av marknadsmekanismer och verkar via marknadspriser. Exempel är skatter och utsläppsrätter. Alla styrmedel som inte använder sig av marknadsmekanismer är icke-marknadsbaserade styrmedel. En annan indelning är att kategorisera styrmedel som juridiska (lagar, regleringar och normer), ekonomiska (skatter, avgifter, utsläppsrätter och subventioner) och information (till exempel kampanjer och märkning).

Beroende på vilka externa effekter som är aktuella, finns det mer eller mindre lämpliga sätt att lösa dessa problem. De flesta miljöproblem är komplexa och kräver ofta att olika styrmedel kombineras för att hitta en bra lösning.

Om beteenden som orsakar miljöproblemet inte längre är aktuella (så kallade historiska beteenden) eller om staten saknar rådighet över miljöproblemet (det vill säga att staten inte kan styra de individer och företag som orsakar miljöproblemet), kan staten välja att gå in och finansiera egna så kallade offentliga åtgärder. Detta kan i vissa fall även vara aktuellt om kunskapen för att styra de val och beslut som orsakar miljöproblemet är otillräcklig.

Figur 1: Statens sätt att styra för att uppnå miljöförbättringar.

flertal internationella studier som analyserat och utvärderat incitament som verkar skadligt för biologisk mångfald täcker generellt sett sektorer som jordbruk, fiske, vatten, energi och transport⁵⁹. Exempel på negativa effekter på biologisk mångfald av olika potentiellt skadliga incitament beskrivs bland annat av OECD⁶⁰.

Nationellt har vi dock inte full evidens för vilka styrmedel som potentiellt har störst negativ effekt på biologisk mångfald, eller vilka sektorsspecifika styrmedel som främst bör analyseras och utvärderas närmare. Vi behöver alltså identifiera vilka styrmedel som i första hand bör ses över samt analysera incitamenten i dessa

styrmedel närmare utifrån ett biologiskt mångfald-perspektiv. Detta behöver dock göras överordnat de nationella myndigheterna eftersom det finns målkonflikter mellan de sektorsspecifika styrmedlen och andra samhällsmål. Det påbörjade nationella arbetet i Sverige, bland annat genom Naturvårdsverkets kartläggning av miljöskadliga subventioner⁶¹, utgör en god grund som går att utveckla och bygga vidare på.

Det är också viktigt att ta reda på hur olika aktörer i samhället påverkas om styrmedel för vissa sektorer, som kan verka negativt för biologisk mångfald, ändras eller tas bort. Detta bör göras genom grundliga samhällsekonomiska konsekvensanalyser där konsekvenser för samhällets samtliga aktörer inklusive miljön analyseras.

5.3 Tidigare utredningar med förslag kopplat till CBD

I samband med dialogmöten och analysarbete har många förslag på åtgärder för att öka måluppfyllelsen för CBD och de nationella miljömålen diskuterats. En genomgång av förslag som lämnats till regeringen i tidigare sammanhang visar dock att mycket av det som lyfts som viktiga åtgärder under arbetet med detta regeringsuppdrag redan föreslagits i tidigare utredningar. En del av dessa förslag har genomförts eller är under genomförande, men det finns också ett stort genomförandeunderskott med många förslag som fortfarande är aktuella. Naturvårdsverket vill lyfta även dessa förslag.

Nedan finns en genomgång av utredningar kopplat till de nationella miljömålen samt regeringsuppdrag utförda av Naturvårdsverket under de senaste åren som innehåller förslag av relevans för CBD. I efterföljande rutor lyfts kortfattat förslag från rapporterna som ännu inte genomförts helt eller delvis och som fortfarande

⁵⁹ Se till exempel Nordiska Ministerrådet (2014), OECD 2003, IEEP 2012 och TEEB 2012.

⁶⁰ OECD (2003), OECD (2005), OECD (2017).

⁶¹ Naturvårdsverket (2017).

bedömts vara aktuella. Ytterligare viktiga förslag finns i utredningar genomförda av andra myndigheter.

5.3.1. Förslag till regeringen från myndigheter i samverkan 2019

I samband med fördjupad utvärdering av Sveriges miljö kvalitetsmål 2019 presenterade Naturvårdsverket, tillsammans med övriga myndigheter med ansvar i miljömålssystemet, en rapport med förslag från myndigheter i samverkan⁶². I denna rapport finns förslag på effektiva åtgärder som gör att Sverige kommer närmare möjligheten att nå de svenska miljömålen och därmed också CBD:s mål.⁶³

De förslag med koppling till CBD i denna rapport som är fortsatt aktuella (förslagens numrering enligt rapporten):

- 1: Effektiv hushållning med mark och vatten i samhällsplaneringen.
- 6: Regionalt arbete med hållbar konsumtion och produktion.
- 8: Stöd till lokala och regionala satsningar för en giffri miljö.
- 11: Återvätning av torvmarker.
- 14: Kostnadseffektiv restaurering av sjöar och vattendrag.
- 15: Förbättrad hänsyn till vattenmiljöer i skogsbruket.
- 16: Lokala landskapsinitiativ.
- 17: Hänsyn till ekosystemtjänster vid beslut om mark- och vattenanvändning.
- 18: Stimulera användning av hyggesfria metoder i skogsbruket.

5.3.2. Naturvårdsverkets förslag i Fördjupad utvärdering 2019

I den fördjupade utvärderingen 2019 framförde Naturvårdsverket ett antal förslag, utöver förslagen från myndigheter i samverkan (se föregående avsnitt). Inom flera områden pågår arbete, men tyvärr sker det för lite och för långsamt givet de stora utmaningarna.⁶⁴

Områden inom vilka det finns förslag relevanta för genomförandet av CBD. För beskrivningar av förslagen inom varje område, se rapporten.

- En sammanhållen politik för en hållbar utveckling.
- Sverige kan påverka den globala utvecklingen.
- Förbättra styrningen mot miljömålen.
- Prioritera klimat och biologisk mångfald.
- Minska konsumtionens miljöpåverkan.
- Det offentliga behöver gå före.
- Ta fram fler etappmål för att visa vägen.

⁶² Naturvårdsverket (2019b).

⁶³ Naturvårdsverket (2019c).

⁶⁴ Naturvårdsverket (2019b).

5.3.3. Tematiska rapporter för de 16 miljökvalitetsmålen

Som underlag till den fördjupade utvärderingen gjordes tematiska rapporter för de 16 miljökvalitetsmålen, där ytterligare förslag fördes fram för att nå måluppfyllelse. I tabellerna på följande uppslag listas förslag som fortfarande är aktuella att genomföra från underlaget till *Ett rikt växt- och djurliv*, samt kortfattat om förslagen från ytterligare sex miljökvalitetsmål. Syftet med detta urval av förslag är att inkludera endast de mest relevanta förslagen för konventionen för biologisk mångfald från det svenska miljömålssystemet. Det är samma urval av miljökvalitetsmål som togs upp i den senaste svenska rapporten till CBD⁶⁵, plus tre ytterligare miljökvalitetsmål med hög relevans för konventionen: *Levande skogar*, *Myllrande våtmarker* och *Levande sjöar och vattendrag*.

Förslag från rapporten *Ett rikt växt- och djurliv* som fortfarande är aktuella att genomföra (Naturvårdsverket, 2019a).

- Förstärka insatser för kunskap och skydd av värdefull natur.
- Förstärka insatser för skötsel av skyddade områden.
- Förstärk arbetet med åtgärdsprogram för skyddade arter.
- Genomför handlingsplaner för grön infrastruktur.
- Synliggör och värdera ekosystemtjänster.
- Fortsätt vara aktiv i EU och på internationell nivå.
- Översyn av skogsvårdslagstiftningen.
- Mer hyggesfritt skogsbruk.
- Utveckla modeller och scenarier för biologisk mångfald.

Ett förslag från fördjupad utvärdering av miljömålet 2015 med koppling till *Ett rikt växt och djurliv* är fortsatt aktuellt att genomföra (Naturvårdsverket, 2015b).

- Översyn av artskyddet.

Övergripande områden för förslag från övriga rapporter. Se rapporterna för mer detaljer inom varje område:

Myllrande våtmarker (Naturvårdsverket, 2019e)

- Vattenverksamhet/markavvattning.
- Hänsyn inom jord- och skogsbruk.
- Torvtäkt och annan exploatering.
- Skötsel.
- Restaurering, återskapande och anläggning.
- Bevarande/skydd.

Levande sjöar och vattendrag (Havs- och vattenmyndigheten, 2019b)

- Strandskydd.
- Vandringshinder och vattenkraft.
- Skydd av natur.
- Skydd av kulturmiljö.
- Koordinerad förvaltning.

⁶⁵ CBD (2019).

Forts. Övergripande områden för förslag från övriga rapporter. Se rapporterna för mer detaljer inom varje område:

Levande Skogar (Skogsstyrelsen, 2019)

- Utvecklat miljömålssystem.
- Ny bristanalys.
- Långsiktigt skydd av skogar med höga naturvärden.
- Buffert mot störningskänsliga biotoper.
- Naturvårdande skötsel.
- Inventering av biologisk mångfald i produktionsskogen.
- Åtgärder för att motverka fragmentering av livsmiljöer.
- Beslut för att motverka körskador.
- Arbete för att nå etappmålet om skydd.
- Värdefulla skogsbryn.
- Tydliggör sektorsansvaret.
- Styrmedelsanalys.
- Gallringens miljöpåverkan.
- Tydliggör mål om friluftsliv och sociala värden.
- Vägledning för sociala värden.
- Satsa resurser på att få ut barn i skogen.

Ett rikt odlingslandskap (Jordbruksverket, 2018)

- Insatser för ökad biologisk mångfald i slättbygd.
- Åtgärder för natur- och kulturvärden i skogs- och mellanbygd samt norra Sverige.
- Övergripande insatser, bland annat utökad miljöövervakning.

Ingen övergödning (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a)

- Fortsatt arbete behövs både nationellt och internationellt.
- Ambitiösa åtgärdsprogram.
- Finansiering av åtgärder.

Gifrfri miljö (Kemikalieinspektionen, 2019)

- Bättre kunskap och information för att förebygga skador.
- Giftfritt från början och i kretsloppen.
- Effektiv lagstiftning och tillsyn som säkerställer en hög skyddsnivå.

En nyare rapport för miljö kvalitetsmålet Gifrfri miljö kom 2020 med förslag på strategi och nya etappmål för farliga ämnen till 2030. Där lyfts samma förslag som ovan men med lite annan indelning. Dessutom beskrivs betydelsen av att skydda den biologiska mångfalden genom att minska den samlade exponeringen för farliga ämnen.

5.3.4. Miljömålsrådets åtgärdsförslag

Miljömålsrådet tar årligen fram en gemensam lista över myndigheternas prioriterade åtaganden för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Miljömålsrådet samlade åtgärdsförslag för 2020 beskriver vad rådet arbetar med nu och fram till 2022.⁶⁶

Nedan listas de områden som har en koppling till CBD. Inom de olika programområdena kan ett antal olika förslag och samverkansåtgärder eller andra resultat komma ut, och löpande i olika tid under 2020–2022.

- Ramverk för nationell planering: Syftet med programområdet är att skapa förutsättningar för en hållbar användning av mark, vatten och byggd miljö genom att utveckla formerna för ett nationellt planeringsramverk.
- Staten går före: En samlad insats för att ge svar på och förslag till hur staten kan eller bör gå före i miljöarbetet.
- Insatser för grön infrastruktur: Att öka takten i genomförandet av åtgärder för grön infrastruktur. Det kräver samverkan, delaktighet och en kraftsamling för att komma fram åt i frågor som är lämpliga att hantera på nationell nivå.

5.3.5. Traditionell kunskap

Traditionell kunskap är en pusselbit i att motverka utarmningen av biologisk mångfald. Artikel 8(j) och 10(c) i CBD handlar om traditionell kunskap och sedvanebruk. Samer, fjällbönder och fåbodbrukare är exempel på bärare av traditionell kunskap i Sverige. I ett regeringsuppdrag 2018 tog Naturvårdsverket och Sametinget gemensamt fram åtgärdsförslag för att stärka bevarandet och spridandet av traditionell kunskap i Sverige.⁶⁷

De åtgärder som föreslogs i rapporten och som fortsatt är aktuella att genomföra är:

- Stärka det praktiska kunskapsbevarandet: förslag till pilotprojekt för att påbörja utveckling av ett resurscentrum för att tillgängliggöra traditionell kunskap kopplad till
- Utveckla ett ren-GIS för utmarksbete: att modellen för renbruksplaner i relevanta delar nyttjas för det behov som finns hos bland annat fåbodbrukare, fjälljordbruk och andra brukare med traditionellt nyttjande av utmarks(skogs-)beten.
- Sametinget föreslås få statistikansvar för renskötselsfrågor.
- Uppdrag om nytt etappmål om "Traditionell kunskap och sedvanligt nyttjande" inom området biologisk mångfald.

biologisk mångfald med hjälp av traditionell kunskap.

- Förstärkt roll för Sametinget i miljömålssystemet: att Sametinget utses till myndighet med ansvar i miljömålssystemet och medlem i Miljömålsrådet.

⁶⁶ Naturvårdsverket (2020c).

⁶⁷ Naturvårdsverket (2018c).

5.3.6. Förslag till insatser som kan motverka nedgången av vilda pollinatörer Sverige

I denna rapport finns ett flertal konkreta förslag för att motverka nedgången av vilda pollinatörer i Sverige, med fokus på åtgärder och styrmedel som regeringen kan besluta om. Förslagen skulle gynna den biologiska mångfalden och bidra till att nå flera av CBD:s mål.⁶⁸

De åtgärder som föreslogs i rapporten och som fortsatt är aktuella att genomföra är:

- Gynna vilda pollinatörer i jordbruket genom att:
 - Ge i uppdrag till Jordbruksverket, Naturvårdsverket och länsstyrelserna att göra en fördjupad nationell analys av vad som krävs avseende areal och kvalitet av ängs- och betesmarker för att miljö kvalitetsmålen Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv ska kunna uppnås.
 - Se över ersättningarna till restaurering och skötsel av betesmarker och slätterängar. (Delvis genomfört)
 - Höja ersättningen för omställning till ekologisk produktion i slättbygd.
 - Återinföra miljöersättning för skötsel av småbiotoper.
 - Anpassa och införa ersättning för att skapa småbiotoper i slättbygd.
- Regeringsuppdrag till Trafikverket att redovisa hur vilda pollinatörer ska beaktas och gynnas vid planering, anläggning och förvaltning av infrastrukturmiljöer med mera.
- Uppdra åt Svenska kraftnät att kontinuerligt förbättra och utöka insatser för att främja vilda pollinatörer och annan biologisk mångfald i kraftledningsgatornas infrastruktur.
- Utred förutsättningar för etablering av fler långsiktiga ekologiska studieområden där bland annat pollinering, populationsdynamik hos vilda pollinatörer och deras värdväxter kan följas.
- En utbyggd medborgarforskning inriktad på pollinering, innefattande ett pilotprojekt och ett ramverk.

5.3.7. Traditionell kunskap

Traditionell kunskap är en pusselbit i att motverka utarmningen av biologisk mångfald. Artikel 8(j) och 10(c) i CBD handlar om traditionell kunskap och sedvanebruk. Samer, fjällbönder och fäbodbrukare är exempel på bärare av traditionell kunskap i Sverige. I ett regeringsuppdrag 2018 tog Naturvårdsverket och Sametinget gemensamt fram åtgärdsförslag för att stärka bevarandet och spridandet av traditionell kunskap i Sverige.⁶⁹

De åtgärder som föreslogs i rapporten och som fortsatt är aktuella att genomföra är:

- Stärka det praktiska kunskapsbevarandet: förslag till pilotprojekt för att påbörja utveckling av ett resurscentrum för att tillgängliggöra traditionell kunskap kopplad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald.
- Åtgärder inom landsbygdsprogrammet: bland annat att berörda myndigheter, inom relevanta områden, premierar satsningar på traditionell kunskap i landsbygdsprogrammet och tillhörande handlingsplaner.

⁶⁸ Naturvårdsverket (2018a).

⁶⁹ Naturvårdsverket (2018c).

Forts. De åtgärder som föreslogs i rapporten och som fortsatt är aktuella att genomföra är:

- Genomgång av regelverk: att kartlägga relationerna mellan regelverken och traditionell kunskap och hur eventuella konfliktområden påverkar ett nationellt genomförande av artiklarna 8(j) och 10(c) samt möjligheterna att nå mål om biologisk mångfald med hjälp av traditionell kunskap.
- Förstärkt roll för Sametinget i miljömålssystemet: att Sametinget utses till myndighet med ansvar i miljömålssystemet och medlem i Miljömålsrådet.
- Utveckla ett ren-GIS för utmarksbete: att modellen för renbruksplaner i relevanta delar nyttjas för det behov som finns hos bland annat fåbodbrukare, fjälljordbruk och andra brukare med traditionellt nyttjande av utmarks(skogs-)beten.
- Sametinget föreslås få statistikansvar för renskötsel frågor.
- Uppdrag om nytt etappmål om "Traditionell kunskap och sedvanligt nyttjande" inom området biologisk mångfald.

5.3.8. Bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald i ett förändrat klimat

I rapporten drar Naturvårdsverket slutsatsen att förändringarna i temperatur och nederbördsklimat kommer att bli betydande och påverka alla delar av den biologiska mångfalden i Sverige. Påverkan kommer att ske både direkt och indirekt, och det bör vara prioriterat att bland annat skapa en hållbar mark- och vattenanvändning.⁷⁰

De åtgärder som föreslogs i rapporten och som fortsatt är aktuella att genomföra är:

- Planering och styrning:
 - Grön klimatanpassning i statliga bolag.
- Hållbar mark- och vattenanvändning:
 - Utveckla nya finansieringslösningar för ökad hänsyn i mark- och vattenanvändningen.
 - Intensifierade åtgärder för att begränsa igenväxning i prioriterade miljöer.
 - Utveckla rådgivningen i areella näringar.
 - Inkludera effekter av ett förändrat klimat vid analys av skogspolitiska styrmedel för Levande Skogar.
 - Översyn av markavvattningsföretag.
 - Genomför fjällstrategins föreslagna åtgärder för hållbart renbete i relation till de pågående klimatförändringarna.
 - Analys av gröna lösningar i stöd och ersättningar till jordbruket.
 - Förändrade flöden i förorenad mark.
- Kunskapsbyggande:
 - Utveckla klimatmodelleringen med stärkt fokus på de klimatvariabler som bedöms ha störst betydelse för biologisk mångfald.
 - Utveckla samordningen och förstärk resurserna till övervakning och begränsning av smittsamma djursjukdomar och zoonoser.

Rapporten lyfter även att Naturvårdsverkets, och andra myndigheters, löpande arbete med biologisk mångfald behöver klimatanpassas. De föreslagna åtgärderna är nu en del av det långsiktiga arbetet i Naturvårdsverkets handlingsplan för klimatanpassning, med målet om att "integrera klimatanpassningsfrågan i de processer och leveranser där det är relevant". Flera åtgärder är påbörjade, medan andra ingår som led i pågående, kontinuerliga processer.

⁷⁰ Naturvårdsverket (2015a).

5.3.9. Invasiva främmande arter

Naturvårdsverket redovisade 2014 ett regeringsuppdrag om invasiva främmande arter. Bakgrunden var att en ny EU-förordning om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter togs fram, och antogs 2014. I regeringsuppdraget listas ett flertal förslag till åtgärder. De allra flesta av dessa är nu genomförda eller på väg att bli genomförda men några kvarstår och är fortsatt aktuella att genomföra.⁷¹

De åtgärder som föreslogs i rapporten och som fortsatt är aktuella att genomföra är:

- Utforma stöd för riskbedömning.
- Införa offentlig kontroll av IAS av unionsbetydelse. (Offentliga kontroller är i princip införda, men ansvariga myndigheter behöver vägledning för att effektivisera dem.)
- Ta fram plan för hantering av IAS av unionsbetydelse som ägs av privatpersoner eller ingår i kommersiella lager.
- Fortsätta utvecklingen av övervakningssystem.
- Genomföra riskbedömningar löpande för nya arter.
- Uppdatera kommunikationsstrategi.
- Uppmärksamma forskningsbehov, inklusive upprätta en förteckning över ämnen och frågor för forskning och utveckling rörande invasiva främmande arter.

⁷¹ Naturvårdsverket (2014b).

6. Källförteckning

Agenda 2030-delegationen (2019). Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet. SOU 2019:13.

CBD Konventionen om biologisk mångfald.

https://treaties.un.org/doc/Treaties/1992/06/19920605%2008-44%20PM/Ch_XXVII_08p.pdf

CBD Sekretariat (2011). Incentive Measures for the Conservation and Sustainable Use of Biodiversity. Case Studies and Lessons Learned. Technical Series 56. Montreal, Canada: Convention on Biological Diversity.

CBD Sekretariat (2018). Updated Scientific Assessment of Progress towards Selected Aichi Biodiversity Targets and Options to Accelerate Progress: Note by the Executive Secretary. CBD/SBSTTA/22/INF/10. Montreal, Canada: Convention on Biological Diversity.

CBD (2019). The 6th National Report for the Convention on Biological Diversity, Sweden. <https://chm.cbd.int/database/record?documentID=243293>

CBD Sekretariat (2020). Draft monitoring framework for the post-2020 global biodiversity framework for review.

CBD (2011). Strategic Plan for Biodiversity 2011–2020 and the Aichi Targets. <https://www.cbd.int/doc/strategic-plan/2011-2020/Aichi-Targets-EN.pdf>

CBD (2018). Updated assessment of progress towards selected Aichi Biodiversity targets and options to accelerate progress. CBD/COP/DEC/14/1.

CBD Sekretariat (2019a). POST-2020 GLOBAL BIODIVERSITY FRAMEWORK: DISCUSSION PAPER, paragraphs. CBD/POST2020/PREP/1/1. Montreal, Canada: Convention on Biological Diversity.

CBD Sekretariat (2019b). Report of the conference of the parties to the convention on biological diversity on its fourteenth meeting, Sharm El-Sheikh, Egypt, 17-29 November 2018. CBD/COP/14/14. Montreal, Canada: Convention on Biological Diversity.

Europeiska kommissionen (2011a). Färdplan för ett resurseffektivt Europa. KOM/2011/0571.

Europeiska kommissionen (2011b). Vår livförsäkring, vårt naturkapital – en strategi för biologisk mångfald i EU fram till 2020. KOM (2011) 244.

Europeiska kommissionen (2020). EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030. KOM (2020) 380.

Europeiska unionens råd (2019). Utarbetande av den globala ramen för biologisk mångfald efter 2020 – konventionen om biologisk mångfald. 15272/19.

Havs- och vattenmyndigheten (2019a). Ingen övergödning. Fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålen 2019. Rapport 2019:1.

Havs- och vattenmyndigheten (2019b). Levande sjöar och vattendrag. Fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålen 2019. Rapport 2019:22.

IEEP/GHK (2012). Incentive Measures and Biodiversity – A Rapid Review and Guidance Development Volume 3 – Guidance to identify and address incentives which are harmful to biodiversity. Report submitted to DEFRA.

Independent group of scientists appointed by the Secretary-General (2019). Global Sustainable Development Report. The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development. United Nations, New York.

IPBES (2019). Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz, and H. T. Ngo (red.). IPBES sekretariat, Bonn, Tyskland, kapitel 3.

Jordbruksverket (2018). Ett rikt odlingslandskap. Fördjupad utvärdering 2019. Rapport 2018:31.

Kemikalieinspektionen (2019). Fördjupad utvärdering av Giftfri miljö 2019. Rapport 2/19.

Kemikalieinspektionen (2020). Giftfritt från början. Rapport 1/2020.

Miljömålsrådet (2020). Miljömålsrådets gemensamma åtgärdslista. Årsrapport 2020.

Naturvårdsverket (2007). Är statligt ägda företag föredömen i miljöarbetet? En utvärdering av hur statligt ägda företag arbetar mot miljö kvalitetsmålen. Rapport 5699.

Naturvårdsverket (2012). Steg på vägen – fördjupad utvärdering av miljö målen 2012. Naturvårdsverket, Rapport 6500. 2012

Naturvårdsverket (2014). Kartläggning av potentiellt miljöskadliga subventioner. En handledning. <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Samhallsplanering/Miljoskadliga-subventioner/>

Naturvårdsverket (2015a). Bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald i ett förändrat klimat. NV-00323-15.

Naturvårdsverket (2015b). Styr med sikte på miljömålen – Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålen 2015. Naturvårdsverket, Rapport 6666. 2015.

Naturvårdsverket (2016). Regeringsuppdrag - Uppdrag till statliga myndigheter att bidra med underlag för Sveriges genomförande av Agenda 2030. Skrivelse.

Naturvårdsverket (2017). Potentiellt miljöskadliga subventioner 2. Andra uppdateringen av kartläggning år 2004. NV-08974-16.

Naturvårdsverket (2018a). Förslag till insatser som kan motverka nedgången av vilda pollinatörer i Sverige. NV-08866-17.

Naturvårdsverket (2018b). Kommunikationssatsning om ekosystemtjänster. Rapport 6798.

Naturvårdsverket (2018c). Traditionell kunskap. NV-02168-17.

Naturvårdsverket (2019a). Ett rikt växt- och djurliv. Underlag till den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2019. Rapport 6874.

Naturvårdsverket (2019b). Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019. Rapport 6865.

Naturvårdsverket (2019c). Förslag till regeringen från myndigheter i samverkan. Underlag till den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2019. Rapport 6864.

Naturvårdsverket (2019d). Handlingsplan för Naturvårdsverkets arbete med klimatanpassning. NV-08863-17.

Naturvårdsverket (2019e). Myllrande våtmarker. Underlag till den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2019. Rapport 6873.

Naturvårdsverket (2020a) Delredovisning av regeringsuppdraget Konventionen om biologisk mångfald. NV-05496-19.

Naturvårdsverket (2020b). Global utvärdering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Sammanfattning för beslutsfattare. Rapport 6917.

Naturvårdsverket (2020c). Miljömålsrådets gemensamma åtgärdslista 2020. NV-02027-15.

Naturvårdsverket (2020d). Miljömålen. Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2020 – Med fokus på statliga insatser. Rapport 6919.

Nordiska Ministerrådet (2014) Bragadóttir, H. et al. (2014). The Use of Economic Instruments in Nordic Environmental Policy 2010–2013. TemaNord 2014:549. Nordic Council of Ministers.

OECD (2003). Environmentally Harmful Subsidies: Policy Issues and Challenges. Paris: OECD Publishing.

OECD (2005). Environmentally Harmful Subsidies (EHS): Identification and Assessment. Challenges for Reform, OECD Publishing, Paris, doi: 10.1787/9789264012059-en.

OECD (2017), Towards a G7 target to phase out environmentally harmful subsidies.
www.minambiente.it/sites/default/files/archivio/allegati/sviluppo_sostenibile/backgroud_paper_4_G7_env_OECD_Towards_G7_target_to_phase_out_EHSs.pdf

OECD (2019). The Post-2020 Biodiversity Framework: Targets, indicators and measurability implications at global and national level. Interim report, November 2019

Regeringens proposition 2013/14:141. En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Regeringens proposition 2019/20:188. Sveriges genomförande av Agenda 2030.

Regeringskansliet (2020a). Statens ägarpolicy och principer för bolag med statligt ägande 2020.

Regeringskansliet (2020b). Övergripande positionspapper – arbetet inom FN:s konvention om biologisk mångfald (CBD) år 2020 med sikte mot år 2021. M2020/00048/Nm.

Riksrevisionen (2017). Statligt ägda bolag med samhällsuppdrag – regeringens styrning, RiR 2017:37.

Schultz, M., Tyrrell, T. D. & Ebenhard, T. (2016). The 2030 Agenda and ecosystems – A discussion paper on the links between the Aichi Biodiversity Targets and the Sustainable Development Goals. SwedBio at Stockholm Resilience Centre, Stockholm.

Skogsstyrelsen (2019). Fördjupad utvärdering av Levande skogar 2019. Rapport 2019/2.

Statskontoret (2013). Myndigheternas arbete inom miljömålssystemet. Delrapport. Rapport 2013:12.

TEEB (2012). The Economics of Ecosystems and Biodiversity in Local and Regional Policy and Management. Edited by Heidi Wittmer and Haripriya Gundimeda. Earthscan, London and Washington.

Bilaga 1: Sammanställning av dialogmöten

Summary of Swedish youth workshop on biodiversity and ecosystem services

Swedish Environmental Protection Agency, Stockholm, 31 January 2020

More than 50 youth representatives from several Swedish environmental youth organization participated in a workshop to learn about the UN Convention on Biological Diversity and discuss youth's position on relevant topics. Throughout the day guests attended from Stockholm Resilience Center & CzechGlobe, Global Youth Biodiversity Network, Swedish Ministry of the Environment, Swedish Environmental Protection Agency, the Swedish parliament and Swedish Society for Nature Conservation.

The workshop was hosted and supported by the Swedish Environmental Protection Agency.

Presented below is a summary of the opinions raised by participants of the workshop. The opinions are collected in themes with youth's position followed by desired actions.

Rights of Nature and People

The essence of our aim for a prosperous nature are the human rights: to realise the right to a good life and future for all. It is therefore unjustifiable when people defending nature are denied basic human rights to participate in decision making or – even worse – becoming subject to violence, abduction or murder. If we want a sustainable transformation of our societies, we can not neglect and oppress indigenous people and local communities who already live in harmony with nature. The wealthier and resourceful countries should offer support to human rights defenders and IPLC's, but at the same time recognise and address that their demands are indirect causes of these violations.

For humans, nature is crucial in serving practical uses as well as recreational or cultural practices. However, apart from a well-functioning nature being a human right, nature and species hold an inherent right to exist. This must not be forgotten when measuring nature's values.

- Legal rights should be assigned key species or areas of nature.
- Ecocide should be addressed when talking about the environmental crisis.
- Knowledge and practices of IPLC's should be supported and embraced.
- In order to enable people's participation in implementing biodiversity actions, human rights must be ensured, and violations condemned.

- The framework should address the implementation challenges caused by structural racism, discrimination of gender or indigenous people and corruption.

What Is Needed for a Society in Harmony with Nature?

The recognition that all aspects of nature is interconnected must be considered when taking actions for biodiversity. Furthermore, the existing complex relations and trade-offs between different stakeholders on a globalised market must also be acknowledged. There can be no more solutions that don't comprehensively take into account its side effects on nature and people. For this to happen, biodiversity must be mainstreamed, and values of nature prioritized in all sectors of society. Resources must be seen as finite and managed accordingly: sustainable extraction, processing and usage as well as returning the resources available for its next application. Since our economy underpins society and our behavior, it is a key instrument for achieving a sustainable transformation.

- Solutions need to be development-oriented and benefit the actors who are affected.
- Knowledge and experience of nature should be more integrated into elementary education.
- Our behavior needs to embrace less meat consumption and reuse, recycle and restrain our resource usage.
- Societal transformation should result in less work to reduce one's environmental impact.
- Local sharing mechanism of all kinds of products and services should be offered.
- The economy needs to be reoriented to:
 - Standardize the circular management of resources mentioned above.
 - Include other than monetary values as indicators for success.
 - Address and include the "true cost" of a product: putting a price on its impacts in measures by the cost of dealing with the damage.
 - Truly favors environmentally friendly behaviors and consumption. This includes abandoning all economic sanctions for unsustainable practices.
 - Serve the interest of the public while keeping the individual's freedom;
 - Favors local economies and production.

Climate and Biodiversity

In a world with both urgent climate crisis combined with the fundamental ecosystems on the brink of collapsing, the solutions must be holistic without impeding other aspects of nature. Instead, the environmental issues should be encountered as one and answered with synergetic actions where possible. This is relevant as well as for engaging the public opinion, where biodiversity awareness could benefit from the attention on the climate crisis. Since both climate and

biodiversity are vital, no actions should be executed where considerable secondary damage could occur.

- The local perspective should focus on biodiversity, with a national focus on climate.
- Major polluting actors need to avoid placing their businesses at biodiversity hotspots.
- Businesses and industries should compensate for biodiversity damage as well as greenhouse gas emissions.

Mainstreaming a New Mindset

The desired transformational change of our societies will require new methods of collaboration, organization and communication. Interdisciplinary collaborations cross-cutting sectors need to be practiced where eventual synergies are utilized. The mainstreaming of biodiversity values is highly dependent on changes of current values, attitudes and behaviors. Initiatives and actions from the business sector are helpful, but to ensure achievement in time policies and regulations are the key means of directing or nudging consumers and markets. Therefore, the role of the public is to push government and policymakers, who have the major obligation to act.

- The transformation must include all people, with beneficial outcomes for those who are in vulnerable situations (economically or with exposed profession or lifestyle).
- To ease people's preconceptions, it is important to communicate a comprehensible and positive definition of what a future sustainable lifestyle is.
- Policymakers should show political courage and trust peoples' acceptance and adjustment.
- The consequences of consumers' choices should be communicated.
- The biodiversity crisis should be highlighted equally as the climate crisis.

Acting on a Global Arena

Understanding that a globalized world calls for global cooperation, we need to be aware of and respect the historical and colonial context when discussing solutions. In the same way, the current asymmetry of the more privileged, resourceful and wealthier member states being responsible for the majority of damages on nature while not exposed to the direct impacts needs to be acknowledged.

- The member states of Global North need to share research, technologies and experiences to member states of Global South – and vice versa.
- The wealthier countries need to raise the standards for outsourced businesses in poorer countries, in order to ensure fair and environmentally friendly practices.

- Global North are responsible for both their domestic implementation but also supporting work in Global South. However, foreign contributions should primarily enable conditions and means needed for implementation by domestic actors.
- The wealthier countries should be the first fulfilling behavioral change and sustainable societies since they have suitable conditions and excessive resources.
- Keeping the historical context in mind, there can be no question of the wealthier and privileged countries liability to compensate the original owners when benefitting on exotic genetic material.

Intergenerational Equity

Understanding that the planetary resources have been and will be used by all generations, it becomes vital to manage them sustainably. The generation of today have the right to satisfy its needs, but at the same time, the responsibility to not deplete or destroy the planetary resources for coming generations. Similar, the current decision-makers are accountable for the current youth's future societies and lifestyle. Respecting that past generations did not possess adequate knowledge or capability, it is of importance to provide education, inclusion and influence to today's youth to assure their contribution in the transformational change and implementation of the framework.

- Youth need to be involved in the decision-making processes of their future.
- Ambitious targets and goals need to be set to ensure youth a safe and good future.
- All current generations, but particularly youth, should be empowered to participate in the implementation of the framework.

The Post-2020 Global Biodiversity Framework

Acknowledging that the workshop was only a first step in involving youth in the discussion about the UN Convention on Biological Diversity, some opinions relevant to the content of the Post-2020 Global Biodiversity Framework were raised. Additionally, all opinions in this summary should be interpreted as what youth wish to be reflected in the framework.

- To the extent possible, legally binding targets should be preferred.
- However, to make this useful there needs to be a mechanism controlling and reprimanding member states that do not fulfil their agreed target.
- There should be instructions on how unsuccessful member states can improve their implementation of the framework.
- The goals should be qualitative with quantitative targets.
- There could be targets assigned individually to member states in respect of their capacities.

- Governments of the member states should be responsible for implementing their National Biodiversity Strategies Action Plans, but have the freedom to delegate parts to nongovernmental actors.

List of organizations attending the workshop

Some of the participants were representatives of their organization while others were not. The opinions raised at the workshop are thus not accountable as positions of their organizations. The list below is only to show the variety of backgrounds.

- Arctic Youth Sweden
- CBSS - Baltic Sea Youth Platform
- Centre for Environment and Development Studies at Uppsala University
- Climate Society for Students at the Karolinska Institute
- Climate Students Sweden
- Fenix, Student Environmental Society at Malmö University
- Forum Syd
- Fältbiologerna (Nature and Youth Sweden)
- Grön Ungdom (youth wing of the Swedish Green Party)
- Intern at the Swedish Ministry of the Environment
- Intern at the Swedish Environmental Protection Agency
- KFUM (YWCA-YMCA of Sweden)
- Lund Sustainable Engineers, Student Society at Lund University
- Master Student at Stockholm Resilience Centre, Stockholm
- Master Student at Wageningen University, Netherlands
- Naturskyddsföreningen (Swedish Society for Nature Conservation)
- Navitas, Student Association at Linköping University
- Nordic Youth Council
- PUSH Sweden
- Sáminuorra, Swedish Sámi Youth Organisation
- Secondary Upper School Students at Globala Gymnasiet, Stockholm
- Slow Food Flow, Stockholm Resilience Centre
- SSU (Swedish Social Democratic Youth League)
- The Guides and Scouts of Sweden
- WWF Sweden Youth.

Sammanställning av dialogmöte med civilsamhällsorganisationer

Deltagande företag/organisationer/myndigheter:

ACT Svenska kyrkan, Bird Life Sverige, End Ecocide, Folkhälsomyndigheten, Forum Syd, Greenpeace, Håll Sverige Rent, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, KVF Riks, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Nätverket svenska kulturlandskap, Regeringskansliet, SLU/CBM, Sportfiskarna, SSR, Studieförbundet, Svenska Blå stjärnan, Svenska Djurskyddsföreningen, Sveriges hembygdsförening, Svenska Jägareförbundet, Ungdomsdelegation Nordiska rådet, WWF Sverige, Älvräddarnas samorganisation.

Mötets genomförande

Mötet arrangerades av Naturvårdsverket och hölls på Naturvårdsverket med möjlighet till digitalt deltagande den 12 mars 2020.

Inför dialogmötet hade deltagarna ombetts att titta på ett förinspelat webinarium om konventionen om biologisk mångfald, IPBES och regeringsuppdraget.

Mötet inleddes med att en representant från Regeringskansliet och Naturvårdsverket berättade om konventionen om biologisk mångfald det pågående arbetet med att ta fram nya mål inom denna. I mindre dialoggrupper diskuterades därefter frågorna:

- Vilka förändringar är viktigast att få på plats för biologisk mångfald i Sverige?
- Vilka förändringar är viktigast att få på plats för Sveriges påverkan på biologisk mångfald i andra länder?
- Vilka mål behövs i den nya strategiska planen för att åstadkomma denna förändring?

Anteckningarna nedan är en sammanställning av vad som sades i de olika dialoggrupperna i en kortfattad form. De ska inte tolkas som ett gemensamt budskap från deltagarna eller en fullständig sammanfattning av vad som sades. Perspektiv och inspel avspeglar vidare mötets deltagarsammansättning.

Inspel till framtagandet av det nya ramverket för CBD

STOPPA FÖRLUSTEN AV BIOLOGISK MÅNGFALD TILL 2030

Några deltagare lyfte att det övergripande målet för CBD måste vara att stoppa förlusten av biologisk mångfald, och vända kurvan till år 2030. Det vore en alldeles för låg ambition att sätta ett sådant mål till år 2050. Det är viktigare att de nya målen är ambitiösa, relevanta och tydliga, än att de är lätt kvantifierbara och mätbara.

SKYDDADE OMRÅDEN FÖR VÄRDEFULL NATUR I 30 % AV LAND- OCH VATTENOMRÅDEN

En fråga som diskuterades var att CBD bör sätta som mål att till år 2030 skydda minst 30 procent land-, sötvattens- och marina områden genom effektivt områdesskydd. Målet måste även inkludera specifika skrivningar om andel strikt skyddade områden. Ett procentmål kan inte formuleras utan de kvalitetskrav som finns uttryckta i Aichimål 11, om representativitet, stor betydelse för biologisk mångfald, och god konnektivitet genom ekologiskt sammanhängande system. Det är viktigt att skydda rätt områden och inte bara tillräckligt stora area.

En diskussion bland deltagarna uppstod dock om vad skydd innebär där några förespråkade strikt skydd medan andra ville tillåta ett visst hållbart nyttjande inom skyddade områden. Man lyfte att visst bruk, av till exempel sportfiskare, kan innebära ett visst skydd eftersom det blir ögon på platsen. Samtidigt kan det skapa konflikter och otydliga gränser när vissa får och andra inte får. Det är viktigt att skyddet utformas på ett sådant sätt att det skapar legitimitet hos dem det berör, som urbefolkning och lokalsamhälle. Genomförandet av skydd ska ske på ett inkluderande och jämlikt sätt.

LAND OCH VATTEN SOM OMGER DE SKYDDADE OMRÅDEN ÄR OCKSÅ VIKTIGT FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD

Flera deltagare lyfte att det är viktigt att säkerställa både skydd och hänsynsfullt brukande. Även om vi inför 30 % områdesskydd, så behöver omkringliggande mark/landskap/vatten också brukas och nyttjas hållbart. Behovet av konnektivitet måste poängteras ytterligare. Isolerade skyddade områden saknar ekosystemfunktion, varför även mellanliggande områden måste utgöra ”länkar” i landskapet.

En oro lyftes för att landskapet kan bli uppdelat i skyddade områden och andra områden som är väldigt hårt brukade och helt oattraktiva för friluftsliv och biologisk mångfald, som ett resultat av att produktionslandskapet minskat i area när skyddade områden avsatts.

INKLUDERA LOKALSAMHÄLLEN OCH URFOLK

En aspekt som framfördes av flera var att en hållbar utveckling bör utgå från lokalsamhället och inte ha ett top-down perspektiv. Sociala och kulturella värden behöver få ett större värde i besluten. Sverige kan ge mervärde i förhandlingsprocessen genom att konsekvent notera den nyckelroll som urfolk och lokalbefolkning har för att motverka biodiversitets- och klimatkrisen. Skydd och återställning av ekosystem kräver att mänskliga rättigheter respekteras och upprätthålls. Förutsättningarna för att driva frågor kring biologisk mångfald och ekosystem skiljer sig mellan länder. På många platser förföljs och hotas de som driver miljöfrågor. Politiker behöver ta ställning för de aktörer som driver miljöfrågorna och -arbetet framåt.

STÄRK NATURENS RÄTTIGHETER

Det framfördes att det är nödvändigt att stärka naturens rättigheter, i samklang med mänskliga rättigheter. För att uppnå det behövs ett formellt juridiskt ramverk att jobba emot och hänvisa till. End Ekocid-initiativet kan erbjuda ett sådant ramverk. Det skulle även bidra till att skapa en annan norm i samhället.

DEN NATIONELLA RAPPORTERINGEN TILL CBD BEHÖVER BLI TYDLIGARE

En fråga som lyftes var behovet av en standardiserad och bättre mall för återrapportering av nationell implementering. Om rapporteringen var mer standardiserad kanske man skulle kunna komma åt de internationella orättvisorna bättre. Det är viktigt att alla länder måste rapportera på allt, så man inte låter bli att berätta om de delar man inte lyckats med.

FÖRSTÄRK ARBETET MED HAVSFRÅGOR INOM CBD

Flera aktörer tyckte att havsfrågor måste med mer i det nya ramverket. Det ska då handla om hållbart fiske ur ett ekosystemperspektiv, inte enbart att förvalta enskilda fiskarter.

ETT MÅL BÖR HANTERA INVASIVA FRÄMMANDE ARTER

Mål gällande invasiva främmande arter lyftes som viktigt eftersom dessa kan slå ut eller förändra biologisk mångfald även inom skyddade områden.

GÖR ETT NYTT GLOBALT MÅL FÖR ATT MINSKA DET EKOLOGISKA FOTAVTRYCKET

Flera aktörer tyckte att det var viktigt att få med ett fotavtrycksmål. Det skulle kunna handla om att arbeta för att skynda på framtagandet av globala märkningar om ekologiska fotavtryck. Sådana redskap kan hjälpa individer och företag i sina konsumtionsval. Olika aktörer behöver få hjälp att ”göra rätt”. Det finns mycket vilja att engagera sig och ”hjälpa till”, men kunskapen om hur är mindre utbredd. Ett exempel är ekoturismen. Är det bättre att flyga och under semestern bidra till de lokala ekosystemen och lokala livsvillkor, eller att inte flyga av klimatskäl? För att kunna göra informerade val behövs transparens om effekter på den biologiska mångfalden.

DET BEHÖVS NATURBASERADE LÖSNINGAR I KLIMATARBETET

Några framförde att länder i möjligaste mån bör koppla ihop sina nationella åtaganden under klimatkonventionen (NDC) med nationella strategier och handlingsplaner för biologisk mångfald. Det gäller även Sverige. Operationella och mätbara mål är förutsättningar för både kvalitet och kvantitet. En möjlighet vore att ett motsvarande system som idag finns för klimatgasutsläpp ska finnas för påverkan på biologisk mångfald.

Sverige bör verka för naturbaserade lösningar inom både CBD och klimatförhandlingarna, med nytta och ambition för både klimatarbetet, klimatanpassning och biologisk mångfald. Detta får dock inte ge utrymme för

fortsatta fossila utsläpp. Det är också viktigt att havens roll som kolsänka lyfts fram. Naturbaserade lösningar får inte leda till förlust av biologisk mångfald och bör inte tillåta konvertering av naturliga ekosystem.

GÖR ETT MÅL OM MATAVFALL

Det saknas mål om matavfall i nuläget.

DET NYA RAMVERKET MÅSTE OCKSÅ HANTERA MILJÖGIFTER

Några lyfte att miljögifters påverkan på biologisk mångfald måste uppmärksammas i större utsträckning. I de fall där enkla åtgärder får betydande effekter måste dessa vidtas, till exempel när det gäller spridning av bly genom jaktammunition.

KOPPLINGEN MELLAN BIOLOGISK MÅNGFALD OCH SMITTSKYDD BEHÖVER SYNLIIGGÖRAS

Möjligheterna till smittskyddsåtgärder som bidrar till biologisk mångfald bör stärkas.

GENOMFÖRANDE AV MÅL ÄR VIKTIGARE ÄN NYA MÅL

Ett problem som lyftes var att man diskuterade omgörandet av målen så mycket och inte genomförandet. Många mål är redan bra och det kan vara synd att kasta upp dem i luften igen. Bättre att besluta målen snabbt och sedan diskutera genomförandet mer.

SVERIGE OCH EU SKA GÅ FÖRE

Vid dialogmötet framfördes att det är viktigt att Sverige och EU går före när det gäller biologisk mångfald. På nationell nivå bör vi definitivt ha mer ambitiösa mål, och denna linje bör vi föra fram i diskussionen, men eftersom EU i den här specifika processen talar med gemensam röst så är vi ”bundna” av den linje som förhandlas fram på FN- och EU-nivå.

SVERIGE KAN GYNNA BIOLOGISK MÅNGFALD I VÄRLDEN GENOM ÖKAT BISTÅNDSARBETE

Det lyftes att det är viktigt att Naturvårdsverket samarbetar med Sida, eftersom frågorna om bistånd och biologisk mångfald går in i varandra. Miljö och utveckling är inte separata spår. Samtidigt kan också lärdomar om bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald från andra länder komma tillbaka till regeringen och svenska myndigheter.

SVERIGES KONSUMTION SKA INTE SKADA BIOLOGISK MÅNGFALD I ANDRA LÄNDER

Många lyfte att vi måste se till att vår konsumtion inte påverkar biologisk mångfald i andra länder, likaväl som den i Sverige. Sverige bör också verka för att hela EU:s ekologiska fotavtryck minskar. Här kan ekologisk certifiering vara en väg. Det är viktigt med efterlevnadsmekanismer som stärker upp implementeringen.

STÄRK MILJÖLAGSTIFTNINGEN

EN fråga som diskuterades var att det behövs bindande regelverk och lagar om genomförandet av CBD och svensk policy för biologisk mångfald ska stärkas. Det får inte vara bara kortsiktiga ekonomiska intressen som prioriteras. Klimatlagen är bra, och det behövs en liknande formulering för biologisk mångfald – en ”Mångfaldslag”! Lagar och regler gör också att man snabbare skapar en norm i samhället. Sverige bör också verka för att införa en ekocid-lagstiftning.

ELIMINERA MILJÖSKADLIGA STYRMEDEL

Många lyfte att det behövs ett arbete för att motverka ”systemfel” i samhällsstyrningen. Olika samhällsmål står i konflikt med varandra, och det är otydligt hur sådana konflikter ska hanteras. Det är i dagsläget inte lätt att se hur mål för ekonomisk tillväxt ska förenas med mål för hållbart brukande av mark. De målkonflikter som existerar mellan naturresursutnyttjande och biologisk mångfald måste tydligt adresseras. Det finns produkter som är direkt negativa för biologisk mångfald, men de finns på marknaden och konsumeras därför att de subventioneras. Det behövs till exempel kemikalieskatt på elektronik och punktskatter eller differentierad moms för att skifta konsumtionen. Vi behöver även identifiera ekonomiska styrmedel som stimulerar positiva effekter på biologisk mångfald, kanske liknande utsläppsrätter inom klimatet. Det behövs styrmedel som gör att vi får betala för att missgynna biologisk mångfald och belönas för att gynna mångfalden.

DET BEHÖVS ETT MÅL OM DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDENS VÄRDEN

Naturens bidrag till människan behöver uppvärderas och omvärderas, bland annat så att människors och näringslivets uppfattning om välbefinnande även kan beräknas utifrån biologisk mångfald, snarare än (som nu) nästan enbart värderas utifrån bidrag till en ekonomisk tillväxt.

HELA SAMHÄLLET BERÖRS AV OMSTÄLLNINGEN

Många framförde att förändringsarbetet inte kan bygga på frivillighet hos enskilda och företag utan måste in i hela samhällssystemet. Hela samhället behöver engagera sig i frågorna som rör biologisk mångfald. Omställningen handlar lika mycket om att minska klimatpåverkan som att bromsa de negativa effekterna på biologisk mångfald. Det här handlar både om vardagsbeslut och sällanbeslut. Samtidigt måste det finnas en förståelse för att möjligheterna att engagera sig i biologisk mångfaldsfrågor ser olika ut. Det får inte bara bli en fråga om att ha råd att välja ekologiskt, det måste vara en mycket mer integrerad fråga än så. Sverige måste också, tillsammans med EU, arbeta för integrering av biologisk mångfald i andra internationella avtal, även sådana som inte handlar om miljöfrågor, framförallt handelsavtalen.

MILJÖMÅLEN SKA NÅS GENOM INKLUDERANDE PROCESSER

Det nya ramverket måste vara inkluderande så att alla samhällsaktörer, exempelvis civilsamhällsorganisationer och näringsliv, kan bidra till att nå målen. Det är

viktigt att få näringslivet att vilja vara med och agera. När det gäller naturskydd behöver lokalbefolkning inkluderas i processen för att de ska förstå och få ett större helhetsperspektiv plus att de ska känna sig värdefulla för implementeringen. Det finns konflikter mellan stad och land och det påverkar skydd av natur och arter.

Urfolk och lokalsamhällen bör också inkluderas i beslutsfattande, till exempel genom samförvaltning, för att den traditionella och lokala kunskapen om hållbart nyttjande av naturresurser ska tas tillvara. Mark och vatten som traditionellt förvaltats och bevarats av urfolk och lokalsamhällen behöver erkännas som kombinerat bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, baserat på FPIC.

Fortsätta lyssna på civilsamhällesorganisationer. Olika intressegrupper behöver mötas och lära av varandra och drivas framåt av varandra – blanda grupperna mer när vi pratar hållbarhet. Det är en demokratisk fråga kring vem som har makten att förändra.

LOKALA PROBLEM HAR GLOBALA KONSEKVENSER

Förutsättningarna att arbeta för den biologiska mångfalden skiljer sig mycket mellan länder. Levnadsförhållandena är det som styr möjligheterna att leva upp till miljökrav. Det är viktigt att resursfördelningen mellan och inom länder ses över. Även om förstörelsen av ekosystem sker lokalt, har den globala konsekvenser (skogar som röjs, stora monokulturer, etcetera). Det finns många globala värden kopplade till dessa lokala ekosystem.

Dialogmötets förslag på civilsamhällsorganisationers åtaganden

PÅVERKA POLITIKEN

Många lyfte att civilsamhällets organisationer har en viktig roll i att påverka politiken och se till att pengarna går till rätt saker.

PÅVERKA OCH UTBILDA KONSUMENTEN

Civilsamhällets organisationer har en viktig roll i att påverka och utbilda konsumenter, till exempel genom guider till vad man ska äta/handla. Ekoturismen kan ha en roll som ett kommunikations- och utbildningsverktyg.

PÅVERKA OCH SAMARBETA MED KOMMERSIELLA AKTÖRER

Företagen söker hjälp och råd om hur man ska arbeta med biologisk mångfald. Där har både stat och organisationer en viktig roll att bistå med praktisk kunskap. Civilsamhällets organisationer kan samarbeta med kommersiella aktörer och hjälpa dem att genomföra frivilliga initiativ och gå före. Företagen inser att det finns pengar i att gå före. Det är bra att satsa på företag som ligger i mitten nu och hjälpa dem att nå toppen. Det är även viktigt att se till att de aktörer civilsamhällsorganisationerna arbetar och samarbetar med uppfyller miljö- och rättighetskrav.

SAMARBETE MELLAN ORGANISATIONER ÄR VIKTIGT

Civilsamhällsorganisationerna har en viktig roll i att gå samman och påverka och ifrågasätta kommersiella aktörer på alla nivåer. Organisationerna skulle kunna bli starkare om de samarbetade mer. ”Vi är överens om 95 % av allt.” Om man hittar sina gemensamma frågor och processer och fokuserar på dem så kan man få stort genomslag. Det finns redan nu gemensamma arenor men kanske inte nog många. En möjlighet vore att dela varandras kunskapsmaterial och inte branda dem så hårt.

NYSVENSKAR OCH NATUREN

Flera organisationer har projekt där man arbetar med att få ut ungdomar och nysvenskar i naturen. Svenskt friluftsliv delar bland annat ut pengar till detta. Sportfiskarna har ett projekt där man tar barn och ungdomar ut och fiskar dit alla kommer oavsett bakgrund. WWF har ett ungdomsråd med särskild inriktning till nya svenskar. Hembygdsföreningen har börjat jobba med social infrastruktur.

SAMARBETE CIVILSAMHÄLLSORGANISATIONER OCH STATEN

I Sverige är vi bra på att samarbeta mellan myndigheter och civilsamhällsorganisationer. Detta är något vi skulle kunna lyfta upp internationellt som ett gott exempel. Jägareförbundet och Naturvårdsverket har till exempel under 15 års tid tillsammans bekämpat mårddunden på ett framgångsrikt vis. Jägareförbundet kallar också andra länder till arbetsgrupper o.s.v. och det funkar bra. Organisationer kan ofta ha en lokal förankring som kan ge genomslagskraft. Staten kan använda organisationerna ännu mer och vara konkreta i detta arbete! Civilsamhällsorganisationer skulle också kunna ta uppdrag att identifiera och informera om områden där skydd för habitat och arter behöver instiftas.

Dialogmötets förslag till statliga åtaganden

FOKUSERA PÅ GENOMFÖRANDE OCH SEKTORSINTEGRERING

Deltagarna lyfte behovet av att påskynda implementering av befintliga mål och lagstiftning. Dessa behöver integreras på ett tydligt sätt i alla sektorer så att sektorspolitiken aktivt levererar på miljö- och klimatmålen.

STATEN MÅSTE GÅ FÖRE MED AMBITIÖS IMPLEMENTERING

Många lyfte att Sverige behöver vara pådrivande i europeiska och internationella sammanhang och också föregå med gott exempel. Sverige bör bli mer ambitiöst, till exempel genom att avsätta större arealer för skydd än vad internationella mål sätter och sätta upp regler för brukande och nyttjande i och utanför skyddade områden.

Staten har också stort inflytande genom ägande i storbolag för vatten, vind och skog. Samtliga deltagare var eniga om att staten som stor markägare behöver gå före i brukandet av sina jordbruksmarker. Man måste också gå före vad gäller sina rådgivningsinsatser.

LÖS UT STATLIGA MÅLKONFLIKTER

En fråga som lyftes var att statens miljöarbete behöver vara mindre stuprör. Samordna styrmedel och de olika målen och initiativen så att de inte motverkar varandra och tar resurser på ett dåligt sätt. Det finns flera exempel på krockar mellan myndigheter. Nyckelbiotopsinventeringen är ett exempel på krock mellan Skogsstyrelsen och länsstyrelserna. Brynzoner är ett annat exempel på krock mellan Skogsstyrelsen och Jordbruksverket. Myndigheterna behöver istället visa vägen framåt när det gäller att nå samsyn. Om inte myndigheter kan, varför ska andra aktörer förväntas kunna komma överens?

EKONOMISKA STYRMEDEL SKA FRÄMJA BIOLOGISK MÅNGFALD

Ekonomiska styrmedel diskuterades i flera dialoggrupper. Det som lyftes var:

Ta bort subventioner till storskalighet och intensifiering för att istället främja småskaligt, ”extensivt” och ekologiskt brukande som gynnar biologisk mångfald. Detta gäller inte minst inom EU:s jordbruksbudget.

Främja storskalig finansiering för åtgärder som fokuserar på anpassning, minskade utsläpp eller ökad kolsänka samt samtidigt skydd av biologisk mångfald. Mainstreaming behöver ske överallt, till exempel i utformningen av de stora handelsavtalen, inte ”bara” i våra utpekade sektorer.

Staten har det yttersta ansvaret för att definiera vad som är värdefull natur och se till att denna skyddas. Vad gäller till exempel nyckelbiotoper verkar det i dagsläget som att dessa måste kopplas till ekonomiska intressen för att systemet ska bli verkningsfullt. Det skulle kunna ske genom att inrätta en fond eller försäkring, där branschen bidrar genom någon form av ”avverknings- eller produktionsskatt”. Detta skulle även kunna användas som styrmedel för att främja ett hållbart brukande och att stärka den biologiska mångfalden för enskilda markägare.

Stödformerna behöver ses över. Det är viktigt att de bidrag som finns är lätta att söka. Annars kan det bli så att de som har lättast för att söka pengar får dem och inte de mest lämpade projekten. För att få till ett rikt odlingslandskap, till exempel, måste det bli lättare att få bra ekonomiskt stöd för detta. I dagsläget är det mycket jobb med att söka miljöstödpengar kombinerat med projektpengar från landskapsfonden. Det måste gå att få dubbelfinansiering att fungera enklare. Det behöver också bli lättare att söka stöd gemensamt för olika aktörer, till exempel civilsamhällsorganisationer och lantbrukare tillsammans, eller gemensamma insatser mellan stat och civilsamhällsorganisationer. Det gäller både för fysiska insatser och utbildningsinsatser. I de fall det redan finns styrmedelsformer kan det vara bättre att justera dessa än att hitta på nya. Man kan ändra och utvidga gränserna för vad de kan användas till.

Det är också viktigt att de olika stöd som finns har lång kontinuitet så att de går att planera efter. Projektifiering av stödpengar är ett problem som bidrar till brist på

kontinuitet. Ofta får man stöd för ett projekt under en kortare period, och då blir det ingen kontinuitet i arbetet. Det skulle behöva finnas stöd som inte var så administrativt tunga och som varade länge. Nu kanske man får pengar för att restaurera ett område men sedan förfaller det för att man sedan till exempel inte får bidrag att sköta.

WWF och LRF har ett samarbete där man visar upp goda exempel från lantbruket. Kanske skulle man kunna premiera sådana här goda exempel med fördelaktiga lån?

KONKRETISERA DET HÅLLBARA NYTTJANDET

Någon lyfte att man inte oaktat kan räkna in generell hänsyn som en delmängd i hållbart brukande utan motsvarande analyser av förlust av livsmiljöer och fragmentering i samband med verksamheten. Därför behöver ”hållbart brukande” konkretiseras i tydliga skrivningar och mål på nationell nivå.

SKILJ MELLAN OLIKA SKYDDSFORMER I SKOGEN

Någon lyfte att myndigheterna gällande skog behöver skilja mellan formellt skydd, frivilliga avsättningar, generell hänsyn och impedimenten. Här är det endast de formella skydden som kan anses uppfylla kraven fullt ut. De frivilliga avsättningarna kan vara en mycket viktig pusselbit i detta, men behöver göras transparenta avseende kvalitet, geografiskt läge och långsiktighet.

SAMVERKAN VIKTIG I ODLINGSLANDSKAPET

En fråga som diskuterades var att det finns få samverkansfora som tar ett brett grepp över jordbruksfrågor. De grupper som finns behandlar sakfrågor i större utsträckning, till exempel djurhantering, Växa, Gård och hälsa, ekologisk odling, etcetera I viss mån samlas frågorna under Jordbruksverket och LRF. Samtidigt representeras till exempel inte ekologisk odling i särskilt stor utsträckning av LRF. Det skulle vara bra att etablera bredare arenor för samverkan och dialog kring ett helhetsperspektiv på jordbruksfrågor.

Jordbruksfrågorna skiljer sig från skogsfrågor, framförallt när det gäller Sveriges rådighet över den politiska styrningen. Samtidigt är det upp till varje medlemsstat att tolka och utforma jordbrukspolitiken inom ramverket för EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP/CAP). Samverkansforum skulle kunna påverka utformningen av den svenska jordbrukspolitiken så att den tar större hänsyn till biologisk mångfald.

Inom skogsnäringen möjliggörs bredare dialog inom till exempel målbildsarbetet för god miljöhänsyn i skogen, det skulle kunna vara en utgångspunkt för ett liknande forum för jordbruksfrågor. Sådana typer av samverkansforum skulle också möjliggöra att brukare känner sig involverade i och står bakom de mål och åtaganden som sätts upp.

ÅTGÄRDA IMPLEMENTERINGSUNDERSKOTTET FÖR GRÖN INFRASTRUKTUR

Några lyfte att det råder ett starkt implementeringsunderskott för den gröna infrastrukturen. Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och länsstyrelserna behöver samordna arbetet med grön infrastruktur och arbetet med skogsfrågor. Hur förhåller sig ramverken till varandra? Hur ska grön infrastruktur inkluderas i regionala skogsstrategier? Implementeringen av en grön infrastruktur skulle också underlättas om staten kunde styra kommunerna till att inkludera biologisk mångfald och ekosystemtjänster i markanvändningsbeslut.

ÖKAD KUNSKAP OM BIOLOGISK MÅNGFALD

En fråga som lyftes i flera om gånger var behovet av ökad kunskap om biologisk mångfald. Företagen söker hjälp och råd om hur man ska arbeta med biologisk mångfald. Där har både stat och organisationer viktiga roller att bistå med praktisk kunskap. Information om biologisk mångfald, ekosystemtjänster och människors hälsa är viktig. Samordnad information om detta från myndigheter skulle skapa trovärdighet.

Att koppla samman IPCC och IPBES är ett bra sätt att ge skjuts i frågan om biologisk mångfald. Klimatmedvetenheten har funnits mycket längre än medvetenheten om våra ekosystem och den biologiska mångfalden. Genom att visa på hur båda frågorna hänger ihop kan arbetet med biologisk mångfald bedrivas mer effektivt.

Även kommunernas tillgång till relevant kunskap behöver ses över – personella resurser på kommunnivå avgör just nu hur biologisk mångfald hanteras inom kommunen. Detta behöver likriktas. Hur kan kommuner få tillgång till liknande kompetens? Goda exempel behöver lyftas fram.

UNDERLÄTTA FÖR ÖKAD KOPPLING STAD–LAND

En fråga som togs upp var att det är viktigt att möjliggöra odling och skogslandskap även i tätorterna för att skapa förståelse och tillgång. Det är också viktigt att underlätta för konsumenter att handla lokalt, både genom till exempel incitament för lantbrukarna att sälja i stan, och för att konsumenterna ska kunna åka ut på landsbygden och handla.

Kanske skulle det behövas en myndighet med fokus på att binda ihop stad och land och hur de möjligheter detta ger används. Natur nära staden är också viktig för relationen till naturen och nysvenskar.

SAMARBETE CIVILSAMHÄLLSORGANISATIONER OCH STATEN

Några framförde att staten kan använda organisationerna ännu mer och ge konkreta uppdrag. Staten bör hitta nya former för hur sådana samarbeten skulle kunna se ut. Om civilsamhällsorganisationer skulle få en egen pengapåse för arbetet med landskapspolitiken skulle de kunna arbeta mer effektivt. Organisationerna har stora nätverk, ibland högre förtroende än myndigheter och lokal förankring, och kan

anpassa budskapet till sammanhanget. Om staten vill göra detta är det bäst att fokusera på de stora organisationerna som verkligen vill vara med och samarbeta.

KOMMUNIKATION KAN FÖRÄNDRA ATTITYDER

Några lyfte att kommunikation kring svensk produktion av mat behöver stärkas. Det är viktigt att kommunicera att våra produktionssystem har miljöördelar jämfört med andra länders. Här behöver svensk djurhälsa, smittskydd, biologisk mångfald och så vidare lyftas fram. Attityderna till svensk produktion är viktiga för att kunna bevara lönsamheten i branschen. Det är redan svårt att få ekonomi i jordbruket och svårt att konkurrera på världsmarknaden. Folk är vana vid att mat inte kostar. För att välja svenskt måste även acceptansen av vad det kostar öka, så att fler anser att det är värt att lägga pengar på mat.

ETT KUNSKAPSMÅL OM BIOLOGISK MÅNGFALD SKULLE STÖDJA SAMHÄLLSOMSTÄLLNINGEN

Några framförde att det vore bra med ett nationellt kunskapsmål om biologisk mångfald. Kunskapsbristen slår hårt mot möjligheten att implementera miljömålen. Målgruppen är stor, från skolan till politiker. Fler behöver förstå att bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald ger en långsiktig vinst. Hur får vi befolkning som inte upplever sig vara beroende av naturen att förstå värdet av biologisk mångfald?

KOMMUNIKATION

Alla deltagare lyfte att det var viktigt att fortsätta med den här typen av möten efter Kunming för att få till genomförandet.

Det kommer att behövas massa kommunikation för att leva upp till de nya målen. Det bör bli myndigheters ansvar att se till att detta sker på ett bra sätt.

Sammanställning av dialogmöte med skogsnäringen

Deltagande företag/organisationer/myndigheter:

Folkhälsomyndigheten, Holmen Skog, Jokkmokks Allmänning, Kopparfors Skogar, LRF Skogsägarna, Naturvårdsverket, Regeringskansliet, Sametinget, SCA, Skogsindustrierna, Skogsstyrelsen, Skogssällskapet, SLU, Statens fastighetsverk, Stora Enso Skog, Sveaskog, Svenska kyrkan, Södra Skogsägarna, Trafikverket.

Mötets genomförande

Mötet arrangerades av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen och hölls digitalt den 19 mars 2020.

Inför dialogmötet hade deltagarna ombetts att titta på ett förinspelat webinarium om konventionen om biologisk mångfald, IPBES och regeringsuppdraget.

Mötet inleddes med att en representant från Regeringskansliet berättade om det pågående arbetet med att ta fram nya mål inom konventionen om biologisk mångfald. I mindre dialoggrupper diskuterades därefter frågorna:

- Vad vill du/din organisation spela in i förhandlingarna om nya globala mål för biologisk mångfald?
- Vad har ni för strategisk inriktning på naturvårdsarbetet de närmaste åren?

Efter mötet skickades ett formulär ut till deltagarna där de gavs möjlighet att komplettera sina svar på frågorna ovan.

Anteckningarna nedan är en sammanställning av vad som sades i de olika dialoggrupperna i en kortfattad form. De ska inte tolkas som ett gemensamt budskap från deltagarna eller en fullständig sammanfattning av vad som sades. Perspektiv och inspel avspeglar vidare mötets deltagarsammansättning.

Inspel till framtagandet av det nya ramverket för CBD

VIKTIGT ATT NYA MÅL ÄR VÄLGRUNDADE OCH GÅR ATT MÄTA MED TYDLIGA DEFINITIONER

Den nya planen måste innehålla tydliga mål. Målen ska vara kopplade till de globala hållbarhetsmålen. Det är viktigt att målen för den svenska strategiska planen anpassas efter Sveriges förutsättningar. Målen ska följas upp regelbundet, för att garantera att de uppfylls på bästa möjliga sätt.

Det behövs en tydligare utgångspunkt/baslinje för målen och de behöver vara uppföljningsbara. Målen ska också vara välgrundade, realistiska och nåbara. För att målen ska få en acceptans bland berörda aktörer behövs ett ägandeskap, och en dialog mellan politiker, myndigheter och olika intressenter. Det är viktigt att vara tydlig med vad skyddet innebär. Det finns en stor variation inom EU och olika

förutsättningar behöver beaktas men för uppföljning behöver man göra på ett likartat sätt inom EU.

INNEBÖRDEN AV MÅL OM SKYDD BEHÖVER VARA TYDLIG

Mål om skyddade områden behöver utformas så att det blir tydligt vad skyddet innebär. Viktigt är att definiera vad vi menar med ”skydd” och ”bevarande” och att definiera vad Sverige menar med vad som ska ingå i dessa begrepp. Tydlighet och transparens viktigt samt att begränsa olika tolkningar kring vad som är skyddad natur och vad som inte är skyddad natur. Även om detta blir ett globalt mål måste det vara tydligt hur det ska tillämpas på nationell nivå. När målet är beslutat måste Sverige tydligt deklarerat vad det betyder för svensk tillämpning. Ett mål för skyddade områden måste betyda samma sak i alla länder, så att vi inte räknar på olika sätt när vi redovisar vad ett land gjort för att implementera målet. Det är också viktigt att beskriva bilden på nationell basis med den hotbild för biologisk mångfald som finns i Sverige. Det är viktigt att veta vad som ska skyddas genom områdesskydd, och vad som inte ska skyddas på det sättet. Några förtydligar att Sverige inte bör ha en mer ambitiös linje än andra länder.

LYFT FRÅGAN OM HÅLLBART BRUKANDE

Det är alla sektorer tillsammans som kan åstadkomma hållbarhet i brukandet av landskapet. Vi kan inte bara titta på skydd och bevarande utan även utveckla det hållbara brukandet. Ett problem är dock att det aldrig har definierats vad hållbart brukande är, i operativ mening inom olika sektorer. Försök därför definiera hållbarheten i verksamheten. Svårt mäta biologisk mångfald dock men man kan titta närmare på konkreta mått såsom hur väl man uppnått målbild för god miljöhänsyn eller hur väl man undvikit körskador i skogsbruket.

Man behöver se mer på om målet för skydd respektive hållbart nyttjande följs åt och hänger ihop. Det som står i förslagen till mål om hållbart nyttjande är mindre klart och mindre i omfattning än skydd och kan behöva utvecklas. Hållbart nyttjande och sektorsintegrering bör kombineras speciellt i de stora näringarna. Inte motsats mellan skydd och nyttjande. Ha särskilda mål som adresserar hållbart skogsbruk. Både skydd och restaurering behövs men det hållbara brukandet är viktigare och kan bidra till funktionalitet i landskapet.

Biologisk mångfald bör inte hanteras som en enskild fråga, utan måste vägas ihop med bioekonomi och klimatfrågor och hållbart brukande. Det framhölls att skogens förväntas leverera många olika nyttor som måste balanseras mot varandra, även i ett internationellt perspektiv. En aktör ansåg att det går att kombinera brukande och skydd av skog så att 90 % av naturvårdsvärdena bevaras samtidigt som 60 % av biomassan kan nyttjas.

INVOLVERA MARKÄGARE OCH BERÖRDA MER I ARBETET MED FORMELLT SKYDD

Det är viktigt med bra dialog med berörda aktörer. Intressenter behöver inkluderas tidigt i processerna för att det ska vara hållbart i längden.

Hur säkerställa deltagande av dem som berörs? Hur kan urfolk, lokalsamhällen, kvinnor och ungdomar påverka beslut som fattas, både nationellt och globalt? Jämför Aichimål 18, nu mål 19. Blanda in olika aktörer, till exempel olika förvaltare som kan bidra till att biologisk mångfald upprätthålls och skyddas. Alternativa skyddsformer kan behöva utvecklas liksom möjligheter för andra än bolag att kunna äga och bruka och bevara biologisk mångfald och få kompensation för det. Arbetet med formellt skydd bör ske med frivillighet som grund. Viktigt att fånga upp skillnaderna mellan stora och små markägare.

LÄMPLIG BASLINJE BEHÖVER ÖVERVÄGAS NÄRMARE

En fråga som dykt upp i debatten kring ett nytt ramverk för CBD är hur man ska sätta en baslinje, ett utgångsvärde eller referensvärde som alla förändringar jämförs mot, och som sätter målbilden. Grupperna diskuterade kring detta och här var åsikterna lite olika.

Det ska inte vara samma baslinje för alla olika mål. Lämplig baslinje beror på vilket mål vi talar om, och vilka arter det handlar om. Det går inte att säga något om vad lämplig baslinje skulle vara innan man har formulerat målet.

Man måste också beakta vad vi redan skyddat, och med vilket syfte. Det är klart att vi ska bevara naturskogar, men det är orealistiskt med ett förindustriellt tillstånd som baslinje för mål. Biologisk mångfald förändrar sig över tid, man ska inte se det statiskt, så en given baslinje är inte rimlig att sträva mot. Arter försvinner och arter kommer till. Det viktiga är att vi inte gör en nettoförlust jämfört med tillståndet före en exploatering. Utgångsläget för nya mål måste vara var vi står idag. En baslinje som ligger långt tillbaka i tiden skulle kunna blockera bra åtgärder för naturvården. Baslinje ska vara vad vi har idag, men det finns också ett behov att återskapa biotoper och kvaliteter, till exempel behövs fler lövträd i skogen. Kvalitet och funktionella landskap är viktigare än area av natur. Det finns många olika värden i landskapet, och det är inte lätt att optimera alla samtidigt. Det är dumt att begränsa till att varje enskilt land ska ha ansvar för allt. Vi bör bruka landskapet utan att förlora biologisk mångfald.

MER FOKUS PÅ KVALITET ÄN KVANTITET

Vi kan göra betydligt mer genom att öka kvaliteten på hänsynsytor, i våtmarker, och trädberande impediment för att se helheten och skapa en mångfunktionalitet. Det är avgörande att vi jobbar med kvaliteten i hänsynen. Vi ska bruka så mycket vi kan utan att förlora någon mångfald. Det är för mycket fokus på avsättningar, när vi kan bevara på andra sätt. Flera avsättningar är inte nödvändigtvis något som ger högre kvalitet. Vi bör utvärdera vad avsättningarna har åstadkommit. Några

ansåg att det råder oproportionellt stort fokus på den produktiva skogsarealen och att man glömmer impediment och jordbruksarealen.

ÄGANDERÄTTEN VIKTIG

En stark äganderätt är en grundsten i det svenska samhället. Det är tack vare äganderätten som Sverige har en variation av skogsägare, som har brukat skogen på olika sätt och därmed skapat dagens mångfald. Vi måste värna om äganderätten och de värden som dessa skogsägare har skapat. Dessa värden ska förvaltas, genom att dessa skogsägare får fortsätta förvalta sina skogar. Frihet under ansvar är därmed en förutsättning för det svenska skogsbruket.

ÖVRIGT

Frågor kring infrastruktur saknas i förslaget till underlag för det nya ramverket.

Branschens strategiska inriktning på naturvårdsarbetet de närmaste åren och på längre sikt

SVENSKT SKOGSBRUK GÖR MYCKET BRA SOM INTE UPPMÄRKSAMMAS

Det är en extremt stor skillnad mellan dagens skogsbruk och skogsbruket för 20 år sen. Det finns en okunskap om hur skogen brukas och skogsbruket har kanske varit dåliga på att berätta skillnaden mot förr. Vad vi gör inom skogsbruket kan också ha värde för biologisk mångfald. Skogsbruket behöver ”mer kred” för till exempel hänsyn i alla skogsåtgärder. Ett hänsynsfullt brukande kan åstadkomma minst lika mycket som skyddade områden, utan någon nettoförlust. Se det som görs i vardagen genom hänsyn, kantzoner och målbildsarbete vilket också är det som involverar markägarna. Vardagshänsynen i skogsbruket är inte använd i den utsträckning vi skulle kunna, på grund av regler som hindrar skogsbruket.

VI ÄR BRA PÅ ATT ARBETA I ETT LANDSKAPSPERSPEKTIV OCH VI KAN UTVECKLA DET OCH BLI ÄNNU BÄTTRE

Landskapet består av många ägoslag förutom skogsmarken; myrar, våtmarker, vatten och jordbrukslandskapet. Här är hänsynsytor och kantzoner mot hänsynskrävande biotoper av olika slag också viktiga för funktionaliteten i ett landskap.

Skogsbruket arbetar med flera olika ansatser kring strategisk planering i landskapsperspektiv. Sveaskog jobbar med Ekoparker, Holmen med Kunskapsskogar, SCA har Mångfaldsskogar, Stora Enso har Vitryggsområden och Södra Skogsägarna har naturvårdsregioner, ytterligare aktörer har flera exempel på insatser. Stor samsyn om att detta är bra och viktiga initiativ som har många gemensamma nämnare och är viktiga exempel för att utveckla ett hållbart skogsbruk och profilera olika skogstrakters ekologiska värden. Det gör det till exempel enklare att peka ut NO och NS i skogsbruksplaner, och att göra effektiva avsättningar, som betyder något i ett landskapsperspektiv. Det hjälper även till att

göra prioriteringar vid den allmänna hänsynen. Naturvärdestrakter kan vara ett bra redskap för frivilliga åtaganden enligt flera.

Renbruksplaner är ett bra sätt att samla den samiska markanvändningen för att kommunicera samebyarnas behov och används nu i allt fler sammanhang och ger en bred bild även av kumulativa effekter.

Det är viktigt att infrastrukturfrågorna lyfts in i landskapsplaneringen.

KVALITETEN PÅ AVSÄTTNINGARNAS NATURVÄRDEN BEHÖVER ÖKA OCH ALLMÄNNA HÄNSYNNEN KAN FÖRSTÄRKAS

Det svenska skogsbruket har kommit långt och har en mycket bättre anpassning till biologisk mångfald än tidigare. Vi vill höja kvaliteten på naturvärden i avsättningar och även höja kvaliteten på den hänsyn vi tar i bruket av övriga skogar, så att det mer bidrar till en grön infrastruktur. Den ekologiska statusen i skogslandskapet behöver förbättras. Vi ska fortsätta att bruka skogen, och förbättra naturvärden och vi ska vara stolta över det vi åstadkommer men samtidigt vara öppna för självkritik. Det är mycket möjligt att vi måste förstärka den allmänna hänsynen i vårt skogsbruk, med fokus på särskilda arter och biotoper, och det är vi beredda att göra.

Flera av deltagarna ansåg att vi måste jobba mer med vad vi redan har, inte göra fler avsättningar. Att vi behöver kombinera naturvård med brukande och fördela naturvärden över en större areal. Man ansåg att hänsynsåtgärderna också bidrar till en grön infrastruktur och att dessa inte ska ses som en engångsåtgärd, utan de kan behöva skötas framgent också.

FOKUSERA PÅ FUNKTIONALITET MER ÄN ARTSKYDD

Det finns en inbyggd målkonflikt i artsskyddet och även mellan ekologisk funktionalitet och artbevarandefokus som kan leda till mindre bra lösningar. Viktigt dock att naturligt förekommande arterna ska kunna fortleva i skogen och att jobba aktivt med rätt naturvårdande skötsel i de avsättningar som finns idag. Mer artinriktade åtgärder, till exempel ÅGP kan behövas för arter som inte gynnas av avsättningar. Flera ansåg att "regional utrotning" är en missvisande term. Skötseln för biologisk mångfald gäller både i ett rumsligt- och i ett tidsperspektiv. Hur skapar vi nya naturvärden är också en viktig fråga.

ÖKAD ANDEL CERTIFIERAD AREAL ÄR BRA MEN GE MER UTRYMME FÖR REGIONALISERINGAR OCH LOKALA ANPASSNINGAR I TRAKTER

En ny FSC-standard kommer i mitten på året. Det blir generellt sett ett stort arbete för företagen att förhålla sig till. Det finns något som kallas "flexible pott", utöver rena avsättningar (5 % tvingande, NO eller NS). Men i potten ska annat ingå, minst 50 % ska lämnas efter avverkning.

Certifieringen och målbilderna styr mycket av det strategiska. Ett mål för flera är att öka andelen certifierad areal. Certifieringen styr företagen mycket, genom schabloniserade regler som måste följas inom relativt små områden, trots att de inte alltid leder till en optimal och lokalt anpassad skötsel. Man önskar mer utrymme för lokala anpassningar då naturvårdsnyttan aldrig blir optimerad med schabloniserade regler. De ”specifika naturvårdsinsatserna” är sådant som förstärker grön infrastruktur såsom restaurering av områden för vitryggig hackspett, naturvårdsbränningar, hänsynen, vård och tillskapande av vattenmiljöer, ekologiska skogsbruksplaner mm. Certifieringen gäller per markägare så till exempel SCA prioriterar avsättningar mellan olika landskap och ser det som intressant om fler gjorde en prioritering mellan landskap. Certifieringen innebär en viss förvirring då den skiljer mellan avsatt och skyddad areal.

MER DISKUSSION OM PRIORITERINGSORDNING FÖR AVSÄTTNINGAR BEHÖVS

Det behövs en tydligare bedömning av vilka områden som har störst naturvårdsbetydelse så att man kan skydda de viktigaste områden. Kanske bör man ha tydligare olika ambitionsnivåer i olika landskap och prioritering mellan olika landskap? Att använda pengarna rätt och på rätt ställe är viktigt. Även viktigt med rätt kompetens så att man skyddar och vårdar de mest värdefulla skogarna. En fråga är tex. hur man ska hantera hotade arter som lever i randpopulationer? Ska de bevaras även om man vet att de kommer att dö ut inom viss tid eller ska man prioritera naturvårdsnytta på annat håll? Kan väl inte förväntas att alla arter ska finnas kvar inom hela sina ursprungliga utbredningsområden?

Dialogmötets förslag till statliga åtaganden

VÄRNA MARKÄGARPERSPEKTIVET – VIKTIGT SKAPA INTRESSE OCH VÄCKA STOLTHET

Det är väsentligt att ta tillvara på skogsägarnas drivkrafter och skapa positiva incitament där skogsägaren vill jobba med skydd. Arbeta systematiskt och pedagogiskt är viktigt och en aktör beskrev metodik och verktyg inklusive indelning i naturvårdsregioner närmare i ett antal steg: 1. Planering, 2. Hänsyn, 3. Certifiering, 4. Uppföljning, 5. Utbildning och information.

Delaktighet och att få med markägarna tidigt är viktigt samt att lyssna och kunna kompromissa. Stor mångfald bland markägarna – stor mångfald i skogen. Vatten och vattenmiljöer i skogen engagerar ofta och kan vara en bra ingång för dialog. Arbetet med "blå målklassning" som beskriver vattnen och vilken hänsyn som behövs är ett viktigt exempel.

UTVECKLA ARBETET MED GRÖN INFRASTRUKTUR

Det saknas former för samtal mellan olika sektorer inom ett landskap. Skogsägarna saknar stöd från samhället för lokalt och regionalt tänkande och agerande. Det

behövs ett forum där man kan prata ihop sig mellan olika sektorer och inom olika typer av markslag.

GI BEHÖVER BYGGAS PÅ MER FRIVILLIGHET OCH EGET ANSVAR FÖR SKOGSÄGARNA.

Några av inläggen handlade om att ”grön infrastruktur-processen fungerar bäst när skogssektorns alla aktörer har träffats, men det får inte bli för många olika parter med i samtalet. Myndigheterna bör lyssna på markägare och brukare”

”Vi vill inte ha ovanifrånperspektiv i arbetet med grön infrastruktur. Naturvärden får inte bli ett hot”. ”Vi vill gärna se fler frivilliga åtaganden för naturvård inom skogssektorn, men inga nya tvingande styrmedel”.

Det är viktigt att understryka att det är ett kunskapsunderlag, som ska hjälpa markägare att ta bättre beslut. GI är frivilligt och inte juridiskt bindande. Uppföljningen är kritisk. GI ska följas upp i län som har fastställt GI och i de län som inte har gjort det ännu.

I uppföljningsarbetet är det viktigt att följa implementeringen hela vägen till kommunnivå. Hur tolkar/arbetar kommunerna med GI? Uppfylls syftet med GI? Det är viktigt att belysa tid och rum gällande naturvård. Det vi skapar idag kanske inte direkt gynnar den biologiska mångfalden, men på sikt blir den biologiska mångfalden rikare. Det är därför avgörande att följa upp naturvårdsarbetet, både på kort- och lång sikt och ta lärdom av utfallen. Detta för att kunna skapa så effektiva naturvårdsinsatser som möjligt.

Om det fortfarande finns ett regeringsuppdrag om grön infrastruktur kan skogsbruket vara behjälpliga i detta arbetet mer än vi varit tidigare.

ÖVRIGA SYNPUNKTER

Staten måste arbeta på ett sätt så att skogsägarna får tillbaka tilltron. Låta markägaren få skapa naturvärden i sin skog utan att man blir fråntagen brukanderätten. Det får inte vara så att en skogsägare som sköter sin skog bra, så att naturvärdena ökar, sedan blir av med nyttjanderätten just därför att skötseln varit så bra.

Sammanställning av dialogmöte med gruv-, täkt- och stålnäringen

Deltagande företag/organisationer/myndigheter:

Boliden, Granit i Kristianstad, Hallindens Granit, Jehander, Jernkontoret, LKAB, Naturvårdsverket, NCC, Regeringskansliet, SGU, Skanska, SSAB, Sveriges Bergmaterialindustri, Sveriges stenindustriförbund, Svevia, Swemin.

Mötets genomförande

Mötet arrangerades av Naturvårdsverket och SGU och hölls digitalt den 3 april 2020.

Inför dialogmötet hade deltagarna ombetts att titta på ett förinspelat webinarium om konventionen om biologisk mångfald, IPBES och regeringsuppdraget.

Mötet inleddes med att en representant från Regeringskansliet berättade om det pågående arbetet med att ta fram nya mål inom konventionen om biologisk mångfald. I mindre dialoggrupper diskuterades därefter frågorna:

- Vad vill du/din organisation spela in i förhandlingarna om nya globala mål för biologisk mångfald?
- Vad har ni för strategisk inriktning på arbetet med biologisk mångfald under de närmaste åren och på längre sikt?

Efter mötet skickades ett formulär ut till deltagarna där de gavs möjlighet att komplettera sina svar på frågorna ovan.

Anteckningarna nedan är en sammanställning av vad som sades i de olika dialoggrupperna i en kortfattad form. De ska inte tolkas som ett gemensamt budskap från deltagarna eller en fullständig sammanfattning av vad som sades. Perspektiv och inspel avspeglar vidare mötets deltagarsammansättning.

Inspel till framtagandet av det nya ramverket

LÅNGSIKTIGT GILTIGA REGELVERK

Företagen skapar naturvärden och tillfälliga biotoper under sina tillståndsperioder, men stöter på problem med hindrande regelverk samt stelbent och oförutsägbar myndighetsutövning. Gruvnäringens verksamheter är långsiktiga, och företagen har därför behov av att veta vad som förväntas av dem genom pålitliga, genomtänkta långsiktigt giltiga regelverk. Man vill som bransch ha ökad förståelse och acceptans för sin funktion i samhället.

RÄTTVIS KONKURRENS OCH HELHETSSYN

Det är mycket viktigt att ramverket ger förutsättningar för rättvis konkurrens för produkter som framställs, både i EU och globalt. Även transporter och energianvändning måste tas med i beräkningarna – helhetsbilden är viktig.

Utan naturstensprodukter måste byggmaterial med sämre hållbarhet användas, vilket missgynnar hållbarheten på lång sikt. Svensk natursten belastar miljön väldigt lite jämfört med importerad sten från konkurrerande länder, såsom Kina, Indien, Portugal och Turkiet. Stenindustrier som importerar sitt material innebär inte bara en sårbarhet för inhemsk produktion, miljöpåverkan av produktionen är också ofta större i andra länder. Det innebär i slutändan att vi exporterar miljöproblem till andra länder, vilket går emot våra miljömål.

BÄTTRE MÅL FÖR SKYDDAD NATUR

Ramverket måste också ta hänsyn till olika naturgeografiska förutsättningar. Signaler från EU om ökande arealanspråk för skyddade områden oroar branschen. Frågan om biologisk mångfald måste adresseras inte enbart utifrån areal skyddat område utan även kvalitativt. En bättre grund för avgränsning av mål med skyddad natur efterfrågas, liksom att reglerna ska vara bindande.

VIKTIGT MED TYDLIGA MÅL OCH MÄTMETODER

Tydliga mål och mätmetoder behövs. En viktig faktor i det sammanhanget är framtagandet av indikatorer, och att klargöra vad en naturbaserad lösning bidrar med.

Tydliga mål ger draghjälp, och ett tydligt åtagande från världssamfundet skulle innebära ett stort stöd i företagets prioriteringar. Det handlar inte bara om vad som förs upp i förhandlingarna utan också vad vi tar hem och hur vi genomför det som bestämts.

CBD FÖR FÖRETAG

Företagsjättar har stora möjligheter att genomföra förändringar och genom det skulle de kunna ta ett större ansvar än enskilda länder när det gäller att genomföra det som beslutas. Det kan vara värt att titta på om det går att skapa en bra spelplan för dem. "CBD för företag" kanske?

TYDLIGT MÅL FÖR HÅLLBART NYTTJANDE

När det gäller CBD:s nya ramverk ser branschen gärna att det blir tydliga mål om hållbart nyttjande. Sådana mål behöver vara specifikt anpassade efter olika näringar, inte hopklumpade till ett generellt mål för alla näringar. Målet ska säga något om tidsaspekten, det vill säga om positiva effekter på biologisk mångfald ska synas under eller efter en täktverksamhet, eller både och, och dessutom om de kan vara temporära. Man behöver också klarhet i vad som ska utgöra en baseline, det vill säga vilket tillstånd man ska jämföra med. Ett CBD-mål om hållbart nyttjande behövs för gruvnäringen, som skulle kunna beskrivas som extractive industries.

Branschens strategiska inriktning på naturvårdsarbetet de närmaste åren och på längre sikt

MÅL FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD

Mål för biologisk mångfald bör om några år kunna finnas i affärsplaner för fler bolag än vad som är fallet idag. Branschorganisationen Sveriges Bergmaterialindustri (SBMI) har under 2015 varit delaktiga i att ta fram Handbok: Inspiration till att skapa bra natur i täkter – åtgärder under drift och i samband med efterbehandling. Denna handbok bör, efter några års tillämpning i landet, kunna ge fina resultat. Den del av handboken som fokuserar på stöd för driften kan utvecklas ytterligare.

För branschens del finns klara vinster att göra vad gäller PR-värden, varumärkesbyggande och därigenom långsiktigt hållbara affärsmöjligheter.

FÄRDPLAN FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD

Gruvnäringen arbetar med att ta fram gemensamma mål för biologisk mångfald inom en ny färdplan. I färdplanen tittar man på hur man som företag kan arbeta systematiskt med biologisk mångfald, hur man gör värderingar både av biologisk mångfald och ekosystemtjänster, och hur man gör avvägningar.

Man försöker arbeta med konceptet No net loss. Begreppet behöver vässas, men mycket konkret arbete görs redan, allt ifrån tidig prospektering till biologisk efterbehandling och ekologisk kompensation.

MÄTBARA MÅL

En gemensam viktig fråga är hur biologisk mångfald ska mätas. Myndigheter och domstolar behöver mätvärden för att fatta beslut, men det är inte så lätt att ge dem rätt data. Branschen försöker ”gröngöra” hela verksamheten, till exempel genom förbättrad dagvattenavrinning, minskad diffus damning, och ändrad skötsel av grönytor. Man vet att det gynnar biologisk mångfald, men man har inga riktigt bra metoder för att mäta och visa detta på rätt sätt. En komplicerande faktor är tiden. Det tar inte sällan tid innan åtgärder ger effekter för den biologiska mångfalden, dessutom är gruvdrift en process som verkar över lång tid och med flera olika faser. Vad ska man mäta, hur ska man mäta det och när? Branschen arbetar nu med att ta fram en metod för att mäta biologisk mångfald.

BEHOV AV ÖKAD KUNSKAP

Kunskapen om verksamhetens villkor behöver bli bättre och näringen startar nu kunskapsprojekt.

Tydliga och ökade kunskapskrav behövs för de personer som arbetar med dessa frågor i både branschen och hos myndigheter, och då framför allt i kommunerna, där kunskapsläget är mycket varierande idag. (Det gäller dock allt från lagstiftare, domare, täkthandläggare, sakkunniga och konsulter till företagare.) Ökad kunskap och förståelse är också önskvärd hos allmänheten, som i nuläget till exempel kan

anmäla att det är ”ostädat” på ställen där miljöer, viktiga för den biologiska mångfalden, lämnats orörda. Varför vi vill ha en artrik miljö behöver klargöras.

I pågående täkter där man har inventerat naturvärden, både i täkt och närområde, har man funnit att de högsta naturvärdena har tillkommit som ett resultat av täktverksamheten. I täkter finns flera strukturer som gynnar biologisk mångfald: kala bergytter, markytter med sand- och grus, yttor med kontinuerlig störning, blottlagda jordslänter, hålrum mellan stenblock, näringsfattiga förhållanden och täktbotten med omväxlande blöta till fuktiga partier.

Genom framdriften nyskapas och försvinner över tid sådana yttor med olika strukturer succesivt i täkten. Täktverksamhet är en process, och vikten av att alla inblandade parter förstår och arbetar utifrån denna förförståelse kan inte nog understrykas.

PARTNERSKAP SOM MEDEL FÖR ATT NÅ CBD:S MÅL

Partnerskap är ett nyckelord för att jobba med att lyfta biologiska, sociala och kulturella ekosystemtjänster kopplat till branschens verksamheter och dess påverkan på miljön. Det är ofta enkelt och billigt att samverka med exempelvis markägargrannar, kommun eller föreningar med bra resultat och mervärden. Partnerskap som medel för att nå CBD:s mål borde lyftas inom CBD och något där Sverige kan visa fram att det inte behöver vara komplicerat. I branschen jobbar man inom en värdekedja, med tätt samarbete till exempel mellan gruv- och stålindustri.

Gruvnäring upplever att konflikten mellan artskydd och industri har ökat, och tror att en större polarisering i hela samhället är det som ligger bakom. För att sprida kunskap och minska polariseringen skulle det kunna vara bra att bransch och myndigheter samlas i ett projekt för att bearbeta frågor om acceptans för näringen och konkret värdering/avvägning av olika typer av samhällsnytta på generell nivå. Samverkan mellan branschens alla delar kring hållbar markanvändning skulle kunna ge en värdefull signal.

Partnerskap gör att viktig kompetens tillförs i samarbete mellan kommuner, länsstyrelserna, boende, samfund med flera. Att bjuda in NGO:er som har mycket kunskap om ett område, kan ge hjälp och bra input. Men stora vinster kan även göras genom samordning av olika aktörers projekt för att på bästa sätt nyttja marken tillsammans, till exempel använda samma väg. Här måste lagstiftningen ändras för den är idag hindrande.

FLERA PROJEKT, HANDBÖCKER M.M. FINNS ELLER ÄR PÅ GÅNG

LKAB har beslutat om markriktlinjer, bland annat för biologisk mångfald, No net loss, samt för respektfull dialog med samebyarna. De som arbetar praktiskt får särskild utbildning, till exempel de som gräver meandrande diken i Malmberget. Syftet med ekologisk efterbehandling är att bidra till biologisk mångfald, vilket till

exempel kan ske genom att utföra efterbehandling av deponi så att naturen kan vandra in lite snabbare. Företaget arbetar om sina koncernmål där biologisk mångfald planeras tas in.

Svevia arbetar efter en färdplan för fossilfritt arbete, samt en handbok för biologisk mångfald i täkter, och har länge jobbat med åtgärder i samband med efterbehandling. Man har också funderingar på att skapa ett LONA-projekt om pollinatörer.

Jernkontoret utgår mycket från visionen för 2050 – stål formar en bättre framtid – och man håller på att utarbeta en Agenda 2030-kompass. Det är ett beslutsverktyg som ska säkerställa att långsiktiga strategier hos företag, regeringar och organisationer bidrar till att uppnå Agenda 2030, skapar samhällsnytta och gör att man undviker suboptimeringar. Jernkontoret arbetar nära de 17 globala målen genom ett samarbete med Stockholm Environment Institute i framtagandet av sin kompass.

Grundtanken i företagets riktlinjer är att allt som görs för biologisk mångfald fyller en funktion, men de handböcker som arbetets fram innehåller även råd om hur man bidrar med det lilla extra, som ska vara lätt och billigt att genomföra. Jernkontoret har gjort en handbok för att integrera ekosystemtjänster i stålbranschen. Naturbaserade lösningar har stort fokus för lösningar av vardagliga problem, där ett exempel är Höganäs som stängde en deponi och anlade en våtmark ovanpå den. Det bidrog med viktig struktur i ett annars vattenfritt odlingslandskap och ingår nu i kommunens naturvårdsplan.

Att gynna biologisk mångfald är i många fall varken dyrt eller krångligt. Bästa lösningen är många gånger att göra så lite skada som möjligt, ibland att inte göra något alls. Ett bra exempel på det är att låta bli att täcka blottad sand med jordmassor, eftersom det gynnar många sandlevande insekter. Man bör även låta bli att släppa ut fisk och kräftor i befintliga eller tillskapade småvatten då det kan skada både insekter och groddjur som ofta förekommer där. Man kan skapa hyllor för rovfåglar i bergbranter och häckningsplatser för backsvalor genom att spara en stenmjölshög med en rasbrant där de kan gräva bohålor och genom att så in bullervallar med ängsfrö istället för gräs gynnar man pollinerande insekter. Men ofta handlar det helt enkelt om att undvika att göra skada, till exempel att låta bli att köra med maskiner inom ett utpekat område.

Dialogmötets förslag till statliga åtagande

REGELVERKEN FÖR HANTERING AV AVFALL MÅSTE FÖRBÄTTRAS

Den omställning som sker till cirkulär ekonomi innebär bland annat att avfall så långt det är möjligt ska ersätta jungfruliga material. End of waste-kriterier måste tas fram för att underlätta återvinning och minimera resursförbrukning. Främjande av återvinning av material för bygg- och anläggningsändamål, en faktisk möjlighet att i praktiken återvinna och återanvända överskottsmassor, såsom jord, sand, sten

för anläggningsändamål och liknande, behövs. Dagens regelverk för hantering av avfall är dessvärre ett stort hinder, och branschen upplever att myndigheternas tillämpning av gällande lagstiftning i många fall hindrar möjligheterna att på bästa sätt återanvända och återvinna överskottsmassor.

SAMMA KRAV FÖR ALLA FÖRETAG

Svenska företag i gruvbranschen arbetar på en global marknad och vill att samma krav ska gälla alla, men konstaterar att Sverige ofta har hårdare krav än andra länder, vilket snedvrider konkurrensen.

ÖKAD FLEXIBILITET VI EFTERBEHANDLING

Tillämpningen av villkor för efterbehandling av täkt skulle vinna på en ökad flexibilitet. Bolag som har velat anpassa efterbehandlingen för att gynna biologisk mångfald har ibland ändå förelagts att efterbehandla enligt gällande villkor, med sämre förutsättningar för biologisk mångfald som resultat. Det kan till exempel vara krav på ensidig utjämning av slänter, krav på plantering eller att täktbotten inte får lämnas med försumpningar eller blötare partier.

FÖRBÄTTRAD TILLSTÅNDSPRÖVNING OCH SEKTORSINTEGRERING

Kompetensen hos tillståndsprövande myndigheter är en viktig faktor för att rimliga och konstruktiva krav ställs på täktföretaget. Kloka avvägningar för kompensationsåtgärder kan till exempel se ut såhär: Att flytta en stenmur till en annan plats inom täkten eller dess närhet och skapa ett röse för att bevara växlighet och djurliv, är ett mer rimligt alternativ än krav på att bygga upp stenvuren exakt som den var, fast på en annan plats. Det senare är dyrt, tidskrävande och gynnar inte den biologisk mångfald mer än det första alternativet.

Sektorsintegreringen behöver stärkas. Om alla inblandade parter sitter vid samma bord och förhandla är det bra. Både värdering och uppföljning är svårt i en tillståndsprövning. Det blir ofta mycket tyckande och lite vetenskaplig grund. Svårt att jämföra olika värden mot varandra och därför viktigt att prata om det. För att klargöra vad ett hållbart nyttjande är behövs en breddad diskussion och en ökad samsyn. Landskapsperspektivet är viktigt, inte bara bevarande av enskilda arter.

UTVECKLA MÄTVERKTYG

Det behövs ökad kunskap både om hur man ska värdera åtgärder och ekosystemtjänster, och verktyg för att mäta biologiska mångfald. Sådana mätverktyg bör utvecklas för olika geografiska områden. Att ha de globala målen som utgångspunkt är ett funktionellt sätt att arbeta som ger ett gemensamt språk. Relevanta begrepp behöver dock diskuteras mer för att åstadkomma en bred samsyn kring vad de står för. Vad som till exempel menas med "biologisk mångfald", "kompensationsåtgärder", "hållbart marknyttjande" och "ekosystemtjänster" behöver klargöras.

UTRED HUR MAN ARBETAR MED TILLFÄLLIGA MILJÖER

Uttag är begränsat i både tid och rum. Hur vi på bästa sätt kan arbeta med tillfälliga miljöer behöver utredas. Utan fortsatt tillstånd är det till exempel svårt att upprätthålla naturvärden som är beroende av störning. I fråga om nyetablerade arter i täkter behöver man utreda vem som har ansvar efter det att tillståndstiden har löpt ut.

BÄTTRE SKYDDSFORMER

Det är inte alltid som Natura 2000-områden är på rätt plats. Ett mer fungerande sätt att skydda områden behövs och då de områden som har högst naturvärden.

UPPHANDLINGAR SOM GYNNAR ARBETE MED BIOLOGISK MÅNGFALD

En välfungerande stimulans för företag att arbeta med biologisk mångfald är positiv PR, att gynnas i upphandlingar, vilka inte bara ska göras med hänsyn till lägsta pris. Här kan myndigheter spela en viktig roll.

TILLÄMPNING AV ARTSKYDDSFÖRORDNINGEN

Branschen har stora problem med artskyddsförordningen i fråga om rimliga avvägningar mellan legitima samhällsbehov. Biologisk mångfald och råvaruförsörjning är kritiska faktorer som båda behöver tillgodoses för att vi ska klara klimatmålen. Forskning, vetenskaplig grund viktigt.

Vid miljöprövningar fanns tidigare Koncessionsnämnden för miljöskydd, som främjade samsyn/samexistens. Idag sker prövningen i domstol, via processer som snarast driver på konflikter, genom att dessa prövningar resulterar i en vinnande och en förlorande sida. Vid utredningar om hur samhället ska möta klimatutmaningar behöver denna fråga spelas in.

På nationell nivå är det viktigt med likvärdig handläggning med en bättre förutsägbarhet och ökad rättssäkerhet.

Efter avslutad verksamhet finns stora möjligheter att skapa miljöer som gynnar den biologiska mångfalden, då det forna täktområdet ska återgå till naturmark. Ett mer flexibelt synsätt på artskyddet skulle gynna den biologiska mångfalden. Om man ser till täktens potential som biotop, en helhetssyn istället för fokus på skydd av en viss art. Ett strikt tolkat artskydd kan missgynna den biologiska mångfalden.

ÖVRIGT

Naturvårdsverket kan underlätta företagens arbete genom att yttra sig i villkorsändringar för efterbehandling, så att fler faktorer vägs in och goda exempel skapas.

En kunskapsbank där man samlar och delar goda exempel vore bra. Att införa ett finansieringsstöd liknande Klimatklivet eller LONA skulle kunna stimulera arbetet i samband med större åtgärder.

Sammanställning av dialogmöte med jordbruksnäringen

Deltagande företag/organisationer/myndigheter:

Biodlingsföretagarna, Ekologiska Lantbrukarna, Folkhälsomyndigheten, Fåravelsförbundet, Förbundet svensk fäbodkultur och utmarksbruk, Föreningen Svenska Fjälljordbruk, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Lovanggruppen, LRF, Naturbeteskött i Sverige, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Odling i balans, Regeringskansliet, Riksantikvarieämbetet, Saltåkvärn, Sametinget, Skogsstyrelsen, SLU, SMHI, Svenska Bin, Svenska kyrkan, Sveriges Biodlares Riksförbund, Sveriges Jordägareförbund, Sveriges Nötköttsproducenter, Sveriges Småbrukare, Sveriges Spannmålsodlare AB, Upphandlingsmyndigheten, Voxnadalen, WWF.

Mötets genomförande

Mötet arrangerades av Naturvårdsverket och Jordbruksverket och hölls digitalt den 21 april 2020.

Inför dialogmötet hade deltagarna ombetts att titta på ett förinspelat webinarium om konventionen om biologisk mångfald, IPBES och regeringsuppdraget.

Mötet inleddes med att en representant från Regeringskansliet berättade om det pågående arbetet med att ta fram nya mål inom konventionen om biologisk mångfald. I mindre dialoggrupper diskuterades därefter frågorna:

- Vad vill du/din organisation spela in i förhandlingarna om nya globala mål för biologisk mångfald?
- Vad har ni för strategisk inriktning på naturvårdsarbetet de närmaste åren?

Efter mötet skickades ett formulär ut till deltagarna där de gavs möjlighet att komplettera sina svar på frågorna ovan.

Anteckningarna nedan är en sammanställning av vad som sades i de olika dialoggrupperna i en kortfattad form. De ska inte tolkas som ett gemensamt budskap från deltagarna eller en fullständig sammanfattning av vad som sades. Perspektiv och inspel avspeglar vidare mötets deltagarsammansättning.

Inspel till framtagandet av det nya ramverket

DAGS ATT ÄNDRA TAKTIK OCH STRATEGI

Vi når inte målen och det är dags att ändra taktik och strategi, och det är viktigt att väga in flera faktorer samtidigt. En åtgärd kan stärka biologisk mångfald inom ett område, men samtidigt motverka den inom ett annat. Därför behövs en mångfald av åtgärder och en helhetssyn. I ramverk och regler behöver man dock vara försiktig med att sätta alltför specifika mål. Klimatförändringarna gör världen dynamisk och framtiden osäker, att ha låsta mål i en föränderlig värld är riskabelt.

CBD-arbete behövs i ett bredare perspektiv än enbart regleringar och myndighetsarbete. Företags och företagares mer direkta arbete med åtgärder är också viktiga att fokusera på.

HELHETSSYN PÅ HÅLLBART BRUKANDE

Bland det viktigaste för ett väl fungerande nytt ramverk är att man anlägger en helhetssyn, där flera parametrar tas med samtidigt i bedömning av vad som är nyttigt och hållbart brukande. Det är också viktigt att Sveriges kvalitativa miljömål och de mål som sätts i internationella ramverk är harmoniserade. Ekosystemtjänsterna bör få en mer framträdande roll i målen.

De direkta påverkansfaktorerna måste adresseras tydligare i ramverket. Brukande och uttag av resurser måste ske inom naturens gränser och de areella näringarna bör positivt bidra till att målen för biologisk mångfald uppnås. Termer som ”sustainable use” behöver förtydligas, eftersom de inte sällan ger upphov till mycket olika tolkningar i tillämpningen.

Ett exempel är bruk av långliggande vallar: det måste gå att både generera sådana och liknande miljöer och att få fortsätta att bruka dem. Man ska inte straffas verksamhetsmässigt och ekonomiskt för att man skapat en utmärkt miljö för biologisk mångfald genom att framtas rätten att bruka den. Kloka avvägningar mellan bevarande och fortsatt brukande måste kunna göras.

Landskapsutveckling behöver drivas av dem som brukar marken.

MÅL FÖR EKOLOGISK PRODUKTION

Sverige borde verka för ett mål för ekologisk produktion i strategin. Liknande har tagits i EU:s biodiversity strategi och Farm to Fork. Ett sådant mål bör utformas så att det ger en ökning i takt med en efterfrågan som gör det möjligt att få ekonomi i odlingen.

SVERIGE BÖR TA LEDARSKAP

Sverige har redan ett av Europas mest hållbara jordbruk och det är därför viktigt att vi också intar en framträdande roll i dessa frågor. Sverige ska ta starkt ledarskap i dessa frågor. Det vore bra om vi på global nivå kunde underlätta för inhemsk och hållbar odling. Ökad inhemsk baljväxtproduktion skulle till exempel vara mycket bra.

HÅLLBAR LIVSMEDELSPRODUKTION

För Sveriges del är det viktigt att vi har en hållbar livsmedelsproduktion, och även kapacitet att öka den. Betesdjur och idisslarnas roll är viktig för livsmedelsproduktionen i Sverige. I det sammanhanget är det intressant att påpeka att det inte är vattentäta skott mellan brukad jord och skog. Skogsbyte, som idag är så gott som borta, är en stor outnyttjad resurs i Sverige.

Det är möjligt att upprätthålla och öka vår livsmedelsproduktion och samtidigt skapa kvalitativ biologisk mångfald. Att avsätta små ytor med hög biologisk mångfald ger stor effekt. Det kostar givetvis arbete och tid, men inte mycket areal. Matproduktion och biologisk mångfald går att kombinera.

KONKRETA OCH MÄTBARA MÅL

Konkreta och mätbara mål behövs för att kontrollera utvecklingen. Definitioner av vad som menas med begreppen biologisk mångfald respektive skyddad natur behövs också, så att det går att göra jämförelser mellan länder.

Naturbete, skogsbete, vallodling, småbruk och fäbodbruk missgynnas både i bidrags- och upphandlingssammanhang. Nötkreaturens negativa mediebild behöver korrigeras och den mångfacetterade nyttan med betesdjuren tydliggöras. Det är viktigt med konkreta och uppföljningsbara mål – men de ska också hantera ländernas olika förutsättningar. Man behöver hitta indikatorer för det, med goda exempel.

SMÅSKALIGA VERKSAMHETERS BIDRAG BÖR LYFTAS

De småskaliga verksamheternas bidrag utöver livsmedelsproduktionen behöver lyftas fram. De bidrar på ett förtjänstfullt sätt till öppna kulturlandskap, kompetensbevarande, att odlingsbar jord hålls hävdad och att biologisk mångfald gynnas. De småbruk som finns är ofta socialt och biologiskt hållbara. Hållbart brukande ställs dock i alltför hög grad mot lönsamhet, och då lönsamhet sedd utifrån storskalig/industriell produktion.

Vargstammens koncentration till Värmlands, Dalarnas och Gävleborgs län innebär ett negativt tryck på fäbodbruket i dessa län. I en avvägning mellan dessa kan man ställa sig frågan om vilken biologisk mångfald vi vill ha.

VIKTIGT ATT LYFTA URFOLKS BETYDELSE

Man behöver fånga upp vetenskapliga resultat som visar på urfolks betydelse för hållbart nyttjande, och lyfta koppling mellan biologisk mångfald och kulturell mångfald. Traditionell kunskap är viktig (8(j), 10(j) och 10(c) i det nya ramverket). Urfolksfrågor är av avgörande betydelse för biologisk mångfald och i det sammanhanget måste vi förstå och ta till vara den historiska markanvändningen. Det är inte bara av betydelse för biologisk mångfald utan även för förbättrad självförsörjningsgrad.

Fjälljordbrukarna har inte fått det önskade fokuspunktsansvar som kunde ha bidragit till att skapa förutsättningar för samverkan. Sedvanebruk och traditionell kunskap brukar föras fram av Sverige med flera, men syns inte så mycket i det nya ramverket.

I Aichimål 18 har ett konkret mål funnits, som är viktigt att få med det i nya ramverket. I fråga om hållbart nyttjande saknas urfolksperspektiv. Det är viktigt att

lyfta fram artiklarna 8(j) och 10(c) i det nya ramverket. Inflytande och kommunikation som omfattar alla grupper behövs.

LÅNGSIKTIGA SPELREGLER

Om man som lantbrukare ska våga satsa måste spelreglerna, till exempel för stöd och ersättning, vara långsiktiga. Nu ändras de ofta, vilket slår hårt på gårdsnivå. Ett förändrat jordbruk i samklang med naturen kan och måste ske för att säkra den biologiska mångfalden. Behovet av ”mer verkstad” framhålls ofta. Det är lantbrukarna som är verkstaden och de måste höras i förändringsarbetet.

SKOGEN OCKSÅ VIKTIG FÖR JORDBRUKSNÄRINGEN

När det gäller skogen handlar det om vad man använder skogen till och hur matproduktionen kan inkluderas i skogsbruket. Vi behöver känna till vår historia – hur det såg ut förr, hur det har utvecklats och varför – för att veta vad som ska förändras för att åstadkomma förbättringar för den biologiska mångfalden.

STRATEGISKA MÅL FÖR JORDBRUKSMARK BEHÖVS

Skogen berörs av ett flertal konventioner och funktioner. FN har till exempel sex globala strategiska mål för skog. Motsvarande strategiska mål behövs för jordbruksmark. Ett smidigare samspel mellan konventioner och processer vore också önskvärt. Man behöver lägga tid på att utforma goda strategier. Bättre samordning mellan myndigheter behövs också så att man kan identifiera mål som är gemensamma för alla.

FÖRUTSÄTTNINGEN FÖR RENNÄRINGEN BEHÖVER SÄKERSTÄLLAS

Renbruksplanerna är ett värdefullt redskap för samverkan kring markanvändning. Samerna deltar i internationellt samarbete inom CBD, även med koppling till klimatarbetet och hållbarhetsmålen. Fokalpunksansvar för 8j skulle underlätta arbetet. Förutsättningarna för rennäringen behöver dock säkerställas ytterligare.

AMBITIONSHÖJNING BEHÖVS

Det kritiska läge vi befinner oss i vad gäller biologisk mångfald fordrar en ambitionshöjning; att ambitionsnivån inte sänks räcker inte. Målet för 2030 behöver bli att vi inte bara stoppat förlusten av biologisk mångfald utan att vi ska ha vänt kurvan. Mätbara mål är jätteviktiga, även fotavtrycksmål och då både på samhälls- och personnivå. Sådana saknas i dag för mat, jordbruk och vatten, infrastrukturens påverkan, naturresursutnyttjande med mera.

Branschens strategiska inriktning på naturvårdsarbetet de närmaste åren och på längre sikt

EKOLOGISK ODLING GER ETT STORT BIDRAG

Ekoodling utgör idag var femte hektar av jordbruksmark i Sverige. Ekologiska lantbrukare ger ett viktigt bidrag till biologisk mångfald. Det finns en dokumenterat högre biologisk mångfald på ekogårdar oavsett storlek. Ekologiska lantbrukare

bidrar till att utveckla sätt att odla mat utan/med kraftig reduktion av för mångfalden skadliga bekämpningsmedel. Den skapar också en variation i de större slättbygderna genom till exempel ett större inslag av vall, och för att ekodlingen bidrar till mer vall i slättbygd.

SMÅBRUK, FÄBODAR OCH TRADITIONELLT NYTTJANDE BIDRAR

Småbruk och fåbodar bidrar till samhället genom sin kombination av livsmedelsproduktion, bevarande av kultur, kompetens och biologisk mångfald. Detta har inte uppmärksammats tillräckligt. Fler analyser har gjorts vad gäller ursprungsbefolkningarnas motsvarande bidrag, och i dessa bör det finnas en hel del intressant information att hämta.

Även djurens kompetens förtjänar att både uppmärksammas, tillvaratas och vidmakthållas. Under den torra sommaren 2018 var det till exempel tydligt att fåbodarnas kor själva visste hur och var de skulle finna bete och vatten på andra ställen än de vanliga.

Betes- och slåttermark är bland det mest artrika som finns och därmed värda att bevara. Utmarkernas potential behöver också inventeras och tas tillvara. I detta sammanhang är fåbodbruket intressant. Det är mångfacetterat och bidrar utöver ett mycket stort bidrag till biologisk mångfald även till öppna landskap, kultur- och kompetensbevarande, direkt livsmedelsproduktion och turism. Möjligheterna att använda skogen som betesmark är intressant. Begreppet skogsbete är alltför inskränkt så som det används i dag, liksom begreppet skogsbetesmarker.

Vad gäller djurfoder är skogsbete ur resurssynpunkt utan tvekan en naturbaserad lösning, och en betydligt större andel av skogen skulle kunna brukas på detta sätt. Att det enligt gammal hävd var den som ville skydda ängsmark eller odlingar från fritt betande djur som hade att stängsla in det den vill skydda har dock fallit i glömska. Skogsbete med fritt strövande djur har varit ur bruk så länge att man idag snarare förväntar sig att det är betesområdena som skall stängslas in, vilket knappast låter sig göras när det är fråga om stora skogsområden. Detta hinder borde dock inte få stå i vägen för att använda den stora betesresurs som finns här, och vars användande dessutom gynnar skogens tillväxt genom gödning och betning av sly.

INSATSER FÖR ÖKAT FÄBOBRUK

Det finns aktörer som arbetar för fåbodbrukets både bevarande och spridning, bland annat genom restaurering av fåbodar. Här borde dock fler insatser göras, liksom vad gäller skogsbete och användning av utmarker. Långliggande vallodling och bete i utmarker och skog bör främjas, liksom fåbodkultur, med fler öppna och produktiva fåbodar. Samarbeten mellan skogsägare och ägare av betesdjur för att öka skogsbete vore önskvärda, och bete i skog borde kunna ge ersättning.

SAMVERKAR FÖR POLLINERING

Biodlare är beroende av samverkan och vad andra aktörer gör på sina marker och deras organisationer driver pollineringsfrågan på bredden, med ett landskapsperspektiv. De arbetar också med att visa hur odling och konsumentval påverkar den biologiska mångfalden och hur mycket binas hälsa och honungsproduktion är beroende av den. Det behövs bättre förutsättningar för att bevara strukturer och biologisk mångfald i landskapet. Utöver blommande örter, är givetvis även blommande träd och buskar viktiga.

De lokala förutsättningarna är avgörande för bevarande av biologisk mångfald. Inom växtodlingen kan man förändra vilka grödor som får användas i kantzoner för att öka mångfalden. Det är ett konkret område där vi skulle kunna arbeta mycket smartare om vi samverkade mer. Insådd av olika blommande växter, till exempel i kantzoner, är dock oftast inte anpassade till den lokala flora som finns i ett område. Det borde de vara. Tillgången till frön från den lokala floran kan gynna biologisk mångfald i både flora och fauna.

BIDRAG TILL ÖKAD KUNSKAP I SAMHÄLLET

Både längre utbildningar och korta kurser samt besöksmöjligheter för allmänheten tillhandahålls, inte minst av fäbodbrukarna men även andra, dels i syfte att sprida kunskap, dels för att utbilda nya fäbod- och småbrukare. Det finns ett glädjande stort intresse från unga människor. I detta sammanhang kan den positiva utvecklingen av så kallade reko-ringar, där konsument och producent möts direkt utan mellanhänder på en synnerligen lokal marknad, framhållas som ett positivt och välfungerande exempel. Ett annat konkret sätt att stötta arbetet är att skapa bra material som kan vara en inspiration för frivilligt arbete.

CERTIFIERING AV NATURBETESKÖTT BEHÖVS

Naturbeteskött behöver certifieras på något sätt, kanske genom Svenskt Sigill, så att upphandlare, beställare och slutkonsument kan förstå skillnaderna mellan kött som producerats på olika sätt, ur miljö-, hälso- och ekonomisk synpunkt. Mervärdesaspekterna bör lyftas fram.

NYA SÄTT ATT NÅ KONSUMENT BEHÖVER UTVECKLAS

Idag går enda vägen mellan producent och konsument via de stora livsmedelsgrossisterna. Dessa kräver mycket stora volymer av ensartade produkter, vilket inte alls passar ihop med småskalig produktion.

Dialogmötets förslag till statliga åtaganden

KUNSKAP OCH FRIVILLIGHET VIKTIGT

Det finns en stolthet och ett intresse från lantbrukarnas sida att arbeta för biologisk mångfald, men för att förändringar ska bli attraktiva att genomföra behöver arbetet bygga på kunskap och frivillighet. Det behövs också kunskap och rådgivning från

myndigheter, men inga pekpinningar. Det är kunskap och lärande som förs vidare lantbrukare emellan som kommer att ge bäst skjuts i detta arbete.

KRAV I UPPHANDLINGAR OCH ÖKAD KUNSKAP HOS INKÖPARE

I upphandlingar finns det redan nu möjlighet att utöver pris lägga in kvalitativa mervärdeskrav. Genom att upphandla certifierat eko/KRAV (+ naturbeteskött) så kan den offentliga sektorn bidra till biologisk mångfald. När offentliga kök köper in KRAV-märkt blir det också oftare från svenska gårdar, än när de köper in konventionella livsmedel så det bidrar till högre biologisk mångfald i Sverige.

I de fall en produkt saknar märkning är biologisk mångfald dock ett ”mjukt” värde som det kan vara svårt att hitta tydliga bevis/kriterier för, möjliga att mäta och följa upp och som både håller i upphandlingssammanhang och gör det möjligt att motivera de småskaligt framställda produkternas högre priser. Här finns mer att göra.

Överhuvudtaget är marknadsmekanismer som bättre kopplar samman kund och utbud önskvärda. Alla led behöver information, användbara kriterier och uppföljningsbara mål för att goda intentioner skall övergå till goda handlingar.

Offentliga måltider bör kunna få en starkare koppling till lokal och småskalig livsmedelsproduktion, av både råvaror och förädlade produkter. I upphandlingsledet kan förmodligen mer göras, även om mycket användbart redan finns på plats. Den svagaste länken är dock att det som i slutändan faktiskt köps in beslutas i de enskilda köken. Så bör det vara även fortsättningsvis, men den inköpta andelen produkter som gynnar biologisk mångfald bör kunna öka om beställarna får mer information om de mervärden olika produkter har.

Även regelverk för produktion och upphandling är utformade efter storskalig produktion, vilket av både praktiska och ekonomiska skäl kan innebära att den småskaliga verksamheten hindras från att ens ta sig upp på banan. Det kan handla om höga kostnader för vattenprover för den tillverkare som inte har kommunalt vatten, för att certifiera sin verksamhet så att man över huvud taget kan vara med i upphandlingar, provtagningar som för en liten tillverkare till exempel kan innebära att en hel ystningssats tas i anspråk för att uppfylla reglerna, med mera.

En utveckling av mer dynamiska inköpssystem är önskvärt, helst med möjlighet till direkta affärer mellan producent och offentlig sektor.

LÅNGSIKTIGHET VIKTIGT

Lantbrukarnas tillvaro behöver vara långsiktigt hållbar, både ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Regelverken behöver definitivt ses över utifrån dessa aspekter och mervärdesfaktorer tas med i beräkningar både i upphandlings- och inköpsled. Här behövs politiska styrmedel.

LANTBRUKARE BÖR FÅ BETALT FÖR TJÄNSTER DE GÖR FÖR SAMHÄLLET

Det går dock inte alltid att ta betalt från slutkonsument för alla åtgärder och då får miljöersättningar stor betydelse. När lantbrukare gör tjänster för samhället ska de få betalt för det, antingen i form av skattelättnader eller på andra sätt, till exempel betalning för ekosystemtjänster. Betesersättningar är viktiga, men lantbrukare behöver också få ersättning för långliggande vallodling.

Åtgärder som gynnar biologisk mångfald behöver i sig få ett värde, det vill säga betraktas som en produkt som genereras från skog och land. Lantbrukare ska få betalt både för de kulturella och sociala värden de producerar och för de förutsättningar för biologisk mångfald de skapar. Lantbrukarna ska även kunna få betalt för att de ”producerar” ett öppet landskap med biologiskt innehåll, ett landskap med natur-, sociala och kulturhistoriska värden.

Med en rätt riktad ersättning till ekoodling, som också innefattar vallarealen på växtodlingsgårdar, kan vi nå upp till 50 % högre biologisk mångfald.

MÄTBARHET VIKTIGT

Vi måste bli bättre på att inventera status för att kunna bedöma vilka åtgärder som är effektiva och även kunna mäta status ute på gårdarna. På gårdsnivå behöver man utifrån mätningen sedan få råd från myndigheter angående åtgärder för att utveckla den biologiska mångfalden. Man måste dock hålla ett öga på att mätningarna inte leder till en alltför stor administrativa börda.

CAP OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

CAP bör utformas så att målen för biologisk mångfald uppfylls samtidigt som hänsyn tas och anpassningar kan göras till lokala förutsättningar, och att detta dessutom går att kombinera med lönsamhet i lantbruket.

CAP FÖR POLLINATÖRER

Odlingssystemet i Sverige bygger på användning av växtskyddsmedel, som kan förgifta pollinatörer. Även markorganismer minskar på grund av odlingssystemet. Med hänsyn till pollinatörernas grundläggande roll både för biologisk mångfald och ekosystemtjänster behöver därför kemikalieanvändningen regleras. En egen CAP för pollinatörerna föreslås.

Odlarna är helt centrala vad gäller riskminskning i samband med växtskyddsmedel i odlingslandskapet. Man behöver här ta ett helhetsgrepp och identifiera frågeställningar utifrån detta. Åkerkanter och vägrenar sprutas eller slås ofta innan blommorna gått i frö. Kantzoner eller ekologiska fokusarealer kan också ligga nära den produktiva åkermarken, och då kan översprutning med vinddrift skada pollinatörerna.

REGLER OCH STYRMEDEL SOM STÖDER SMÅSKALIGA VERKSAMHETER

Regler och styrmedel är utformade för stora företag och brukare och fungerar för dem, medan småskaliga odlare för en ständig kamp mot myndigheternas ofta alltför krångliga processer. Att de småskaliga verksamheterna troligen är de som bidrar mest till den biologiska mångfalden gör det extra viktigt att skapa regelverk som stödjer deras verksamhet, istället för att hindra eller rent av stoppa den. Ett större utrymme för egenkontroll kopplad till målsättningar skulle kanske kunna vara en framkomlig väg i detta sammanhang.

Större flexibilitet i stöden behövs, nu råder ett allt eller inget-perspektiv. Det ligger dock en fara i att göra förändringar i regelverket; de kan slå undan benen för fungerande stöd. Som brukare måste man till exempel vara säker på att man kommer att ha tillgång till djur under lång tid för att våga satsa, det skapar utestängning och inlåsnings effekter. Det är svårt att göra rätt och dyrt att göra fel. Småskaliga verksamheter faller ofta utanför systemet.

Man talar mycket om betydelsen av mosaiklandskap, men problemet är att det småskaliga inte genererar intäkter som motsvarar det storskaliga jordbrukets. Det beror framför allt på priset på fossil energi. Fortfarande, när vi till exempel ser på livsmedelsstrategin, premieras inte det småskaliga jordbruket alls. Man bör lätta på regelverket, framför allt för produktion och förädling av livsmedel.

UTVECKLA SAMVERKAN

Samverkan är avgörande för att få genomslag. Man bör uppmuntra och/eller ge incitament för samverkan mellan brukare på lokal nivå för att lösa gemensamma frågor. Man behöver arbeta med mål för samverkan, angripa problem gemensamt via pilotprojekt med konkreta mål för vad man vill göra tillsammans. Något man också måste tänka på är hur nya gentekniker för att minimera pesticider påverkar. Det öppnas för detta i EU New Green Deal. Givetvis måste det testas vetenskapligt om det skall tillåtas.

För att få större effekt kan lantbrukare behöva samarbeta så att åtgärder gynnar flera företag samtidigt. Det finns till exempel vattenråd, och det kan behövas råd för mark- respektive landskapsvårdsområden mellan lantbrukare som äger mark intill varandra.

POSITIVT MED RESULTATBASERADE ERSÄTTNINGAR

Även storskaliga jordbruk kan skötas så att det gynnar biologisk mångfald. Inom CAP:s miljöeffekter har man diskuterat och i tre år haft pilotprojekt med resultatbaserade ersättningar. Det är helt rätt att skapa resultatbaserade åtgärder; får man ersättningar som är resultatbaserade anpassas åtgärderna ofta till den lokala platsen. Det svåra verkar vara att hitta bra sätt att utvärdera resultaten.

Det system som finns nu klarar inte av det.

VIKTIGT ATT BEVARA BRUKNINGSBAR JORDBRUKSMARK

Den svenska åkerarealen minskar. Det är de små skiftena i bruten bygd som blir träda eller skog. Det innebär att det är de områden som är mest lika målbilden som därmed minskar. I Sverige behöver vi också sluta att bebygga landets bästa åkermark, verka för livsmedelsproduktion i hela landet och sluta att se lantbruk som miljöfarlig verksamhet. Det är också viktigt att fortsätta att arbeta utifrån livsmedelsstrategin. En grundförutsättning är att det ska vara möjligt att kombinera lönsamhet och hållbar produktion.

Dagens användning av mark behöver överhuvudtaget omvärderas, till exempel finns det stadsnära obebyggd mark, privata trädgårdar, samt gräsmattor och andra grönytor i tätort som skulle kunna användas för att producera biologisk mångfald utan att det skulle behöva kosta särskilt mycket.

Sveriges möjligheter till inhemsk livsmedelsproduktion är dock beroende av tillgång till brukbar jord, kompetens och tillvaratagande av resurser. Detta kopplar till de säkerhetsfrågor Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ansvarar för. Med mer brukbar jord som hålls hävdad, och fler småskaliga brukare ökar riskspridningen, en mycket viktig aspekt.

KUNSKAPSBASERAD FÖRVALTNING VIKTIGT

Kunskapsbaserad förvaltning är viktig och konceptet borde även kunna föras ut i världen. Uppdragsfinansierad forskning styrs dock mot finansiärers behov, och ofta adresseras generella frågeställningar som är svåra att omsätta i lokal förvaltningsnytta.

UTBILDNING OCH INFORMATION

Utbildning och information är viktiga i ett brett perspektiv. Det gäller både den allmänna kunskapsnivån i samhället och bevarande och överföring av kunskap i professionella sammanhang.

Allmänheten behöver få bättre inblick i och förståelse för sambanden mellan natur och livsmedelsproduktion, samt produktionens hållbarhet i förhållande till klimat-, miljö-, närings- och hälsofrågor. Den biologiska mångfalden är inflätad i flera av dessa frågor. Att göra fäbodrar och småbruk tillgängliga för besökare bör kunna vara en stor tillgång i detta sammanhang. Besöksnäring är dessutom ytterligare en möjlig försörjningsgren för lantbrukare.

I dialogen betonades dessutom hur viktigt det är att kommunicera att det är allas ansvar att arbeta för att uppfylla miljömålen och vända trenden. I det sammanhanget vore det lämpligt att tydliggöra både vad man kan göra på lokal nivå för att bidra till att målen uppfylls, liksom vad varje enskild individ kan bidra med för att vända trenden.

Sammanställning från webinarium med kommuner

Deltagande kommuner

Ett 70-tal deltagare från nästan lika många kommuner deltog i webinariet. Deltagarna representerade kommuner av olika storlekar från hela landet.

Mötets genomförande

Webinariet arrangerades av Naturvårdsverket hölls den 20 maj 2020.

Webinariet bestod i en första del med presentationer av representanter från Naturvårdsverket och Regeringskansliet gällande regeringsuppdraget, konventionen om biologisk mångfald och det pågående arbetet med det nya ramverket. Därefter gavs en inspirationspresentation gällande Helsingborgs stads samlade naturvårdsarbete, av en representant från Helsingborgs stad. Under mötets gång fanns möjlighet till inspel via chatten och i samband med frågestunder efter respektive presentationspass.

Efter mötet skickades ett formulär ut till deltagarna. Formuläret besvarades helt eller delvis av 43 respondenter. De frågor som ställdes var:

- Vad vill du/din organisation spela in i förhandlingarna om nya globala mål för biologisk mångfald?
- Vad har ni för strategisk inriktning på naturvårdsarbetet de närmaste åren?
- Finns det förändringar i lagar, styrmedel eller liknande som är särskilt viktiga för att göra det enklare för dig/din organisation att bidra till biologisk mångfald och ekosystemtjänster?
- Finns det något som Naturvårdsverket eller andra myndigheter skulle kunna göra för att göra det enklare för dig/din organisation att bidra till bevarandet och utvecklandet av biologisk mångfald?
- Vad har vi missat att fråga din organisation om?

Nedan följer en sammanställning av formulärsvar och en kort redovisning av de diskussioner som fördes vid frågestund och via chatt i samband med webinariet.

Redovisning från webinariet

STÖD FÖR SAMARBETE – INFORMATION, UTBILDNING, LAGSTIFTNING

Kommunerna vill gärna se mer vägledning i hur man kan föra in ekosystemtjänster i verksamhet, planering och beslut. Man upplever att Naturvårdsverket, Regeringskansliet, och regeringen gör väldigt mycket, tar fram många rapporter, mål och handlingsplaner, men att det inte riktigt landar nere på kommunal nivå, där mycket av det faktiska arbetet måste ske. Kommunala politiker prioriterar ofta kortsiktiga perspektiv, vilket missgynnar biologisk mångfald och ekosystemtjänster som innebär kostnader i det korta perspektivet, medan de långsiktiga kostnaderna av att förlora biologisk mångfald är svåra att kommunicera både till beslutsfattare

och till allmänheten. Ekonomiska argument är fortfarande det som biter. Om man kan visa i beslutsunderlag hur mycket man sparar med hjälp av rätt naturvårdsåtgärder går det inte att blunda för att kostnaderna är motiverade. Här behövs bland annat praktiska exempel som stöd.

Det krävs tydliga och mätbara uppdrag riktade till kommunerna snarare än önsknings-, rekommendationer eller mål. Kommunpolitikerna förstår på övergripande nivå, men i de enskilda planerna är det ofta svårare med prioriteringarna. Värderingar av ekosystemtjänster görs, men snarare än att planera staden utifrån de naturliga förutsättningarna, och bibehålla ekosystemtjänster och biologisk mångfald, är det fortfarande lätt att istället hamna i kompensation. En fråga i samband med förtätning är hur man arbetar med kommunens befintliga grön- och/eller naturområden, såsom koloniområden och parker.

Ett sätt att åstadkomma det helhetsperspektiv som idag saknas i översiktsplanerna skulle kunna vara att koppla ekosystemtjänster till Agenda 2030. Detta för att få in tydliga ställningstaganden om ekosystemtjänster som en punkt i planhandlingarna. Ökad samsyn mellan myndigheter behövs dessutom.

Samhällsplanering över kommungränserna är ett annat viktigt område. Det tas en del initiativ, men det skulle behövas mycket mer stöd för detta både från länsstyrelserna och Naturvårdsverket.

Kommunerna påpekar också att den viktiga roll de spelar i domstolsprocesserna i samband med tillståndsgivning, ofta glöms bort. Detta borde tillvaratas bättre.

POLITIKEN ÄR KORT MEN MILJÖN ÄR LÅNG

Det är viktigt att Naturvårdsverket, andra statliga myndigheter och länsstyrelserna har kunskap om och förståelse för hur den kommunala organisationer fungerar, med fritidspolitiker, olika intressefrågor och planering som framför allt inriktas på den kommande mandatperioden. Som tjänsteman är det svårt att få gehör och förståelse för sådant som rör långsiktig planering eller effekter för nästa generation. En lösning skulle kunna vara att ha utbildningstillfällen riktade direkt till politiker, till exempel via länsstyrelserna. Det gjordes i samband med klimatanpassning och det blev i alla fall mer tryck på de frågorna, när betydelsen av och kostnader för den enskilda kommunen till exempel vid en översvämning blev tydliga.

Viktigt att utbilda personal och politiker i kommunen även om det ibland kan vara svårt att få tillgång till politikerna. Det vore bra med pedagogiskt informationsmaterial riktat till politiker som tjänstemännen kan använda sig av, där kommunernas ansvar och uppdrag i att nå de övergripande målen framgår. Det vore också bra om kommunernas ansvar för miljömålen pekades ut tydligare. En del kommunala avdelningar vet inte att de har ansvar för miljömålen, det behövs miljösamordnare. En idé vore att använda uppföljning av hur kommunerna arbetar

som styrning. Rankningslistor och bilden i media är ett viktigt incitament för många politiker.

Okunskap hos dem som arbetar med fysisk planering är ett problem och det behövs ökade möjligheter att ställa krav på privata exploatörer. En framgångsfaktor är att ha en tjänst för kommunbiolog eller liknande på den avdelning där fysisk planering genomförs. Lyfts frågorna tidigt undviker man eventuella konflikter i senare skeden, med sämre möjligheter till funktionella lösningar.

JORD OCH SKOG

Att värna jordbruksmarken är bra. I en kommun där man har som mål att undanta den mest värdefulla åkermarken från exploatering, har man eftersökt en klassning att använda sig av, men fått svaret att det inte finns någon sådan. Riktlinjer vore mycket användbara.

Övergångszoner, till exempel brynzonen mellan skog och jordbruksmark, är också viktiga att jobba med. Det är ett problem att ingen myndighet har ett utpekat ansvar för dessa. Skogsbruksmarken, som Skogsstyrelsen ansvarar för, går generellt ned till åkermarken, där Jordbruksverket tar vid. Det är totalt sett få bryn/skogskanter som betas eller sköts som slåtterängar, och de skulle i så fall betraktas som jordbruksmark och lyda under Jordbruksverket.

Det behövs definitivt mycket starkare lagar om vi ska kunna värna våra naturskogar. Dessutom skulle de statligt och kommunalt ägda skogarna behöva mycket starkare direktiv om att de alltid ska skyddas, inte avverkas och bli plantager. Gallringar och röjningar kan till exempel ske utan någon form av avverkningsanmälan. Dessa åtgärder kommer alltså inte till Skogsstyrelsens kännedom. Den datoriserade metoden att hantera avverkningsanmälningar utifrån befintligt data utan fältkontroller är inte heller tillräcklig.

Det är jättesvårt att få kommunen att besluta att sköta skogen hyggesfritt. Oftast finns det inte någon tjänsteman som kan något om skog. För det mesta är skötseln utlagd på entreprenad, ibland finns inte någon att föra dialog med.

Sammanställning av formulärsvar

INSPEL TILL FRAMTAGANDET AV DET NYA RAMVERKET

Det är uppenbart att lagstiftningen gällande naturvård måste skärpas. Om den politiska viljan saknas är det mycket svårt för kommunala tjänstemän att både identifiera och motarbeta alla de olika åtgärder som, även om de är små, sammantaget bidrar till att den biologiska mångfalden minskar. Kommunala data kan troligen användas mer och bättre än idag i både regional och nationell uppföljning. Det behövs samsyn kring vad som ska mätas i uppföljningen när vi talar om biologisk mångfald. Här behöver man vidta åtgärder så att den biologiska mångfalden tas tillvara bättre i både tid och rum.

Målen kommer antingen att vara bindande eller inte bindande. Om de är bindande måste regeringen genomföra dem via juridiskt bindande regler, inte genom de nationella miljömålen. Är målen inte bindande måste regeringen tänka ut hur kommunerna skall övertygas att ändå genomföra dem. Utan politisk vilja och pengar på lokal nivå blir det inget genomförande.

Ett samtal på internationell nivå om naturens juridiska ställning, dess rättigheter, skulle också vara välkommet, liksom mer uppmuntran till innovativt arbete för att bevara och utveckla den biologiska mångfalden.

De nya globala målen behöver vara smarta, resultatnriktade och uppföljningsbara. Indikatorer bör fastställas, med målnivåer som kan följas upp på alla nivåer: kommunalt, regionalt, nationellt och internationellt. Det behöver vara tydligt för kommunerna vad de förväntas genomföra, men också vad de ska följa upp.

VILKA ÅTGÄRDER FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD PLANERAR DIN KOMMUN ATT GENOMFÖRA, DE NÄRMASTE ÅREN OCH PÅ LÄNGRE SIKT?

- Skydd av strandnära skog ca 75 ha som naturreservat i kommunens norra del. Det finns preliminära planer på att skydda fler områden i form av naturreservat, det utöver åtta befintliga.
- Övervakning av tjäderförekomst och -spel.
- Skötsel och övervakning av florarika ängs- och naturbetesmarker.
- Skötsel av gädd- och fågelrika våtmarker med strandbete.
- Hyggesfri skötsel av den kommunägda skogen, med naturvårds- och rekreationsinriktning.
- Framtagande av grönstrukturprogram för bättre hänsyn till grön infrastruktur, biologisk mångfald och rekreation i samhällsplaneringen.
- Utveckling av biotopdatabas.
- Kommunen har antagit en naturvårdsplan där naturvårdens intressen beskrivs. När nya områden planeras ska naturvårdens intressen beaktas. I ett nybyggt område anläggs en våtmarkspark där nära 1 km bäck meandras, flertalet dagvattendammar och mindre våtmarker anläggs och friluftslivet gynnas. Andra projekt i kommunen är en våtmark som restaureras från åkermark.
- I närheten av skola och förskola anläggs ett uteklassrum, i anslutning till vatten, som ska möjliggöra för utepedagogik. Samtidigt utförs åtgärder i bäcken som ska gynna växt och djurlivet.
- Ett dialogprojekt med markägare som har höga naturvärden på sin mark. I projektet får de rådgivning kring skötsel av värdefull mark, fokus kommer att ligga på ängs- och betesmarker. Flertalet igenvuxna betesmarker har restaurerats och bete har återinförts, vilket kommer att fortsätta. Gräsmarker i tätorten ska, om det är lämpligt, skötas som äng. Flertalet

sådana gräsytor sköts idag som äng. Skyltar som informerar om syftet sätts upp för allmänheten.

- Ett område i tätorten ska göras om från gräsmark till ”inspirationsområde” för hur man kan gynna pollinatörer på olika sätt.
- Projekt med utökade slåtterängar och färre slaghacksytor.
- Utökad arbete med biologisk mångfald i skogsarbete.
- Inköpsfrågor är ett område vi kommer jobba mer med, för att minska vår påverkan på biologisk mångfald globalt.
- Staden har utsett ansvarsarter och ansvarsbiotoper som ett sätt att prioritera var vårt ansvar ligger och vi arbetar vidare med dem. Dessa kommer få ännu större fokus i stadens nya miljö- och klimatprogram.
- Instiftar nya naturreservat och kulturreseptat. Frågan om vi kan arbeta med biotopskydd utreds.
- Naturvärdesinventeringar i samband med samhällsbyggande.
- Utveckling kring hur vi sprider dokumentation om naturvärden, i första hand genom öppna data.
- Miljöledningssystem införs inom hela kommunen, där verksamheter ska sätta upp egna mål och åtgärder bland annat för biologisk mångfald.
- Hyggesfritt skogsbruk pågår och fortsätter tillsammans med åtgärder som utläggning av död ved och gynnande av blommande träd och buskar för att bevara och öka den biologiska mångfalden i stadens skogar.
- Arbete med kompensationsåtgärder i plan- och exploateringsprojekt pågår och fortsätter.
- Användning av grönytefaktor i exploateringsprojekt pågår och fortsätter.
- Lokala åtgärdsprogram för god vattenstatus – kommer bland annat att innehålla biotopvårdande åtgärder samt åtgärder för att ta bort vandringshinder och för att anlägga ekologiskt funktionella kantzoner vid vattendrag, samt även åtgärder för att minska utsläpp av övergödande ämnen och miljögifter till våra vattenmiljöer.
- Förvaltningar och kommunala bolag anlägger och sköter ängs- och höggräsmarker.
- Anlägga våtmarker.
- Skötsel för biologisk mångfald på bostadsbolagens kvartersmarker och i stadens parker och grönområden.
- Genomför åtgärder mot invasiva främmande arter.
- Parkenheten arbetar idag konkret med biologisk mångfald genom växtval.
- Många av projekten delfinansieras med hjälp av LONA, som är ett viktigt verktyg och en förutsättning för genomförandet.

Finns förändringar i lagar, styrmedel eller liknande som skulle vara särskilt viktiga för att göra det enklare för din kommun att bidra till biologisk mångfald och ekosystemtjänster?

- Tydligare regler för hänsyn till objekt med naturvärden och naturvårdsarter.

- Tydligare riktlinjer för kommunerna vad gäller långsiktig planering för bevarande och utveckling av grön infrastruktur, och bättre finansieringsmöjligheter.
- Större belopp avsatta till LONA-stöd eller annan typ av ekonomiska bidrag.
- Miljö- och hälsoskyddstillsyn är något kommunerna är skyldiga att arbeta med, det borde också gälla planering, förvaltning och utveckling av grön infrastruktur, ekosystem och biologisk mångfald, med finansiellt stöd och kunskapsstöd från de statliga myndigheterna. Till viss del är det så redan idag, men det skulle behöva blir tydligare, och motiveras tydligt så att det inte upplevs som ett tvång, utan just som ett stöd för kommunens hållbarhet och medborgarnas välfärd och livskvalitet.
- Skyddsvärda träd borde innefattas av generellt biotopskydd.
- Det behövs lagstöd för att bevara biologisk mångfald vid exploatering av ytor. Använd Agenda 2030 som ett övergripande system, och baka in miljömålen i det.
- Bidragsfinansiering som fokuserar på ekosystemtjänster och biologisk mångfald. Kompensationsåtgärder är bra, men ska inte göras slentrianmässigt.
- Kanske mer styrning vid detaljplanearbetet i form av grönstruktur.
- Om möjligt lagstifta eller med andra styrmedel säkerställa att en värdering av ekosystemtjänster alltid genomförs och vägs in i beslut. Långsiktiga samhällsekonomiska konsekvenser eller nytto-kostnadskalkyler av de olika alternativen bör alltid presenteras.
- Lagförändringar behövs på dagvattenområdet, då nuvarande lagstiftningarna (MB, LAV, PBL) inte samverkar på ett tillfredställande sätt. På sikt behöver det göras en samlad översyn av lagstiftningen, för att bland annat förtydliga ansvarsförhållandena. Kanske kan förbättringar underlätta att styra mot mer öppna naturbaserade lösningar som ger förutsättningar för biologisk mångfald?
- Exploateringstryck och konkurrens om ytor innebär att det ofta blir underjordiska tekniska lösningar för att fördröja och rena dagvatten, vilket varken bidrar till den naturliga grundvattenbildningen eller biologisk mångfald i staden. Bristen på tydlig dagvattenlagstiftning och styrning på nationell (och internationell?) nivå innebär att varje kommun hittar sina egna lösningar.
- Om möjligt lagstifta eller med andra styrmedel säkerställa att en bedömning av möjligheter till naturbaserade lösningar för exempelvis dagvatten- och bulleråtgärder ska ingå i underlaget för beslut. Det bör vid all exploatering utredas huruvida förbättrande åtgärder med mer win-win kan genomföras.
- Det behövs en tydligare koppling mellan plan- och bygglagen och miljöbalken, så att exempelvis bedömning enligt artskyddsförordningen ingår som grund för lämplighetsbedömningen i bygglov. Ett förslag är att

likställa artskydd med riksintresse – det ger staten ingripandegrund för hantering i detaljplan.

- Lagstiftning och straff mot lagbrott måste fungera i praktiken och prioriteras av rättsväsendet. Verkställigheten av lagstiftningen behöver stärkas för att säkerställa att målen kan nås.
- Ansökningsprocessen för finansiering har förenklats under senare år, men ytterligare förenklingar kan genomföras.
- Många kommuner har alldeles för små resurser att jobba med dessa frågor, vilket är ojämlikt. Sverige är också ojämlikt vad gäller utbildning i de här frågorna. Skillnaden är enorm mellan vad stora respektive små kommuner kan erbjuda sina barn via naturskolor etcetera.
- Många kommuner har det tufft ekonomiskt framöver och då blir tyvärr inte arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster prioriterat, särskilt inte i de mindre landsbygdskommunerna.
- Förvaltningen behöver arbeta med att förklara bättre för politikerna varför dessa frågor är viktiga. Kanske behöver de ekonomiska aspekterna lyftas mer.
- Tydligare lagstiftning behövs alltid och framför allt information om hur man viktat biologisk mångfald mot andra intressen. Det är svårt att ställa krav när man inte har mycket till regelverk att luta sig mot.
- Inkludera fler småbiotoper som biotopskydd, till exempel välutvecklade bryn, strandzoner (stränder till små vattendrag omfattas inte av strandskydd) och skyddsvärda träd. Ställ krav på kommuner att genom olika skyddsformer säkerställa att tätortsnära natur inte exploateras.
- Olika ekonomiska stöd, till exempel för att genomföra vattenkvarhållande åtgärder, behöver höjas och finnas kvar över mycket lång tid för att uppnå långsiktiga effekter i form av ökad biologisk mångfald. Stöd till skötsel och underhåll behöver också finnas kvar under lång tid och samtidigt ökas. Något i stil med det energistöd som gavs till kommunerna för energirådgivning för inte så länge sedan skulle kanske vara en väg att gå för att få till långsiktiga resultat. Byråkratin och vägledningen kring vattenlagstiftningen, i form av markavvattnings-företag, är fortsatt snårig. Regelverket skulle med fördel behöva förenklas, just när åtgärderna handlar om att hålla kvar vattnet, så länge det kan visas att inte produktiv mark påverkas. Tillståndsplikten (söka dom hos MMD) för våtmarker över 5 hektar är ett exempel och den otydliga tolkningen kring 11 kap 12 § i vattenlagstiftningen skulle behöva definieras tydligare och borde kunna användas mer frekvent. I fallet med restaurering av våtmarker kan det också uppstå problem när olika naturvärden krockar, då terrestra värden hamnar i konflikt med de limniska värdena. Det kan medföra väldigt omfattande inventeringar. Tydligare direktiv och vägledning till länsstyrelserna krävs. Att få in en bedömning av påverkan på ekosystemtjänster som ett krav vid fysisk planering, via MB och PBL skulle också kunna få effekt.

- Biologisk mångfald och ekosystemtjänster måste inkluderas i alla steg av fysisk planering (alltså vara en juridiskt bindande skyldighet), från översiktsplan via detaljplan till bygglov och bygginspektion, i den lokala budgeten och andra planer och program.
- Det skulle vara väldigt bra om LONA-bidragen fortsätter.
- Miljöbalken är problematisk i sin egenkontroll, lagstiftning kring masshantering är helt verkningslös, sektorslagstiftningen behöver tydligare förhålla sig till artskyddsförordning och strandskydd.
- Krav bör ställas på ekosystemtjänstanalyser i stadsplaneringen, och ekologisk kompensation eller balanseringsprincipen bör bli mer tvingande.
- Utforma bättre verktyg där värdet av ekosystemtjänsterna kan uppskattas i kronor. Analyserna ska omfattas av en siffra på vad tjänsterna är värda och detta tas med i exploateringskalkyler.
- Skapa anpassade verktyg beroende på storlek och typ av område (nedvärdera inte de gröna ytorna i stadsmiljön). Sätt olika gränsvärden för grönytor, och typ av grönytor, liknande dem för buller- och luftnivåer.
- Krav på kvalitativ grönyta, det vill säga att inte bara se till att grönytor finns, utan också arbeta med innehållet.

Vad kan Naturvårdsverket och andra myndigheter göra för att din kommun enklare ska kunna bevara och utveckla biologisk mångfald? Beskriv gärna varför.

- Mer konkret visa på vilket sätt hållbara ekosystem är fundament till ekonomisk och social hållbarhet även i vårt land, genom lättillgängliga handledningar i olika format. Vår kommunledning och säkert många fler har svårt att se verkligheten så.
- Bättre möjlighet för samråd mellan Skogsstyrelsen och kommun vid avverkningsanmälningar.
- Samarbete med Boverket för tydligare riktlinjer för hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster i översikts- och detaljplanarbetet. Någon typ av kontrollorgan och tillsynsverksamhet borde var knutet till detta.
- Tydligare rapportering av läget och prognoser för den biologiska mångfalden i landet som är lättillgänglig för fler. Tydligare visualisering av vad nuvarande trender kan leda till.
- Boverkets vägledning är en bra utgångspunkt i planenhetens arbete.
- Krav på kommunekolog på varje kommun.
- Korta utbildningar, helst digitala seminarium och liknande, kan ge mycket energi om man sitter relativt ensam på sin tjänst.
- Ekonomiskt stöd: LONA och liknande bidrag/stöd är ett utmärkt sätt att stötta och uppmuntra kommunernas arbete.
- Alla kommuner borde ha egen biologisk kompetens anställd. Ett sätt skulle kunna vara att ge statligt stöd kopplat till ett krav om biologisk kompetens (på liknande sätt som energi- och klimatrådgivningen har krav på att konsumentrådgivning ska finnas).

- Utveckla och finansiera Artportalen, så att alla kommuner kan ta del av och använda all data via tjänste-login, även skyddsklassad data, utan att behöva betala avgifter. Om det är avgiftsbelagt finns risk att kommunerna inte "har råd" att ta del av uppgifterna.
- Fler riktlinjer och vägledningar (till exempel best practice-vägledningar för att hantera/utrota invasiva arter) riktade till kommunerna, så att vi bättre lär av varandra och slipper göra om andras misstag.
- Fler standardiserade metoder för övervakning, så att vår miljöövervakning håller över tid och kan användas i exempelvis nationella analyser och för jämförelse mellan kommuner.
- Tydligare samordningsuppdrag och -resurser till Naturvårdsverket och länsstyrelser för kommunalt och regionalt naturvårdsarbete. Detta behov är särskilt tydligt när det gäller exempelvis arbetet med grön infrastruktur och invasiva främmande arter, där arbetet behöver trappas upp betydligt.
- Ta fram fler exempel på ekonomiska värderingar av ekosystemtjänster eller biologisk mångfald (exempelvis en art eller biotop), för att underlätta kostnads-nyttoanalyser. Det finns fortfarande få nordiska exempel som vi kan använda oss av på kommunal nivå, och även om vissa exempel tas fram av olika lokala aktörer så bör dessa sammanställas på nationell nivå. En del värderingar bör också kunna genomföras av Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten eller länsstyrelser.
- Det vore bra med en beskrivning av de kommunala målens plats i systemet, en sammanställning av mål på olika nivåer, med en förklaring av hur bindande de är.
- Statliga myndigheter kan ta fram mer underlag för offentliga inköp och upphandling, för att underlätta för kommunerna att göra kloka inköp som inte ökar förlusten av biologisk mångfald på andra platser.
- Riktade åtgärder och stöd till kommuner med mindre resurser på området, till exempel genom att tillhandahålla kortfattat, lätt tillgängligt material som kommunerna får sprida vidare. Informera i riktigt god tid om eventuella kommande bidrag så att kommunerna hinner ansöka, och förenkla krångliga bidragsprocesser.
- Tydliga handledningar, exempelvis hur man gör gräsmattor till ängar eller skötsel av vägkanter. Ge bidrag till småprojekt som man kan söka precis då man vill göra något. Det borde anslås en summa per kvadratmeter kommunyta. Lyft ansvarsarter bättre, utdela kommunpris till dem som sköter sina ansvarsarter. Utbildningsfilmer, gratis böcker och litteratur bör finnas vid alla bibliotek.
- Riktlinjer bör tas fram för hur en kommun ska kunna arbeta med frågan. Svårt för mindre kommuner som inte har så mycket resurser.
- Fortsätta att ge ekonomiska bidrag till naturvårdsprojekt, LONA-medlen är oerhört viktiga. Tvingande lagstiftning om ekologisk kompensation borde tas fram så att högre krav kan ställas vid exploatering. Ge kommunerna öronmärkta pengar för att bedriva tillsyn enligt naturvårdslagstiftning. Det finns så många handlingsplaner, styrdokument, åtgärdsplaner att ha koll på

och inget samlande dokument som tydliggör vad som är kommunernas ansvar i att bevara biologisk mångfald.

- En bättre förståelse behövs för var besluten fattas på lokal nivå och vilken påverkan det har på biologisk mångfald. Myndigheter behöver kunna processerna från planering, bygglov, lovhantering och tillstånd i domstolarna. För att komma hela vägen behöver staten se till att minst en ekolog finns bland de sakkunniga i mark- och miljödomstolarna. Lobba för det och för en förändring av PBL så kommuner får lov att ställa särkrav på byggherrar.
- Större insatser mot ”problemarter”. Antingen att Naturvårdsverket identifierar lokala problemarter och uppdrar åt kommuner att jobba med dem, eller erkänner att begreppet invasiva arter behöver breddas, tar in de lokala perspektiven och uttryckligen uppdrar åt regionerna/kommunerna själva att identifiera problemarterna och begränsa dem. Malmö har till exempel stora problem med havtorn, som dock inte räknas som invasiv. Jordbruksverket och/eller Naturvårdsverket behöver ställa högre krav på naturhänsyn i jordbruket för att få in biologisk mångfald där.
- Öka resurser för att inventera organismer i naturen, bland annat rödlistade arter. Grundläggande kunskaper om naturvärden är en förutsättning för att rätt åtgärder ska kunna vidtas.